

Lördagen den
4 juni 1977

Lördagen den 4 juni

Kl. 09.00

*Anslag till konsu-
mentverket, m. m.*

§ 1 Anslag till konsumentverket, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen om näringsutskottets betänkande 1976/77:44.

Fru OSKARSSON (c):

Herr talman! Näringsutskottets betänkande nr 44 avser vissa anslag inom handelsdepartementets område. Förutom bil. 14 till propositionen 1976/77:100 behandlas med anledning härav under den allmänna motionstiden väckta motioner. I betänkandet behandlas även motioner om åtgärder på turismens område och om åtgärder på grundval av distributionsutredningens betänkande.

Till stora delar är utskottet helt enigt, men trots det är nio reservationer fogade vid betänkandet. Enligt min mening är en del av dessa reservationer onödiga, eftersom vi till hösten kommer att behandla dessa frågor mer ingående.

Tidigare har man vid motionsbehandling i utskottet följt principen att man, om det när motionerna skall behandlas blivit känt för utskottet att det förbereds en proposition i ärendet av regeringen, i stället har behandlat dem i anslutning till propositionen. Denna princip är man tydligen inte beredd att följa numera. Socialdemokraterna i utskottet tog upp motionerna i reservationer, trots att det vid behandlingen stod klart att man inom handelsdepartementet arbetar med en proposition som väntas komma under sommaren. Att det har dröjt med framläggandet av denna proposition är väl naturligt med tanke på regeringsskiftet. Man måste ha viss tid på sig för att sätta sig in i dessa frågor innan man lägger fram förslag.

Propositionen kommer att framläggas på grundval av distributionsutredningens betänkande. Det är märkligt att man inte är beredd att vänta med diskussionen om de frågor det gäller till dess att propositionen kommer, när man vet vad regeringens förslag kommer att innebära. Mycket av vad som framförts i distributionsutredningen och även i motionerna kommer att tillgodoses i dessa förslag.

Särskilt beträffande motionen 1258, som är en uppföljning av distributionsutredningens betänkande och som tar upp en hel del av dess förslag, hade det varit naturligt att uppskjuta utskottsbehandlingen. I detta avseende har utskottet en mycket klar och bestämd skrivning på s. 15–16 i betänkandet, som jag vill hänvisa till.

Även om jag, med tanke på kommande förslag från regeringen och

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

den tidspress som vi har i kammaren i dag, inte är beredd till en ingående diskussion, vill jag ändå något kommentera de reservationer som är förgade vid betänkandet.

I reservationen 1 hemställer socialdemokraterna med hänvisning till distributionsutredningens betänkande att riksdagen skall anta ett i nämnda motion framlagt lagförslag om kommunal planering av varuförsörjning. Distributionsutredningen anser dock, när den rekommenderar kommunerna att upprätta varuförsörjningsplaner, inte att dessa behöver regleras genom särskild lagstiftning.

Inte heller någon av remissinstanserna har förordat en lag av det slag som socialdemokraterna föreslår. Med hänvisning till detta och till den kommande propositionen avstyrker utskottet motionen.

I reservationen 2, beträffande ändringar i byggnadslagstiftningen, föreslås sådana ändringar som skulle innebära att intentionerna med varuförsörjningen kan förverkligas. Även dessa frågor tas upp i distributionsutredningen och kommer att behandlas i anslutning till den kommande propositionen. Dessutom överser man just nu inom bostadsdepartementet det förslag till ny byggnadslagstiftning som lades fram 1974.

Också i reservationerna 3 och 4 behandlas förslag som kommer att tas upp i den kommande propositionen.

När det gäller anslaget till konsumentverket är utskottsmajoriteten inte beredd att tillstyrka ett större anslag än det som föreslås i propositionen. Man betonar dock att verkets medelsbehov får bedömas i nästa omgång av budgetarbetet. Om särskilda förhållanden skulle göra en anslagsförstärkning under löpande budgetår nödvändig, förutsätter utskottsmajoriteten att regeringen tar erforderligt initiativ.

När det så gäller bidrag till kommersiell service i glesbygd är vi till stora delar överens. Det är angeläget att detta stöd kan utnyttjas i större utsträckning än man gör i dag. Detta påpekas också i olika motioner, bl. a. nr 1257 och 1258.

I dessa motioner vill man ha till stånd ändringar så att de geografiska begränsningarna slopas och reglerna förenklas, så att fler kan komma i åtnjutande av detta för många glesbygder så viktiga stöd.

Detta kommer också att beaktas i den väntade propositionen. Vi är överens om åtgärderna på denna punkt, och det ser jag med glädje. Där emot är vi, som jag har berört tidigare, inte överens om tidpunkten för att behandla motionerna. Jag avser att återkomma till dessa frågor när vi har regeringens proposition som utgångspunkt.

Herr talman! Jag yrkar bifall till näringsutskottets hemställan på samtliga punkter i betänkandet nr 44.

Herr BLOMKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt gå i polemik med fru Oskarsson. Men efter hennes inledande kommentar vill jag gärna säga att det faktiskt finns de som är engagerade i denna verksamhet som har en annan uppfattning om vår motion än fru Oskarsson. Jag har framför mig tidningen

Köpmannen av den 3 februari 1977. Där säger man i en ledarkommentar följande om vår motion: "Det är en väl genomarbetad motion där distributionsutredningens förslag tjänar som utgångspunkt för konkreta samhällsåtgärder." Ledarskribenten säger vidare: "De alternativ som regeringen står inför är att acceptera den socialdemokratiska motionen helt eller delvis eller avstyrka motionen i avvaktan på en proposition."

Efter denna ledare meddelade handelsministern på en presskonferens den 17 mars att han avsåg att framlägga en proposition till våren. Nu har det inte kommit någon proposition. Den kommer, som fru Oskarsson sade, till hösten. Men vi anser att det material som vi har presenterat i vår motion och framför allt de anslag vi har föreslagit mycket väl skulle kunna ligga till grund för ett beslut av riksdagen.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag beklagar livligt att vi så här i riksdagens allra sista timmar har att behandla ett ärende av denna karaktär. Jag gör bedömningen att man skulle ha kunnat få fram det på riksdagens bord långt tidigare. Däremot delar jag inte den uppfattning som fru Oskarsson gjorde sig till tolk för, nämligen att det är ointressant att diskutera dessa frågor i dag och att vi i stället borde avvakta en proposition. Jag tycker att dessa frågor bör tas upp till diskussion för att fullfölja de många debatter vi haft om dem tidigare – de är så angelägna. Det är kanske särskilt angeläget att få ge sin mening till känna under det propositionsarbete som möjligen är på gång.

Redan på hösten 1975 överlämnade distributionsutredningen sitt betänkande om varudistributionen till handelsministern. Det var en redovisning av ett omfattande arbete som presenterades.

De direktiv utredningen hade var att göra en totalbedömning av varudistributionen, där inte bara de företagsekonomiska synpunkterna utan även hushållens insatser i tid och pengar skulle beaktas och de anställdas villkor skulle granskas.

Herr Blomkvist talade redan i går om att dessa direktiv utgick från att de svaga konsumentgruppernas situation särskilt skulle beaktas.

När utredningen skulle börja arbetet fann man att det fanns mycket material om företagen inom varudistributionen men inte samlat eller enhetligt bearbetat. Distributionsutredningen sammanställde därför materialet för att ge en helhetsbild av hur det egentligen stod till på området. Även beträffande hushållens distributionsarbete saknades material så gott som helt, men det finns nu samlat genom utredningens försorg. Experter anlätades för att göra en framtidsstudie om hur distributionen kunde tänkas komma att utvecklas. De anställdas förhållanden kartlades och en särskild stormarknadsundersökning gjordes. På basis av allt detta arbete lades sedan utredningens förslag fram.

Det framtagna materialet tydde på en utveckling i riktning mot allt större enheter vid nyetablering. Inte sällan var de dessutom direkt trafikorienterade i syfte att attrahera de bilburna. När det gäller hushållen

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

kunde konstateras att de köpstarka och friska människorna, de som har goda tidsresurser och tillgång till bil – där inköparen, dvs. i flertalet fall husmodern, disponerar bilen – kan dra nytta av de stora butikerna, även om dessa inte ligger på gångavstånd från hemmen. Dessutom finns en betydande grupp hushåll som inte har det så ordnat utan har det besvärligt, och den gruppen ser ut att bli allt större.

Om jag helt kortfattat skall karakterisera de förslag som distributionsutredningen nu har tagit fram kan jag säga att de i princip innebär följande.

Ett nytt synsätt på distributionsfrågorna – ett socialt och konsumentpolitiskt synsätt – introducerades. Man angav en klart formulerad målsättning när det gällde butiksstrukturen, nämligen att hejda utvecklingen i riktning mot en utpräglad storbutiksstruktur, och man ville med bättre utredningsresurser underbygga samhällsorganens ställningstaganden, dvs. de kommunala planeringsorganens, konsumentverkets och SPK:s. Vidare ville man skaffa nya kanaler för konsumentinflytandet: de kommunalt förtroendevalda och de kommunala konsumentorganen skulle kunna medverka vid butiksplaneringen. Dessutom lade man fram olika förslag om styrmedel för att nå de mål som man hade uppsatt.

Vid den tidpunkt då det här förslaget framlades hade det efterfrågats ganska länge även här i riksdagen. Otåligheten var påfallande; det vill jag gärna säga, eftersom jag som utredningens ordförande ofta fick svara på frågor i ämnet. Förslagen skickades ut på remiss, och remisstiden medgav en grundlig genomgång av dem.

Jag skall här inte försöka karakterisera svaren i den remissomgången, men jag kan säga att åsikterna gick isär och att det mest uttalade motstånd som utredningen mötte kom från näringslivets organisationer, vilka framför allt vände sig mot de inslag av samhällsinflytande på distributionssystemets utveckling som utredningens förslag totalt skulle innebära. Där emot fick utredningen ett mycket starkt stöd från t. ex. löntagarorganisationerna LO och TCO, likaså från Kommunförbundet, handikapporganisationerna och även från konsumentverket, planverket, pris- och kartellnämnden.

Sedan skall jag som exempel här ta ut bara ett par delförslag från utredningen, eftersom de förslagen är aktuella i dag.

Om jag då börjar med förslaget om att i varje kommun skall upprättas en särskild varuförsörjningsplan, samordnad med övrig kommunal planering och politiskt förankrad i kommunfullmäktige, kan jag säga att den fick stöd från de allra flesta av de remissinstanser som yttrade sig.

Ytterligare ett förslag som vann stor anslutning var förslaget om en särskild distributionsnämnd för konsumentverket med uppgift att följa utvecklingen av distributionen, göra bedömningar och vara rådgivande organ.

Jag har velat ta upp de här båda exemplen dels därför att opinionen visade sig vara så entydig i fråga om dem, dels därför att jag anser att det är två väsentliga förslag från utredningen. Båda dessa har nu tagits

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

upp i den socialdemokratiska motionen, men den har mötts av likgiltighet från näringsutskottets borgerliga ledamöter. Förslaget kan mycket väl anstå, säger man i utskottsbetänkandet. Man väntar på den proposition som skall komma på grundval av betänkandet från utredningen, och man talar om att handelsministern i februari sade att det skulle komma före sommaren. Vi har det ännu inte, och jag vet inte om fru Oskarsson kan försäkra oss om, att vi verkligen får det snart. Dock säger man, vilket jag som utredare vill notera: "Utskottet utgår ifrån att distributionsutredningens förslag som gäller ett viktigt område prövas i positiv anda i den pågående beredningen." Jag lägger faktiskt vikt vid det här uttalandet, för ingen kan påstå att utredningens förslag behandlades i någon positiv anda på redaktionerna i den borgerliga dagspressen eller i privathandelns egna tidningar när det en gång presenterades och kommenterades.

Hur blir det nu med den beramade propositionen? När kommer den – om den nu kommer? Herr Burenstam Linder har förvisso inte ådagalagt någon entusiasm för att gripa sig an uppgiften. Hans likgiltighet – jag skulle vilja säga sarkasm – inför varudistributionen som en samhällsangelägenhet har ju varit ganska påfallande i de många uttalanden som han har gjort. Det har gått så pass långt att handelns egna organisationer i sina tidningar har börjat efterlysa förslag. Hur är det egentligen i dag? Jag skulle vilja fråga om fru Oskarsson själv har någon mening om vart utvecklingen är på väg. Klarar marknadskrafterna kanske dessa frågor så att riksdagen inte behöver bekymra sig. Är det regeringspartiernas mening i dag eller undertrycker partierna numera sin oro och håller inne med sina tidigare ofta ställda frågor om bristande närhetsservice, om stormarknadsetableringar, om öppethållandetider osv. för att man vet att det skulle störa den moderate handelsministern att ta itu med dem?

För ganska precis ett år sedan var dessa frågor uppe till behandling i näringsutskottet. Då fann centerns och folkpartiets ledamöter anledning att reservera sig till förmån för åtgärder mot koncentrationsutvecklingen inom dagligvaruhandeln, mot partihandelns hårdnande grepp om dagligvaruhandeln och mot ett storbutikssystem, som det hette i reservationen 17 till näringsutskottets betänkande 1975/76:54, och bland dessa reserver återfanns fru Oskarsson.

Vad gör fru Oskarsson i dag för att fullfölja kraven från 1976? Väntar fru Oskarsson bara på den här propositionen utan att vilja påverka dess innehåll? Jag ställer faktiskt den här frågan med stort allvar. Jag tror nämligen att koncentrationstendenserna i handeln verkar både vertikalt och horisontellt. Det pågår fortfarande och förtjänar all möjlig uppmärksamhet. Inom SPK var man beredd att ta itu med dessa frågor. Det anmälde man redan i sitt remissvar. Har SPK fått någon signal från regeringen att uppmärksamma frågorna? Vad gäller storbutikssystemet tror jag att det i dag bl. a. utvecklas i varuhusetableringar i citykärnor – som är högst diskutabelt ur allmänna synpunkter – i stora livsmedelsavdelningar i påkostade varuhus i lägen som får konsekvenser för

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

hushåll kilometervis därifrån.

Nu vet jag inte precis hur utvecklingen går. Inte ens den mycket intresserade kan följa utvecklingen annat än i sitt närmaste grannskap. Hur skall då löntagarorganisationerna, andra konsumentgrupper och massmedia kunna bevaka den här viktiga varudistributionen eller handelns utveckling? För detta behöver vi kontinuerliga insatser från olika samhällsorgan och en öppen redovisning om dessa problem. Vi kan inte vänta på att skapa resurser för det här eller lägga ut uppdrag. Vi måste ha det nu. Handelns organisationer ger oss totala siffror för hela landet. Vi får veta hur många butiker man har lagt ned, hur många man har nyetablerat, att man har lagt om vissa butiker. Men det räcker ju inte.

Inte heller kan vi nöja oss med de ständigt omtuggade uppgifterna om förskjutningar i marknadsandelar mellan de stora blocken, mellan KF och Dagab, ICA och Åhléns, och vad det nu kan vara. Företagsekonomiskt är detta naturligtvis viktigt, men varuförsörjningen har faktiskt en hushållsekonomisk och rent av samhällsekonomisk sida, som är lika viktig och som inte får sin belysning genom sådana här totalsiffror. De måste brytas ner till lokal nivå.

Då skulle jag vilja fråga: Hur många förlorar i år sin butik ute i glesbygden? Hur många billösa hushåll får ännu längre att gå och bära sina tunga dagligvaror? Hur många pensionärer hänvisas till att handla mat i en bensinmack, därför att det är den enda matvaruaffären inom räckhåll? Hur många hushåll förlorar sin varubuss eller får tillgång till varubuss under detta år?

Detta senare med varubussar var en del av muntrationen i herr Ahlmarks valtal förra året, så det kanske är tabu för de borgerliga partierna att över huvud taget intressera sig för det. Men det är faktiskt så här triviala frågor som varudistributionen består av. De avgörande frågorna är: Vilka krafter skall bestämma standarden? Vem skall bevaka de svaga hushållens rätt? Vilka uppgifter skall samhället ta på sig? Vilka uppgifter skall kommuner och statliga myndigheter ha? Skall vi nöja oss med att dela ut stöd och ge nödhjälp, där förhållandena blir alltför bedrövliga? Skall vi lita på konkurrensen och styrningen genom de köpstarka hushållen?

Jag har naturligtvis funderat på hur frågorna om dagligvaruhandeln skall komma att lösas av den borgerliga regeringen. Handelsministern har, som jag redan sagt, inte stuckit under stol med sin uppfattning. Eftersom vi har talat om varuförsörjningsplaner och det nästan betraktas såsom ett axiom att sådana skall komma, vill jag påpeka att moderatledaren och ekonomiministern Gösta Bohman mycket bestämt har sagt ifrån om detta. Han kan inte tänka sig att kommunerna skall upprätta varuförsörjningsplaner, för han tror inte att kommunalmännen har någon förmåga att blicka in i framtiden. Det är ett uttryck för hur man på det hållet ser på denna sak.

Centern har tidigare ivrat för olika samhällsåtgärder. Intresset har också bekräftats i år i ett par interpellationer om stormarknader. Svar har läm-

nats av centerens statsråd Elvy Olsson, som hänvisade till att det skulle komma förslag om varuförsörjningsplaner. Men, som sagt, får vi dem eller får vi dem inte?

Nog är det att beklaga att riksdagen 1977, då den erbjuds tillfälle att säga sin mening om dessa frågor och ge till känna någon uppfattning, skjuter frågorna ifrån sig. Jag måste nu vädja till fru Oskarsson att inte bara hänvisa till att det kommer en proposition. Eftersom fru Oskarsson uppenbarligen har varit intresserad av dessa frågor, deltagit i behandlingen tidigare och haft så bestämda meningar att hon funnit anledning att reservera sig förra året, vill jag fråga: Hur ser fru Oskarsson nu på vad som behöver göras åt dessa saker? Ge oss något slags konkret bild av vad propositionen kommer att innehålla för riktlinjer för varudistributionen.

I detta anförande instämde fru Lundblad (s) och fru Ludvigsson (s).

Fru OSKARSSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag håller fullständigt med fru Lewén-Eliasson om att det gäller viktiga frågor. Det har jag ansett tidigare och det anser jag fortfarande. Jag tycker emellertid att det är märkligt att man då inte kan vänta på propositionen och diskutera frågorna ingående när vi har det förslaget i bakgrunden.

Som fru Lewén-Eliasson har sagt ligger en stor utredning till grund för propositionen. I och med att det är en stor utredning, som berör så många viktiga områden, vilket fru Lewén-Eliasson här har omnämnt, tycker jag att det är naturligt att det kan ta en viss tid innan man har hunnit gå igenom alla frågor och komma med förslag.

Jag kan försäkra fru Lewén-Eliasson att arbetet med propositionen är mycket långt framskridet – den kommer under sommaren. Vi skjuter inte ifrån oss frågan. Men jag är inte beredd att i dag, under de sista timmarna av riksdagens arbete, ta upp en stor debatt med fru Lewén-Eliasson om denna fråga. Jag är däremot beredd att diskutera den när propositionen är framlagd och vi kanske har litet mer tid på oss i kammararen för att gå igenom de här sakerna.

Vi har diskuterat detta i en grupp i riksdagen, och vi har haft kontakt med handelsministern. Vilka handelsministern sedan har haft kontakt med under arbetet med propositionen är en fråga som jag helt naturligt inte kan svara på.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte vare sig utmana fru Oskarsson eller fresta kammararens tålamod genom att ställa ytterligare frågor. Men jag noterar att fru Oskarsson, som under tidigare år har deltagit i näringsutskottets behandling av dessa frågor och då har ställt krav på att man t. ex. skall vidta åtgärder mot koncentrationen i handeln, inte är beredd att ge någon mening till känna i dag.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

Lördagen den
4 juni 1977

*Anslag till konsu-
mentverket, m. m.*

När det gäller de två frågor som tas upp i den socialdemokratiska motionen – om planering på kommunal nivå av den totala varuförsörjningen i kommunen resp. organiserande av en särskild distributionsnämnd vid konsumentverket, som skall ha till uppgift att följa dessa frågor och bevaka dem från konsumenternas och hushållens synpunkt – har man alltså inte vågat sig på att ens göra ett positivt uttalande från utredningens sida. Man avvaktar endast ett ställningstagande av handelsministern – handelsministern som i uttalande efter uttalande har anfört stor och enligt hans mening grundad skepsis mot den här planeringen.

Vad kan vi då förvänta oss att det kommer att stå i denna proposition? Gäller det bara ett antal miljoner till stöd för butiker? Då kan jag tala om för fru Oskarsson, om hon inte är informerad, att det numera är aktuellt att stödja även butiker i storstadsområden. Den utvecklingen har varudistributionen tagit. Det kan alltså bli ganska kostsamt om samhället hela tiden skall kratsa kastanjerna ur elden för företagen.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Näringsutskottet har framhållit det angelägna i att man kan förfoga över en fullständig genomgång av utredningens förslag jämte remissvaren från berörda instanser när sådana här ärenden skall behandlas. Eftersom utskottet på brukligt sätt inte vill föregripa den proposition som är att vänta, har utskottet inte funnit skäl att behandla frågorna i sak med det bristfälliga underlag som utskottet förfogar över. Dessa synpunkter redovisas utförligt i utskottets betänkande, varför jag endast vill hänvisa till dem. Fru Oskarsson har redan givit en god beskrivning av förhållandet, och jag vill gärna instämma i vad hon anfört.

Eftersom frågorna dessutom går in på regionalpolitikens område skall jag, med hänsyn till de omfattande synpunkter som fru Lewén-Eliasson har redovisat, ändå för egen del anföra några ytterligare synpunkter på de frågor som motionärerna har tagit upp.

Även från regionalpolitisk synpunkt är det viktigt att konsumenternas tillgång till närservice tryggas och förbättras. Samhälleliga stödinsatser förekommer i dag i glesbygdsområden i form av lån och bidrag för investeringsändamål till sådana glesbygdsbutiker som bedöms vara utvecklingsbara, och mycket talar för ökade insatser i dessa avseenden.

Strukturumvandlingen inom dagligvaruområdet sammanhänger med både vikande kundunderlag och den snabba kostnadsutvecklingen. Därför bör man även med regionalpolitiska åtgärder stödja företag i t. ex. glesbygd så att utslagningen av mindre enheter motverkas. I detta syfte bör man bl. a. undersöka möjligheterna att vidga glesbygdsbutikernas servicefunktion. Exempelvis bör sådana enheter i ökad utsträckning bli ombud för post, järnväg, apotek eller andra liknande servicefunktioner och även bli försäljningsställen för bl. a. bensin. Kanske kan de också i någon mån utföra ombudstjänster för arbetsförmedling och försäkringskassa?

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

Det får dock i första hand ankomma på lokala och regionala samhällsorgan att inom ramen för det pågående länsplaneringsarbetet överväga förslag av t. ex. nyss angivet slag. Vidare bör uppmärksammas att sysselsättningsutredningen har att överväga vilka nya kriterier som skall gälla för bl. a. utgivandet av regionalpolitiskt stöd. Det kommer sålunda att ges flera tillfällen att ta upp de frågor som motionärerna har aktualiserat. Ett sådant tillfälle blir det i samband med utformningen av och beslutet om den framtida sysselsättnings- och regionalpolitiken på grundval av sysselsättningsutredningens förslag samt de länsprogram som länsstyrelserna skall redovisa. Utöver behandlingen av distributionsutredningens förslag ger även den regionalpolitiska beslutsprocessen utrymme för övervägande av åtgärder i syfte att stödja bl. a. glesbygdsbutiker.

Jag har velat erinra om detta med hänsyn till riksdagens regionalpolitiska beslut i december förra året. Då gjordes en viktig markering till förmån för en mer decentralistisk inriktning av regionalpolitiken. På sikt innebär detta att tyngdpunkten för beslutsfattandet i frågor som rör lokala och regionala förhållanden kommer att förskjutas i riktning mot läns- och kommunnivåerna. I konsekvens med detta synsätt vill jag därför förorda att ett eventuellt ökat samhällsengagemang i konsumentpolitiska frågor i första hand skall komma till uttryck genom konkreta åtgärder på lokal nivå.

Jag skall härnäst övergå till att kommentera motionen 1247 av herr Lidgard. Motionären yrkar att riksdagen hos regeringen hemställer att utlokaliseringsbeslutet beträffande patent- och registreringsverkets bolagsbyrå omprövas och att de förslag en sådan omprövning kan föranleda föreläggas riksdagen.

Såväl motionären som företrädare för näringslivet och övriga kundkategorier har utförligt dokumenterat bolagsbyråns svårigheter att tillgodose kundernas önskemål i den situation som råder inför den förestående utflyttningen till Sundsvall. Detta förhållande kommer enligt vad som redovisats att i ännu högre grad framträda efter fullföljandet av den beslutade omlokaliseringen. Sammanfattningsvis utgörs de beskrivna svårigheterna av en stor anhopning av ärenden, en kraftig ökning av nya ärenden till följd av ny lagstiftning, en onormalt hög personalomsättning och förhållanden i övrigt som vållar stort missnöje bland kunderna.

Företrädare för bolagsbyråns olika kundkategorier har i skrivelser och även vid en uppvaktning inför näringsutskottet framhållit att de redovisade förhållandena icke kan accepteras. Man påpekade därvid att det är kunderna som finansierar byråns verksamhet genom avgifter för olika ärenden, och att ärendena är obligatoriskt föreskrivna i lag. Enligt kundernas mening är det uppenbart att bolagsbyrån måste erbjuda sina tjänster i första hand på den ort där huvuddelen av kunderna finns.

Antalet personliga besök på byrån är enligt verkets egen uppgift varje år ca 12 000. Det är bl. a. revisorer, banktjänstemän, advokater och bo-

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

lagsjurister som har ett stort behov att ofta med kort varsel inhämta upplysningar m. m. genom personligt besök. Byråns placering i Stockholm har därför en avgörande betydelse, eftersom tyngdpunkten av näringslivets centrala organ är förlagd här.

Bolagsbyrån hör till de myndigheter och delar av myndigheter som innefattas i den andra etapp av omlokalisering av statlig verksamhet som riksdagen fattade beslut om år 1973. Jag vill erinra om att moderata samlingspartiet då motsatte sig denna omlokaliseringsetapp. Partiets företrädare framhöll som skäl för avslagsyrkandet att erfarenheterna tydde på starkt ökande kostnader och kraftiga effektivitetsförluster för berörda myndigheter. Denna bedömning är enligt min mening mycket välgrundad och bekräftas bl. a. av de svårigheter som nu redovisats beträffande patentverkets bolagsbyrå.

Jag vill slutligen tillägga några synpunkter som allmänt gäller vår syn på decentralisering av offentlig verksamhet.

Från moderata utgångspunkter bör man sträva efter ett samhälle, där beslut av skilda slag fattas i decentraliserade former och nära den verklighet som besluten gäller. Därför skall de möjligheter som finns att överflytta funktioner inom centrala myndigheter till regionala och lokala organ utnyttjas. Enligt vår mening är en decentralisering av funktioner och beslut bättre än en utflyttning av hela ämbetsverk med allt vad detta innebär för direkt berörda personalgrupper och deras familjer.

För framtiden bör strävan vara att utnyttja alla möjligheter till delegering och spridning av funktioner och beslut till regionala och lokala organ. Men då är det viktigt att man ser upp med vilka funktioner man väljer. Det måste alltid bli fråga om att välja sådana som lämpar sig för decentralisering, vilket då får avgöras från fall till fall. Jag konstaterar att detta principiella synsätt ligger helt i linje med det tidigare omnämnda riksdagsbeslutet om en mera decentralistisk inriktning av regionalpolitiken.

Herr talman! Med hänvisning till vad herr Hovhammar och jag i övrigt har anfört i vår reservation ber jag att få yrka bifall till den vid punkten 22 avgivna reservationen 8. Vad gäller övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Lidgard (m).

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Jag kan väl säga att jag inte hade hoppats så väldigt mycket på herr Svensson i Skara när det gäller instämmande i min uppfattning att vi behöver ett ökat samhällsinflytande över varudistributionens utveckling. Han tillhör ju ett parti som har en absolut tro på marknadskrafterna, och då skall man väl behålla den tron.

När herr Svensson i Skara talar om konkreta åtgärder gäller det alltså åtgärder från samhällets sida som är av understödjande karaktär för handeldens del – det gäller inte konkreta åtgärder t. ex. för att motverka den

uppenbara överetablering som nu håller på att komma till stånd i fråga om butiksytor för dagligvaruhandeln i tätorternas centra. Det är en överetablering som vi nu kan se resultatet av, bl. a. i en enorm marknadsföring med kampanjer, extrapriser, söndagsöppet osv., till följd av att man måste slåss om de kunder som behövs för att täcka in de stora kostnader som en varudistribution av denna karaktär har.

Men här vill man alltså inte tillåta att kommunerna tar ansvaret för att påverka utvecklingen, utan vad man skall göra är tydligen att låta marknadskrafterna verka och sedan – när det blir alltför besvärligt, när alltför många hushåll över huvud taget inte kan få sina livsmedel – skall man sticka fram med litet stödåtgärder.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag skall nöja mig med att instämma i det som fru Lewén-Eliasson här anför. Låt mig bara tillägga något i anslutning till den kommentar som herr Svensson i Skara gjorde om det material som förelåg.

Materialet i detta avseende är vår motion. Han säger att det är ett bristfälligt material. Jag tror att den som allvarligt studerar vår motion finner att den har utarbetats efter ett mycket noggrant studium av distributionsutredningen och remissyttrandena över den. Jag vill också hänvisa till vad jag tidigare pekat på, att sådant initierat folk inom detaljhandeln som ledarskribenter på tidningen Köpmannen anser det vara en mycket väl genomarbetad motion.

Då tycker jag att den kommentar som herr Svensson gjorde här tidigare får stå för hans räkning.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Till herr Blomkvist vill jag först säga: Under utskottets behandling saknade vi en redovisning av remissinstansernas synpunkter. Hela utredningsmaterialet ligger hos handelsdepartementet, och vi bör ju rimligen ta del av dessa synpunkter i utskottet för att kunna bedöma frågan i dess hela vidd.

Till fru Lewén-Eliasson vill jag understryka vad jag sade i mitt anförande, nämligen att det här är så viktiga frågor att de måste bearbetas på flera fronter, bl. a. inom ramen för regionalpolitiken. Under tiden framåt kommer även affärstidsutredningen – som haft i uppdrag att granska verksamheten sedan den förra lagstiftningen avvecklades – att redovisas, och den utredningen kommer sannolikt att tillföra de här frågorna ytterligare värdefulla synpunkter som kan vägas in vid behandlingen av distributionsutredningens förslag.

Slutligen, herr talman, kan jag garantera fru Lewén-Eliasson att arbetet inom handelsdepartementet på att göra den här propositionen färdig pågår i minst samma takt som innan regeringsskiftet ägde rum!

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Det förvånar mig en smula att ledamöter i riksdagen som är engagerade i en fråga – det må gälla varudistribution eller nå-

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

Lördagen den
4 juni 1977

*Anslag till konsu-
mentverket, m. m.*

gonting annat – måste ha en proposition och ett departements genomgång av remissvar för att själva sätta sig in i frågorna. Så har det väl inte varit tidigare. Denna utredning har varit presenterad i snart två år och den innehåller faktiskt så mycket uppgifter att den är värd att studera. Remisserna finns också till hands och har varit presenterade för den som vill ta del av dem. Det är frågan om svenska folkets möjligheter att få dagligvaror – det är hushållens situation det handlar om. Kan man bara låta det vara därför att man inte har fått en sammanställning av remissvaren? Det är ett annorlunda sätt att se på sin uppgift här i riksdagen än man har haft tidigare.

Vi får hoppas att departementet arbetar med detta. Jag vet inte vilka uppgifter herr Svensson i Skara har om hur den gamla departementschefen och hans personal arbetade med frågorna. Jag känner till att man var långt framme i bearbetningen. Jag har sett en remissammanställning som gjordes år 1976 för att vara ett första underlag till en proposition. Jag tror inte att man behöver ha några bekymmer i efterskott om hur det arbetet bedrevs.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Jag vill uttala min förvåning över att det har varit så svårt för herr Svensson i Skara att få fram detta remissmaterial. Informerade människor som jag har mött ute i vårt län, herr Svensson, har visat att de är mycket väl initierade när det gäller de remissvar som har lagts fram i anslutning till distributionsutredningen. Finns viljan att studera detta material är det alldeles uppenbart att man kan anskaffa detsamma.

Herr SVENSSON i Skara (m):

Herr talman! Det är brukligt att ett utskott vill ta del av regeringens synpunkter med anledning av vad remissinstanserna har anfört.

Jag vill säga både till herr Blomkvist och till fru Lewén-Eliasson att just nu pågår länsplaneringsarbetet som initierades genom decemberbeslutet. Det finns alltså redan i dag utrymme för att ta upp konkreta åtgärder i det syfte vi har diskuterat.

Jag vill avsluta med att säga att till hösten – när propositionen behandlas – ställer vi gärna upp i en utförlig diskussion om de här angelägna frågorna!

Överläggningen var härmed slutad.

Punkterna 1–7

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 8

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 160 av herr Lorentzon i Kramfors m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 8 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 160.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 10
Avstår - 1

Punkterna 9-16

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Punkten 17

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 66 av herr Werner m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan fru Lantz begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 17 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 66.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då fru Lantz begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 303
Nej - 10
Avstår - 1

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Anslag till konsu-
mentverket, m. m.*

Punkten 18

M o m . 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 18 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 165
Nej - 145
Avstår - 2

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 18 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 151
Avstår - 2

M o m . 3

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 18 mom. 3 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 3 av herr Svanberg m. fl.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till konsumentverket, m. m.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 150
Avstår - 2

M o m . 4

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 18 mom. 4 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 4 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 151
Avstår - 2

M o m . 5

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarken bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 18 mom. 5 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammarken bifallit reservationen nr 5 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarkens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Anslag till konsu-
mentverket, m. m.*

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 160
Nej - 150
Avstår - 2

M o m . 6

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 19 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 6 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 151
Avstår - 2

Punkten 20

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 21

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Blomkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammarén bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 44 punkten 21 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammarén bifallit reservationen nr 7 av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammaréns ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Blomkvist begärde röst-

räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 161
Nej - 150
Avstår - 2

Punkten 22

M o m . 1

Utskottets hemställan bifölls.

M o m . 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herrar Hovhammar och Svensson i Skara, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 23 och 24

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 2 Förhinder av investeringar i Sydafrika och Namibia, m. m.

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1976/77:22 med anledning av motioner om förhinder av investeringar i Sydafrika och Namibia, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1976/77:56 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits

1. att riksdagen hos regeringen hemställde om lagförslag innebärande förbud mot svenska investeringar i Sydafrika så länge rasförtrycket bestod,

2. att riksdagen skarpt fördömde svenska företags investeringar i och förbindelser med Sydafrika och krävde att de skyndsamt avvecklade dessa,

1976/77:676 av herr Wästberg i Stockholm m. fl. (fp), vari yrkats att riksdagen hos regeringen begärde en skyndsamt utredning om hur svenska ekonomiska sanktioner mot Sydafrika skulle kunna genomföras, och

1976/77:1054 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), vari hemställdes

1. att riksdagen begärde att regeringen snarast lade fram förslag om de ändringar i valutalagstiftningen som behövdes för att kapitalexport till Sydafrika och Namibia skulle kunna förbjudas,

2. att riksdagen beslutade uttala att regeringen borde inleda överläggningar med berörda svenska företag i enlighet med i motionen angivna riktlinjer,

3. att riksdagen hos regeringen begärde en fortlöpande information om hur de svenska företagen utvecklades samt om resultatet av överläggningarna med berörda svenska företag,

4. att riksdagen gav regeringen till känna vad som i motionen anförts om svenska initiativ i Förenta nationerna angående södra Afrika.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinder av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Utskottet hemställde

1. att riksdagen, med anledning av motionerna 1976/77:676 och 1976/77:1054 samt motionen 1976/77:56, i vad avsåg yrkandet 1, som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anfört om åtgärder beträffande de svenska företagens verksamhet i Sydafrika och Namibia, m. m.,
2. att riksdagen skulle avslå motionen 1976/77:56, i vad avsåg yrkandet 2.

Till betänkandet hade fogats ett särskilt yttrande av herr Hernelius (m) och fru Sundberg (m).

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Vid tre tillfällen har utrikesutskottet under senare år behandlat de ekonomiska förbindelserna mellan Sverige och Sydafrika, främst i samband med frågan om nyinvesteringar: 1975 betänkandet nr 9, 1976 i december betänkandet nr 10 och nu våren 1977 betänkandet nr 22.

Vid samtliga tre tillfällen har utskottsbetänkandena med anledning av motionerna varit enhälliga. Inte en enda reservation har fogats vid dem. Detta utesluter naturligtvis inte att det i utskottet har förelegat nyanser vid bedömningen och kanske också åsiktsskillnader i fråga om proceduren. Särskilt gäller detta det nu föreliggande betänkandet. Där emot har det inte förelegat någon åsiktsskillnad – och detta är väsentligt – i fråga om fördömandet av det system som råder i Sydafrika, om fördömandet av den omänskliga apartheidpolitiken. Människorna där är underkastade ett förtryck, ett tyranni – den enda form av tyranni som brännmärker en person redan från födseln beroende på hudfärgen, som oppositionsledaren uttryckte saken i årets utrikesdebatt. Enligt utskottets bedömning är apartheidsystemet med dess institutionella övervåld mot den svarta befolkningsmajoriteten dömt att förr eller senare gå under. Det kan inte försvaras.

Det finns emellertid skillnader mellan de tre betänkandena 1975, 1976 och 1977.

År 1975 uttalade sålunda utskottet att "sanktioner som saknar stöd av en eller flera av Sydafrikas huvudsakliga handelspartners skulle bli ineffektiva. De skulle kunna inleda Sydafrika i tron att landet utan påföljd kan fortsätta sin raspolitik. FN:s prestige skulle i så fall kunna ta allvarlig skada."

Så sent som i december i fjol anförde utskottet att det är "en allmänt omfattad mening att de internationella påtryckningarna på Sydafrika att ändra sin raspolitik kan bli verkligt effektiva först om FN:s säkerhetsråd tar ställning för världsomfattande sanktionsåtgärder i någon form".

Denna gång tar utskottet ytterligare ett par steg. I likhet med vid föregående tillfällen understöder utskottet de svenska initiativen i FN – vi har som bekant tagit sådana initiativ både beträffande ett vapenembargo riktat mot Sydafrika och i fråga om nyinvesteringar. Beträffande

de senare har den svenska regeringen i säkerhetsrådet förordat att rådet skulle kunna rekommendera regeringarna i FN att aktivt verka mot all vidare nyinvestering i Sydafrika. Detta har alltså utskottets stöd.

Men i fråga om svenska åtgärder på det nationella planet går utskottet denna gång längre. Utskottet föreslår riksdagen att hemställa att regeringen tillsätter en utredning om förbudsåtgärder från svensk sida med avseende på kapitalexport till Sydafrika i samband med företagsinvesteringar där. Därvid bör utgångspunkten vara att Sverige skall bidra till att öka trycket på Sydafrika. Utredningen, som skall bedrivas skyndsamt, bör omfatta "de juridiska, folkrättsliga och utrikespolitiska aspekterna på ett sådant ensidigt åtagande samt en bedömning av de politiska, ekonomiska och psykologiska effekterna av en dylik åtgärd. Mot denna bakgrund bör utredningen utarbeta lagförslag avseende förbud mot kapitalexport."

Utskottet vill även – också det en nyhet – att regeringen låter ombesörja överläggningar med närmast berörda svenska företag i syfte att åstadkomma en begränsning av dessas verksamhet i Sydafrika "till vad som under rådande omständigheter synes lämpligt".

Varför då denna skärpta ton från utskottsmajoritetens sida, särskilt märkbar i fråga om innehållet i betänkandet i december 1976 jämfört med det nu föreliggande betänkandet? Vad är anledningen till detta crescendo?

Motiven ligger i öppen dag. Rasmotsättningarna i södra Afrika har under den senaste tiden skärpts, och förtrycket synes ha hårdnat. Den afrikanska medvetenheten om vad som sker i Sydafrika har ökat, och allt otåligare blir rösterna från de självständiga afrikanska staterna om att något skall göras. Förväntningarna stiger, och därmed stiger också oron i omvärlden för vad som kan hända, om intet eller föga sker.

Samtidigt har den nye amerikanske presidenten visat ett förut på det hållet icke skådat intresse för problemen i Sydafrika, och detta har än mer stegrat förväntningarna i området om att något nu skall hända. Freden i regionen, den bräckliga freden, kan eljest hotas. Och flera främmande makter har som bekant i grannskapet visat hur beredda de är till aktioner på egen hand eller genom bulvaner – aktioner i eget välförstått intresse, det gäller ju en del av maktbalansen i världen. Men det viktiga för utskottet är naturligtvis att undertryckandet av fri- och rättigheter för människorna icke längre kan få fortsätta decennium efter decennium utan att omvärlden kraftigt och verksamt reagerar. Den som inte gör det förlorar rätten att föra talan för människornas fri- och rättigheter i andra sammanhang. Det är sant att det i många av de nya staterna i Afrika förekommer övergrepp, undertryckande, blodbad – men detta är inget skäl för att det institutionella övervåldet i södra Afrika icke skall bli föremål för reaktion.

Utskottet har vid sina överväganden också tagit starkt intryck av vad Ekumeniska nämnden i en mycket välformulerad utredning har konstaterat. Utskottet har också haft tillfälle att lyssna till företrädare för In-

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

dustriförbundet, Landsorganisationen och Tjänstemännens centralorganisation för att inhämta deras synpunkter. Även detta har självfallet påverkat utskottets bedömningar.

Resultatet har alltså blivit att Sverige för sin ringa del i detta läge, förutom vad vi gör på det internationella planet, även vill öka trycket genom att överväga egna åtgärder. Såväl den gamla som den nya regeringen har som bekant vid upprepade tillfällen avrått företagen i Sverige från att nyinvestera i Sydafrika. Nu skall anpassningar och begränsningar – begränsning är det ord som utskottet använder – kunna diskuteras. Två synpunkter står här mot varandra.

Å ena sidan är – det framgår av den rapport som Ekumeniska nämnden presenterat – de svenska företagens sociala ansvarstagande i klart växande, liksom utbildningsverksamheten i de svenska företagen är förbättrad. Över huvud taget synes de svenska industriföretagen betala mer än den sydafrikanska tillverkningsindustrin i stort, och man synes också alltmer vilja inom det företagsekonomiskt möjligas ram söka förbättra de icke vitas anställningsförhållanden. Självfallet är man dock bunden av lagstiftningen i det land där man arbetar. Säkerligen medför detta att de anställda i de svenska företagen icke gärna skulle se att dessa övergick i andra händer och kanske regimen och förhållandena blev anorlunda och hårdare för de icke vita.

Å andra sidan, herr talman, finns det en stark opinion i Sverige för att svenska företag icke skall bruka det system som råder i Sydafrika. Och detta moraliska argument, att man icke vill att svenska företag skall arbeta under ett politiskt system som bygger på rasdiskriminering och förtryck av svart arbetskraft, växer i styrka. Detta är bakgrunden till utskottsförslaget i denna del.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag, samtidigt som jag uttrycker min glädje över att manifestationen från utskottet även denna gång blev enhälligt.

Jag ber till sist att få avträda som utskottets talesman och i stället säga några ord om det särskilda yttrande som Ingrid Sundberg och jag har avgivit. Vi vill att handlaget vid överläggningarna med de svenska företagen om deras verksamhet i södra Afrika skall bli smidigt. Det kan knappast vara ett svenskt intresse att bryska rekommendationer ges, vilket skulle kunna föranleda att de svenska företagen snabbt måste avträda och att andra företag, som icke tvekar att dra fördel av den situation som då kan uppstå, rycker in. Deras vinster skulle bli till motsvarande förluster för den svenska företagsamheten.

Det viktiga i innehållet i det särskilda yttrandet är emellertid en annan aspekt. Vi vill att utredningen i sitt arbete skulle granska vilka konsekvenser av olika slag som kan uppstå i samband med ensidiga svenska åtgärder utanför FN:s ram. I en sådan granskning ingår självfallet redan utredningsuppdraget såsom utskottet har formulerat detsamma. Men vi vill särskilt understryka de praktiska betänkligheterna om Sverige vidtar sanktioner eller sanktionsliknande åtgärder mot ett land utan stöd av

något beslut eller någon rekommendation i säkerhetsrådet.

Sverige har som sagt i rådet förordat beslut om liknande åtgärder, och frågan är under behandling där. Men att utan att avvakta resultatet av denna behandling på egen hand vidta åtgärder kan uppfattas som en strävan att agera vid sidan av FN:s stadgar och därmed innebära risker för framtiden. Den situationen kan mycket väl tänkas, att en stat eller en grupp av stater vid ett eller annat tillfälle begär att Sverige skall delta i aktioner riktade mot visst land och att starka påtryckningar antyds eller förekommer mot oss i det sammanhanget. Om vi då tidigare har gått utanför FN-stadgan och agerat för oss själva, skulle vi inte enbart med hänvisning till denna kunna freda oss.

I den lagstiftning om sanktioner som vi har antagit efter ett omfattande utredningsarbete i riksdagen bygger man också på att sådana sanktioner endast skall kunna föreskrivas i samband med beslut eller rekommendation av säkerhetsrådet. Det är därför som isolerade aktioner skulle kunna innebära ett avsteg från vår tidigare FN-politik.

Nu sägs det visserligen att Sydafrika är ett särfall, och det ligger något i detta. Men även särfall kan bli prejudicerande. Redan har åtgärder mot Sydafrika, vidtagna av FN:s generalförsamling, åberopats som stöd mot åtgärder riktade mot ett annat land med helt olikartade förhållanden. Om så sker i fortsättningen, riskerar vi att vår neutralitetspolitik sätts i fara. Vi förmenar därför att vår neutralitetspolitik bäst gagnas av att vi i sådana frågor främst agerar inom FN:s ram.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan i föreliggande betänkande.

Herr LIDBOM (s):

Herr talman! Sverige verkar i Förenta nationerna för att säkerhetsrådet skall stoppa utländska investeringar i Sydafrika. Den politiken inleddes av den socialdemokratiska regeringen. Efterträdarna har fortsatt den. I riksdagen råder en glädjande enighet om att de svenska internationella initiativen på detta område bör fullföljas med all kraft.

Tanken att sätta stopp för fortsatta utländska investeringar i Sydafrika har stöd av en stor majoritet av FN:s medlemsstater. Den svarar mot önskemål som uttryckts av de svarta befrielserörelserna ANC och SWAPO. I säkerhetsrådet har emellertid de försök som gjorts att få till stånd effektiva åtgärder i detta syfte hittills alltid strandat på veto eller hot om veto från de västliga stormakterna. Det är möjligt att förutsättningarna för positiva beslut är bättre nu, efter presidentskiftet i USA. Men med tanke på de stora ekonomiska intressen som är involverade är det klokast att räkna med att det kan komma att ta tid innan USA, Storbritannien och Frankrike samtliga är beredda att ge upp sitt motstånd.

Den fråga vi nu står inför är emellertid en annan. Den gäller de svenska investeringarna i Sydafrika och vår hållning till dem. Skall vi – oavsett hur det går med våra egna och andra staters initiativ i FN – på egen hand vidta nationella åtgärder för att strypa svensk kapitalexport till Syd-

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

afrika och begränsa de svenska företagens verksamhet där? Svaret på den frågan har inte varit utan vidare givet.

Då vi socialdemokrater i början av värriksdagen väckte vår motion om de svenska företagens verksamhet i Sydafrika skedde det mot bakgrunden av den nya situation som inträtt efter Soweto. Massakern i Soweto i juni förra året på ett par hundra demonstrerande svarta barn och ungdomar blev en vändpunkt i den sydafrikanska utvecklingen. Våldet har trappats upp. Motståndet mot förtrycket har spritt sig, fördjupats, hårdnat. Konflikten skärps med obönhörlig, kuslig logik. I perspektivet finns nu risken för både ett raskrig och en stormaktskonflikt.

Ingen vet hur mycket blod som kommer att flyta. Ingen vet hur länge upplösningen skall låta vänta på sig. Det kan ta många år. Men det kan också komma att gå åtskilligt fortare än de flesta av oss tidigare trott. Utgången vet vi: en dag kommer den vita minoritetens herravälde att ersättas av svart majoritetsstyre. Rasförtryckets Sydafrika kommer att bli det självständiga, svarta Azania.

I det nya, skärpta läget i Sydafrika har vi inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen upplevt ett starkt behov av att Sverige bidrar till att öka trycket på Sydafrika. Det kan och bör ske genom ökade bidrag till de svarta befrielserörelserna och till de s. k. frontstaterna. Men också frågan om de svenska investeringarna i Sydafrika har strategisk betydelse i detta sammanhang. Sambandet är uppenbart mellan raspolitiken och de utländska investeringarna i landet.

Utsugningen av den svarta arbetskraften är själva kärnan i Sydafrikas apartheidsystem. En högt utvecklad teknologi och god tillgång på kapital i förening med svältlöner för de svarta arbetarna är grunden för den vita minoritetens välstånd. Apartheid har hittills garanterat god avkastning på investerat kapital och stärkt företagens internationella konkurrenskraft.

Sydafrika har under lång tid med framgång utnyttjat de konkurrensfördelar som apartheidpolitiken har gett företagen till att dra till sig utländskt kapital. Bakom den politiken har naturligtvis legat en önskan att ta till vara landets ekonomiska resurser. Men de politiska motiven har varit ännu viktigare. Utländska investeringar har ökat handelsutbytet och vävt samman Sydafrikas ekonomi med de rika industriländernas. Målet har varit att konsolidera de vitas herravälde genom att skapa en intressegemenskap mellan den vita minoriteten i Sydafrika och mäktiga affärsintressen i väst.

På senare år har Sydafrika intensifierat sina ansträngningar att locka till sig västeuropeiskt, amerikanskt och japanskt kapital. Särskilt angelägen har man varit att förmå utländskt kapital att delta i exploateringen av råvarutillgångar i Transkei och Namibia. Med tilltagande knapphet i världen på viktiga råvaror har Sydafrikas fabulösa råvarurikedomar blivit ett allt viktigare trumfkort för Vorsterregimen. Det rör sig inte bara om guld och diamanter. Sydafrika har t. ex. en fjärdedel av världens kända urantillgångar och tre fjärdedelar av allt krom i världen.

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Med internationella mått mätt är de svenska ekonomiska intressena i Sydafrika inte särskilt betydande. Det finns ett tjugutal svenska företag med produktion eller försäljningskontor i Sydafrika. Dessa företags tillgångar uppskattas till sammanlagt ca 240 milj. kr. Som jämförelse kan nämnas att de brittiska företagens samlade tillgångar är 60–70 gånger större eller drygt 2 000 miljoner pund. Vår handel med Sydafrika representerar mindre än en halv procent av vår totala utrikeshandel.

Det är inte sannolikt att en begränsning eller ens en fullständig avveckling av de svenska företagens verksamhet skulle få någon inverkan på den sydafrikanska ekonomin eller förmå regeringen i Pretoria att börja tänka om. Endast en internationell aktion med stöd av de industriländer som har de största ekonomiska intressena i sydafrikanskt näringsliv kan väntas bli effektiv i den meningen.

Det hindrar emellertid inte att även nationella svenska åtgärder kan få en icke föraktlig politisk betydelse. Vi vet att de som leder de svartas frihetskamp i södra Afrika kommer att uppfatta det som en uppmuntran och ett moraliskt stöd om vi utan att avvakta internationella beslut på egen hand gör vad vi kan för att stoppa kapitalflödet till Sydafrika. Det blir ett budskap till de förtryckta att de även i den rika världen har bundsförvanter som är beredda att göra avkall på egna ekonomiska intressen för att hjälpa dem i deras kamp mot förtrycket.

Först blir vi f. ö. inte. Norge och Japan har redan infört förbud mot kapitlexport.

Frågan har emellertid också en annan aspekt. Svenska ekumeniska nämnden vänder sig i ett nyligen antaget handlingsprogram mot att svenska företag tjänar pengar på raspolitiken. Nämnden citerar med gillande en företrädare för ett sydafrikanskt kristet institut: "Investeringar i Sydafrika är investeringar i apartheid och därför orättfärdiga och omoraliska."

I vår motion framför vi närbesläktade tankar. Arbetsplatserna befinner sig i raspolitikens första frontlinje. Där konfronteras den svarta arbetskraften dagligen med sina vita herrar och förmän. Svenska företag måste som alla andra företag med verksamhet i Sydafrika tillämpa apartheidregler på sina arbetsplatser. De måste lyda landets lagar, och de har små möjligheter att avvika från det gängse mönstret på den sydafrikanska arbetsmarknaden. De är med andra ord tvungna att ställa sig på förtryckarnas sida i kampen mellan vita och svarta.

Enligt vår uppfattning måste moraliska argument av detta slag tillmätas avsevärd vikt i den situation som nu råder i Sydafrika. Frågan om en begränsning eller avveckling av de svenska intressena i Sydafrika är, som vi framhåller i vår motion, inte bara en politisk fråga om vad som kan tänkas utgöra effektiva påtryckningar på den sydafrikanska regeringen. Det är också en moralisk fråga om huruvida svenska företag skall få fortsätta att delta i utsugningen och förtrycket av den svarta arbetskraften när rasmotsättningarna blir allt hårdare och striden sannolikt i allt större utsträckning kommer att utkämpas på arbetsplatserna.

I vår motion har vi föreslagit en kombination av åtgärder för att ef-

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

fektivt begränsa de svenska företagens verksamhet i Sydafrika. Förbud mot kapitalexport är ett naturligt inslag i en sådan politik. Men det är inte tillräckligt – bl. a. därför att överföring av pengar från Sverige bara är en av flera metoder som företagen kan använda sig av för att finansiera en utbyggnad av sin verksamhet i Sydafrika. Som framgår av en rapport till Svenska ekumeniska nämnden som utrikesutskottets ledamöter haft tillfälle att ta del av förhåller det sig uppenbart så att flera stora svenska företag de senaste åren väsentligt har utvidgat sin sydafrikanska verksamhet utan att anlita tillgångar i Sverige eller svensk kapitalmarknad.

Ett förbud mot kapitalexport bör därför om möjligt kompletteras med frivilliga åtaganden från berörda företag och successiv avveckling eller nedtrappning av deras sydafrikanska aktiviteter. Avvecklingen bör naturligtvis genomföras i en sådan takt och på ett sådant sätt att det inte uppstår några orimliga kapitalförluster.

Vi har i vår motion utgått från att det måste ankomma på regeringen att vid överläggningar med berörda företag försöka utverka de begränsningsåtaganden som behövs. Vid överläggningarna med näringslivet måste regeringen självfallet satsa sin auktoritet för att vara säker på att nå resultat. Regeringen bör kunna få kraftigt stöd av opinionen här hemma, i synnerhet om riksdagen och allmänheten i fortsättningen fortlöpande får utförlig information om hur de svenska företagens verksamhet i Sydafrika utvecklas.

I överensstämmelse med dessa resonemang innehåller vår motion tre huvudpunkter. 1. Förbud mot kapitalexport. 2. Överläggningar med svenska företag som har verksamhet i Sydafrika. 3. Vidgad information om dessa företags sydafrikanska engagemang.

Det skall genast sägas att diskussionerna i utrikesutskottet om den socialdemokratiska motionen har förts i en positiv och konstruktiv anda. Till öppenheten över partigränserna har naturligtvis bidragit att utrikesutskottet samtidigt med vår motion haft att behandla även andra motioner med samma syfte, bl. a. en som väckts av några folktoppartistiska riksdagsledamöter. Resultatet av överläggningarna har blivit ett enhälligt utskottsbetänkande som i allt väsentligt följer våra rekommendationer och förslag.

Till betänkandet är visserligen fogat ett särskilt yttrande av de moderata utskottsledamöterna. Det är en brasklapp som visar att moderaterna egentligen inte vill vad de, kanske för den borgerliga husfridens skull, ändå är med om att föreslå.

Betydelsen av brasklappen skall emellertid inte överdrivas. Det viktiga är den breda uppslutningen i utskottet – och i riksdagen – kring en otvetydig politik i fråga om de svenska investeringarna i Sydafrika. Ett bifall till utrikesutskottets betänkande betyder ett ställningstagande i sakfrågan som ingen kan missförstå: förbud mot kapitalexport skall införas och de svenska företagens verksamhet i Sydafrika skall successivt begränsas. Principbeslutet om detta fattas i dag.

Den gamla diskussionen om lämpligheten av ensidiga åtgärder mot

Sydafrika är nu avförd från dagordningen. Utrikesutskottet framhåller med rätta att Sydafrika med sin frånstötande raspolitik är ett utpräglat särfall och därför måste behandlas som ett sådant. Därmed är också sagt att utrikesutskottet inte är ute efter att riva upp grundläggande principer för Sveriges ekonomiska relationer med omvärlden i övrigt.

När riksdagen nu om en stund har sagt sitt återstår verkställigheten. Det är möjligt att den delvis kommer att ligga på moderata statsråd som personligen har en avvikande mening. Jag föreställer mig att valutafrågor ofrånkomligen hör till ekonomiministerns revir. Det finns därför skäl att understryka att riksdagen måste kunna utgå från att regeringen lojalt följer riksdagens intentioner och med kraft och bestämdhet omsätter riksdagsbeslutet i handling. Från vår sida kommer vi givetvis att följa den fortsatta handläggningen av ärendet med största vaksamhet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utrikesutskottets betänkande.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag har egentligen inte mycket att tillägga till vad herr Lidbom sade. Han redogjorde ju huvudsakligen för den socialdemokratiska motionen, som tillsammans med andra motioner har legat till grund för utskottets handläggning av frågan.

Det är bara på en punkt som jag skulle vilja säga något. Herr Lidbom tolkar vårt särskilda yttrande så att vi egentligen inte vill vara med om utskottets hemställan. Jag förstår inte hur han kan få den uppfattningen med hänsyn till att detta särskilda yttrande är utformat så att vi berör en väsentlig del av den svenska utrikespolitiken. Det berör frågan om vårt arbete inom Förenta nationerna, risken för prejudikat som kan uppkomma om vi handlar utanför stadgan. Jag tycker att man skall låta utreda detta ordentligt för att inte komma i en obehaglig situation i framtiden. Jag tror inte att någon kan förneka, att risken för prejudikat finns i det här sammanhanget.

Detta är bakgrunden till vårt särskilda yttrande, omtanken om vår neutralitetspolitik.

Herr LIDBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är glädjande att herr Hernelius nu förklarar att det särskilda yttrandet inte får tas alltför hårt. Det får inte i realiteten tolkas och uppfattas som en reservation som skulle visa att moderaterna följer en annan linje.

När jag så att säga med en liten bisats berörde detta yttrande, förelåg ett behov av att poängtera att riksdagen i dag har att ta ställning till den prejudikatsfråga som yttrandet drar upp, dvs. fatta ett principbeslut om att det skall bli förbud mot kapitalexport och att det skall bli begränsningar av de svenska företagens verksamhet i Sydafrika. De utrikespolitiska hänsynen har redan tagits före beslutet.

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror att herr Lidbom i sin iver något överskattar in-
nebördens av utskottsbetänkandet. I fråga om den del som gäller pre-
judikaten rekommenderar utskottet en utredning.

Herr LIDBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande utskottsbetänkandet och vad däri skall in-
läggas kanske vi får återkomma sedan andra företrädare för utskottet
har uttalat sig.

Herr SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är med tillfredsställelse som vänsterpartiet kommu-
nisterna konstaterar att utrikesutskottet funnit tiden mogen för Sverige
och den svenska regeringen att äntligen ta egna initiativ i Sydafrikafrågan.
Det är ett krav som vpk har drivit i många år, men det har alltid avfärdats
med att ensidiga svenska insatser skulle vara verkningslösa, ja rent av
strida mot FN-stadgan. Även i det nu föreliggande utskottsbetänkandet
går dessa tongångar igen, och man kan säga att förslaget om att nu tillsätta
en utredning påminner mycket om en omvändelse under galgen. Det
är under trycket av en växande opinion, som går ända in i det borgerliga
lägret, som utskottet nu har blivit tvunget att gå med på de krav som
vpk har upprepat år efter år och som även finns med i partiets motion
i dag.

Jag talar med flit om utskottet och inte om de borgerliga partierna
eller den borgerliga regeringen. Socialdemokraterna har inte mycket att
konkret berömma sig av i den här frågan. Som påpekats i utskottsbe-
tänkandet på s. 2 avslogs vpk:s förra motion i det här ämnet strax före
jul, och då var det ett rörande enigt utskott som stod bakom avslags-
yrkandet. Jag hade då en debatt med herrar Hellström och Wirmark,
som båda från var sitt håll med stor frenesi talade om att ensidiga svenska
åtgärder var otänkbara och att det endast var genom internationella or-
ganisationer som några påtryckningar kunde komma i fråga. Men det
har tydligen hänt glädjande saker sedan dess inom både socialdemokratin
och folkpartiet.

Hur är då läget i Sydafrika? Ja, det har naturligtvis inte blivit bättre.
I debatten här i kammaren före jul kunde vi från vpk peka på färskt
material som just publicerats i Dagens Nyheter, vilket visade hur den
vita förtryckarregimen använde sig av mentalvårdslagar för att på ett
smidigt sätt skaffa arbetskraft till den privata industrin. De uppgifterna
har senare publicerats även av Världshälsoorganisationen såsom ett bevis
på hur sjukvårdinrättningar används i Sydafrikas rasistiska system.

Det är bara ett exempel på den överflödande information vi har om
förtryckets olika former. Afrikagrupperna, solidaritetsrörelsen för Afrika
här i Sverige, publicerar kontinuerligt rapporter och reportage, som be-
rättar om det som sker. Detsamma gäller Nordiska afrikainstitutet i Upp-
sala, som har en rik litteratur på området och som också ger ut sam-

manfattande skrifter om olika sociala förhållanden i Sydafrika. Institutet kom förra året ut med ett omfattande material om den stora folkomflyttning som har skett i Sydafrika vid upprättande av de s. k. bantustans. Den har hittills berört två miljoner människor och medfört familjesplittring, svält och död.

Herr talman! Jag nämner dessa informationskällor, därför att ingen av oss med rent samvete skall kunna stiga upp och säga att vi ingenting vet eller ingenting har fått veta. Vi vet och vi har vetat i årtal!

Mot den bakgrunden är det förvånande att det på så många håll sägs att utvecklingen i Sydafrika nu helt plötsligt har nått någon höjd av förtryck och rasism som den inte har haft tidigare. Det talas om "dramatisk förändring" och "förvärrade rasmotsättningar" och annat sådant. Namnet Soweto nämns ofta, men det var som vi alla vet inte första gången sådant hände – det var bara i större skala.

Vi borde alltså inte vara yrvakna när det gäller Sydafrika. Vi har känt till problemen länge, men vi har inte velat ta itu med dem. Vi har inte velat ingripa mot de stora svenska bolagens affärsverksamhet och investeringar. Det gäller, som jag sagt, både gamla och nya regeringar.

Nu kommer vi således att få en utredning om detta. Måtte den inte bli sittande för länge. Utredningar stoppar inte den utsugning av svart arbetskraft som svenska företag bedriver i Sydafrika. För att stoppa den behövs snabb och konkret handling, som kan bli ett internationellt exempel, och åtgärdernas "politiska och moraliskt-psykologiska effekter bör inte underskattas". Det sistnämnda är ett direkt citat ur utskottsbetänkandet, och jag vill gärna instämma i den synpunkten.

Vpk har i sin motion velat att riksdagen skall anta ett uttalande som fördömer de svenska företagens investeringar i Sydafrika, och vi vidhåller detta. Jag yrkar således, herr talman, bifall till motionen 56, yrkandet 2.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! För tio dagar sedan hade jag ett par långa samtal med Oliver Tambo, den klartänkta och beundransvärde ledaren för ANC, den sydafrikanska nationalkongressen, och diskuterade då med honom situationen i allmänhet i södra Afrika men också frågan om ett ensidigt svenskt förbud mot kapitalexport till Sydafrika. Han var medveten om att en ensidig svensk åtgärd inte skulle ha stor ekonomisk effekt på Sydafrikas ekonomi. Men politiskt och psykologiskt skulle den åtgärden vara mycket betydelsefull, slog han fast. Då Sverige som ett av de första västliga länderna skulle vidta det steget kunde det få en klar symbolkraft och påverka andra länder – inte med en gång kanske, men på sikt. Det skulle av Sydafrikas vita herrar noteras som ett tecken på att kritiken och stämningen mot deras vansinniga raspolitik hårdnar i omvärlden.

Jag tror att Oliver Tambo har rätt. De svenska företagsintressena i Sydafrika är vid en nationell jämförelse av ringa omfattning. Herr Lidbom har redan nämnt att de samlade tillgångarna beräknas till 240 milj. kr.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

De senaste årens investeringar har varit obetydliga. Samtidigt visar den av Åke Magnusson på uppdrag av Ekumeniska nämnden företagna undersökning att de undersökta svenska företagen visar en ordentlig tillväxt i fråga om omsättning – från knappt 85 miljoner rand 1973 till nästan 150 miljoner rand 1976. De svenskägda företagen strävar efter att förbättra villkoren för afrikanerna – det är sant – men har små möjligheter att avvika från de villkor som allmänt betingas av apartheidsystemet. De tillämpar därför lönediskriminering och olika behandling av raserna. Utskottet konstaterar detta och säger att det är en väsentlig moralisk fråga, om svenska företag skall medverka i ett politiskt system som bygger på rasdiskriminering, på ett utnyttjande av en diskriminerad och förtryckt svart arbetskraft.

Jag tror alltså att Oliver Tambo har rätt och att man bör tillmäta ANC:s och SWAPO:s vädjanden om att stoppa svenska investeringar stor betydelse. Därför måste vi söka gå vidare, även om vi vet att effektiva åtgärder när det gäller ansträngningar på ett internationellt plan hittills har stoppats av de tre viktigaste västmakterna England, Frankrike och USA. Det är möjligt, som här har sagts, att president Carters nya propåer i fråga om södra Afrika kan betyda en uppluckring av den fronten, men det vet vi ännu inte med säkerhet.

Vi får emellertid inte förtrötta i våra ansträngningar att internationellt vinna anslutning för de här tankarna. Sydafrika är ju kärnan i hela södra Afrika-konflikten och har ett avgörande inflytande på vad som händer i Rhodesia och Namibia. Även av den anledningen måste trycket från omvärlden ökas.

Från folkpartihåll har motionerats om en skyndsam utredning om en ensidig svensk lagstiftning mot investeringar i södra Afrika. Jag krävde en sådan utredning i samband med arbetet inom biståndspolitiska utredningen. Det är också denna linje som vi i dag har nått enighet om i utskottet och som jag hoppas får stor anslutning här i kammaren.

Mot de betänkligheter som herr Hernelius och fru Sundberg uttalat i ett särskilt yttrande vill jag anföra att Sydafrika ändå är unikt, och att vi markerar detta i betänkandet. Det finns inget annat land som så systematiskt bygger sitt samhälle på ras och ansiktsfärg. Inget annat land förvägrar på grund av hudfärg medborgare att få sitta i parlamentet, att få gå i universitet och att få tillträde till en rad ledande befattningar. Landets system är i sig byggt på en ond princip. En åtgärd mot Sydafrika behöver därför inte, och bör inte, få prejudicerande karaktär. Jag vill i sammanhanget betona att ensidiga åtgärder är beroende av vår egen politiska vilja, och när vi gör ett sådant här uttalande bör vi själva kunna se till att det får effekt.

Det är, herr talman, en gammal folkpartilinje att Sverige effektivt skall bidra till att öka omvärldens tryck på Sydafrika. Vi drev kravet på bojkottåtgärder mot Sydafrika även när socialdemokratin hade en annan åsikt. Jag vill också erinra om att Sven Wedén under många år försökte få till stånd bojkottåtgärder i samarbete med andra länder, bl. a. de nor-

diska, men då var intresset mindre. Gunnar Helén uttalade sig mycket tidigt klart för ett stopp för investeringar i Sydafrika, och vårt landsmöte har också gjort uttalanden i samma riktning.

Vi tycker att det är glädjande och tillfredsställande att vi har fått gehör för våra åsikter. Jag vill också betona att ett beslut enligt utskottets förslag stämmer bra med vad regeringsdeklarationen utlovade, nämligen "ett ökat stöd till kampen för frigörelse i södra Afrika".

Genom de initiativ i FN som regeringen har tagit och som bl. a. följer upp den gamla regeringens initiativ – i fråga om vapenembargo, i fråga om rekommendationer i generalförsamlingen och säkerhetsrådet om förbud mot investeringar i Sydafrika, som är ett nytt initiativ, och i fråga om ökat stöd till befrielseströrelser – har den svenska regeringen agerat med kraft i den här riktningen, och det bör fortsätta.

I och med beslutet om den skyndsamma utredningen av ett ensidigt svenskt förbud mot kapitalexport till Sydafrika och Namibia tar vi ytterligare ett steg. Och för denna utredning uttalar riksdagen en klar viljeinriktning. Den skall bidra till att trycket på Sydafrika ökar. Den skall leverera ett lagförslag om förbud. Den skall se på effekterna, ekonomiskt, politiskt och psykologiskt. Den skall belysa de juridiska, folkrättsliga och utrikespolitiska aspekterna. Kort sagt: Den skall leverera ett klart underlag för det slutliga beslut som skall fattas när regeringen och riksdagen har alla fakta framför sig. Och det beslutet bör bli just ett ensidigt svenskt förbud mot kapitalexport.

Herr talman! Jag vill erinra om att det beslut som vi står i begrepp att fatta egentligen är en logisk följd av tidigare beslut. Både den förra och den nuvarande regeringen har ju gjort klart att vi är motståndare till svenska nyinvesteringar i Sydafrika – det visar agerandet i FN och rader av uttalanden från regeringshåll. I förra årets betänkande talades det också om nationella initiativ – det förekom alltså i yttrandet, vill jag säga till herr Söderqvist. Och det är den vägen vi nu har funnit att det är tid att pröva.

Som herr Lidbom också har påpekat gäller det inte bara en lagstiftning om förbud utan även regelbundna överläggningar, som regeringen nu enligt riksdagens önskemål – om beslutet går igenom – skall låta ombesörja med berörda företag i syfte att begränsa deras verksamhet i Sydafrika. Detta kommer att innebära möjligheter till påverkan och även till att exakt uppskatta de framsteg som kan göras. Själva den löpande information som riksdagen med det här beslutet förutsätter att överläggningarna skall utmynna i blir också ett värdefullt led i försöken att begränsa företagets verksamhet i Sydafrika.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till utskottets hemställan.

Till slut: Vi har ibland hört spådomar om att regeringsskiftet och den nya majoriteten här i kammaren skulle innebära en ändrad utrikespolitik. I dag har vi ett exempel på att de påståendena inte besannats. Jag vill alltså stillsamt erinra om att när beslutet nu går igenom sker det i en riksdag med en icke-socialistisk majoritet.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Wirmark vill jag säga: Det står klart, som jag sade i debatten före jul, att folkpartiets representanter under en följd av år har talat mycket vackert om de här sakerna. Folkpartiet har antagit resolutioner vid sina landsmöten, gjort uttalanden, sagt att vi skall verka via FN osv. Men konkreta förslag om hur de svenska företagen skall behandlas och hur deras investeringar skall stoppas – det är någonting nytt, och jag är glad för det.

Jag tycker att det är fint att man inom folkpartiet nu har kommit så långt att man vill ta initiativ och verkligen försöka påverka de svenska företagens investeringar. Och det var exakt detta vi talade om före jul. Nu är herr Wirmark inne på denna linje, och det är jag glad för.

Men att påstå att folkpartiet tidigare har tagit några konkreta initiativ på det nationella planet – det är inte riktigt. Folkpartiet har inte begärt att de svenska företagen genom lagstiftning eller annat skall stoppas i sin verksamhet i Sydafrika.

Herr LIDBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Vi får vänta litet med att bedöma, herr Wirmark, om den nya regeringen kommer att driva en annan utrikespolitik eller inte. Det är för tidigt att sja, om farhågorna för en ny och mer kommersiellt inriktad utrikespolitik har kommit på skam. Debatten om IDB häromdagen tyder på att det finns risk för en sådan kursändring. Debatten i dag är ett glädjande tecken på att kommersiella hänsyn trots allt inte tar över i alla frågor och att det finns en borgerlighet som är beredd att stå bakom åtminstone väsentliga delar av den gamla utrikespolitiken.

Det väsentliga i dag är att vi i debatten ytterligare understryker det som är skäligen klart och tydligt i utskottsbetänkandet, nämligen att det är i dag som beslut fattas, som riksdagen avger sin viljeyttring i detta ämne. Vi går inte att nu besluta om att tillsätta en utredning som är mer eller mindre förutsättningslös, utan vi tillsätter en utredning som skall föreslå förbud mot kapitalexport. Viljeyttringen kommer i dag och utredningens karaktär är mer av teknisk natur. Vi går inte att besluta om att vi eventuellt i framtiden skall göra ansträngningar för att begränsa och trappa ner de svenska företagens verksamhet i Sydafrika – beslutet om det fattas nu. De överläggningar som regeringen skall ha i ämnet skall föras omedelbart efter riksdagsbeslutet. Vi går inte att någon gång i framtiden diskutera om det finns behov av att öka den kontinuerliga informationen om de svenska företagens verksamhet i Sydafrika. Beslutet om det fattas nu, det skall exekveras nu och material skall plockas fram som vi fortlöpande behöver ha. Utskottsbetänkandet är tämligen klart på denna punkt.

Jag vill med tillfredsställelse notera, om jag fattade herr Wirmark rätt, att han delar min uppfattning om att principbeslutet i dessa frågor fattas i dag.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Lidbom vill jag säga att det som står i utskotts-
betänkandet på denna punkt enligt min mening innebär en klar vilje-
inriktning. Det står att i förhandlingarna med företagen är syftet att be-
gränsa företagens verksamhet i Sydafrika. Det står också att avsikten
med utredningen är att öka trycket på Sydafrika. När man också begär
ett lagförslag tycker jag att viljeinriktningen är tydlig.

Beträffande den utrikespolitiska delen vill jag bara erinra om att kort
före valet höll Palme ett berömt tal om södra Afrika, där huvudtonen
var att om det skulle bli en annan politisk majoritet här i landet skulle
icke samma södra Afrika-politik föras. Det är just på denna punkt herr
Lidbom konstaterar att någon förändring icke har inträffat. Det kan vara
värt att notera.

Till herr Söderqvist! Jo visst, det fanns i föregående års utskottsbe-
tänkande en mening som också hänvisade till nationella initiativ, som
vi hemställde att regeringen skulle överväga. Nu talade herr Söderqvist
om att det bara har varit ord och inte några handlingar. Jag tycker för
min del att den kritiken bara är ord. Vi har inte enbart talat. Har det
inte varit handling när vi verkar för ökat stöd också genom egna bidrag
till olika FN-program för afrikaner som blivit offer för apartheid? Är
det inte handling när vi ökar anslagen till befrielseörelserna med 5 mil-
joner för innevarande år och planerar en höjning av anslaget till ANC
för nästa år samt en fördubbling av anslaget till SWAPO i Namibia?
Är det inte handling när frontstaterna i södra Afrika fått en väsentlig
ökning av biståndsanslagen: en ökning med 30 milj. kr. för Moçambique,
10 för Angola och 18 för Zambia – för att ta några exempel?

Och tala inte om handling när vpk samtidigt vill dra in stödet till
Zambia och därmed försvaga den kanske viktigaste länken i frontstats-
kedjan.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det kan, herr Wirmark, mycket väl tänkas att det fanns
en rad i det förra utskottsbetänkandet om att man skulle ta nationella
initiativ, men i debatten strax före jul sade herr Wirmark mycket bestämt
till mig att det inte skulle förekomma någonting sådant, utan stödet
skulle gå över de internationella organisationerna. Uttalandet kan ju kon-
trolleras i snabbprotokollet.

Jag har inte talat om folkpartiets linje nu, men jag har sagt att det
är glädjande att folkpartiet har ändrat sig. Det är bra att regeringen nu,
och även folkpartiet, har gått in för att öka stödet till befrielseörelser
m. m., men tidigare har ni inte gett några anvisningar eller tagit några
konkreta initiativ när det gäller att hindra svenska företagsinvesteringar
i Sydafrika. Det var det jag sade tidigare. Jag har alltså inte anklagat
folkpartiet för att det nu har intagit en dålig hållning, utan sagt att det
är fint att ni har ändrat er och inriktat er på att ta initiativ på det här
området – nu alltså även nationellt.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Herr LIDBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande utrikespolitiken och dess inriktning vill jag nämna att Olof Palme vid upprepade tillfällen framhållit att han hoppas att den nya regeringen skall fullfölja den gamla regeringens utrikespolitik, detta naturligtvis inte minst när det gäller södra Afrika. Gör ni det kan ni påräkna vårt stöd och vår hjälp – nationellt och ute i världen. – Ni kan naturligtvis också räkna med att vi följer verksamheten med stor vaksamhet och att vi tar våra egna initiativ och försöker driva på.

Jag vill inte delta i debatten om historiken, om vem som var först med den ena eller den andra propån beträffande södra Afrika. Jag nöjer mig för dagen med att konstatera att det vi diskuterar här i dag ju inte är en proposition, signerad av ekonomiministern Bohman, om de ändringar i valutalagstiftningen som är nödvändiga för att förbjuda kapitalexport till Sydafrika, utan det är en socialdemokratisk partimotion, där det också bl. a. påhängts en motion från några enstaka ledamöter i folkpartiet. Det är alltså inte ett regeringsinitiativ som föranleder debatten i dag utan ett initiativ från oppositionen.

Men låt oss inte fly in i dessa tråtor. Det väsentliga är ju – och här tycker jag att herr Wirmark var helt klar – att vi vet vad vi beslutar om: att principbesluten i denna fråga kommer nu.

Herr WIRMARK (fp) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Lidbom vill jag bara säga att det aldrig funnits några regeringsinitiativ på den här punkten. Det fanns inga under alla de 44 år som socialdemokraterna satt i regeringsställning, och det har inte heller nu kommit några initiativ. Här gäller det ett betänkande från utrikesutskottet. Jag är mycket tillfredsställd över enigheten och skall därför inte fortsätta debatten om historiken.

Till herr Söderqvist vill jag bara säga att det ju inte är så, att folkpartiet alldeles nyligen kommit fram till den här ståndpunkten. I herr Wästbergs i Stockholm motion refereras ett landsmötesbeslut, som funnits med som bakgrund de senaste åren. Det har också tidigare förekommit riksdagsmotioner från vårt håll med den här inriktningen. Man kan därför säga att beslutet har värkt fram i denna kammare, och jag är glad över att folkpartiet och de andra partierna, även socialdemokraterna, har medverkat till att utforma det beslut vi nu kommer att fatta. Jag är glad över att vi verkligen får en snabbutredning, som jag hoppas ger resultat och som också präglas av den viljeinriktning vi talat om.

Till herr Söderqvist vill jag också säga att de saker som jag talade om, viljeinriktningen och handlingen, har funnits med hela tiden – i samband med budgetpropositionen och i form av uttalanden i regeringsdeklarationen. Här finns en kontinuitet. Det är inte något nytt som kommit just nu.

Fru SIGURDSEN (s):

Herr talman! Den svenska fackföreningsrörelsen har sedan många år arbetat med Sydafrikafrågan. Det beslut som riksdagen väntas ta i dag om investeringarna i Sydafrika är en framgång för de krav som förts fram av både LO och TCO. Men främst är det naturligtvis en framgång för de sydafrikaner som tålmodigt och envetet fört fram dels information om vad som händer i Sydafrika, dels rättmätiga krav på att vi skall visa vår solidaritet med dem som drabbas av det sydafrikanska samhällets vidriga regler.

LO och TCO har både direkt och genom den fria fackföreningsinternationalen omfattande kontakter med fackliga och andra organisationer som företräder sydafrikanerna. Därigenom har vi fått lära oss mycket om de villkor under vilka majoriteten av Sydafrikas befolkning lever. Majoritetens möjligheter att på allvar hävda sig fackligt och politiskt i landet är nästan obefintliga. Likväl utsätter sig dagligen många sydafrikaner för risken att bli dödade eller fängslade, för att organisera motståndet mot rasistregimen och dess allierade. Den svenska fackföreningsrörelsen kommer att göra vad den kan för att bistå sydafrikanerna i deras rättmätiga kamp för fackliga och andra mänskliga rättigheter. I höstas häktades eller bannlystes 30 fackliga ledare under loppet av en vecka. De som försöker arbeta fackligt i Sydafrika har i dag tre typer av motståndare. Det är företagen – såväl sydafrikanska som utländska företag har i de flesta fall direkt motarbetat varje försök att bilda fackliga organisationer, oftast med hot om avskedande som medel. Vidare är det regeringen med alla dess olika armar i form av lagar, förordningar, polis och säkerhetspolis m. m. De gör allt som står i deras makt för att se till att fackligt arbete försvåras eller direkt omöjliggörs. Den tredje motståndaren har hittills varit de exklusivt vita fackföreningarna, som för att bevara sina relativa privilegier sett som sin uppgift att bekämpa att de icke-vita får möjlighet att föra fram sina krav. Man skulle väl också kunna tillägga att regeringar och riksdagar i länder, varifrån de utländska investeringarna kommer, genom sin likgiltighet, sitt motstånd eller sin passivitet inför de svartas krav också utgör ett hinder för framgång i deras arbete.

Så långt kampen fortsätter för att organisera fackföreningar bland dem som drabbas av raspolitiken och andra former av förtryck och så länge de ber oss, skall vi efter måttet av vår förmåga söka hjälpa till. Deras beslutsamhet att kämpa emot den nuvarande ordningen och söka ett rättvisare samhälle växer för varje dag. Denna kamp kommer att fortlöpande ställa nya krav på vår solidaritet.

Nordens fackliga samorganisation, där LO och TCO ingår, tog för några månader sedan initiativet till överläggningar med de nordiska regeringarna om ett program i 14 punkter, där olika krav på åtgärder restes. Efter en muntlig överläggning som ägde rum i Köpenhamn, där detta program presenterades för de nordiska regeringarna, väntar de nordiska löntagarorganisationerna på svar på en del av de resta frågorna.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Det är min förhoppning att de två regeringspartier som till slut kunde ställa sig bakom den socialdemokratiska motionen och fp-motionen om att nyinvesteringar i Sydafrika skall förbjudas inte låter sig nöja med det beslut som vi skall ta i dag. Jag säger "de två regeringspartier som till slut kunde ställa sig bakom" det här. Formellt står också moderata samlingspartiet bakom beslutet, men reellt är deras särskilda yttrande att betrakta som en reservation. Men jag är tacksam för att de formellt också kommer att stå bakom det blivande beslutet.

När herr Hernelius försöker förklara vad som egentligen ligger i utrikesutskottets beslut vill jag hävda – som herr Lidbom gjort – att det beslut vi tar i dag gäller en utredning som mest är av teknisk natur. Det står nämligen i utrikesutskottets betänkande att regeringen tillsätter en utredning om förbudsåtgärder från svensk sida med avseende på kapitalexport till Sydafrika och Namibia. Det står också att utredningen skall utarbeta lagförslag avseende förbud mot kapitalexport. Det är alltså ett beslut som vi tar i dag. Men frågan om överläggningar med de närmast berörda svenska företagen i syfte att åstadkomma en begränsning av deras verksamhet i Sydafrika är ingenting som skall utredas. Vi kommer i dag att fatta beslut som innebär att sådana överläggningar skall ombesörjas.

Till herr Söderqvist vill jag säga att socialdemokraterna alls inte har ändrat sig från december till nu. Den fråga vi behandlade i december med anledning av vpk-motionen gällde totala sanktioner, en handelsbojkott. I dag behandlar vi frågan om förbud mot kapitalexport. Det är alltså en annan fråga.

Sydafrikas befolkningsmajoritet har fortfarande en lång väg kvar innan friheten är vunnen. Vi måste ständigt vara beredda att stödja dess krav. Det motstånd den har att kämpa emot är omfattande. Motståndarna visar inga tecken på att tillåta en kamp för rättvisa med fredliga medel. Vi kan vänta oss nya arresteringsvågor och bannlysningar. Minskande utländska investeringar kan också innebära ökad arbetslöshet. Men som Christian Institute i Sydafrika tolkade inställningen efter arresteringsvågen i höstas: "De svarta och deras organisationer är väl medvetna om att stopp för utländska investeringar orsakar arbetslöshet och därmed umbäranden, men detta gäller för en begränsad tid, vilket skall jämföras med det eviga lidande som orsakas av en fortsättning av raspolitiken."

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga, fru Sigurdsen, att det är första gången som socialdemokratin har lagt fram ett konkret förslag på det nationella planet om begränsning av svenska företags investeringar i Sydafrika. Förut har ni gett rekommendationer, som ni själva skriver i er motion på s. 15, men ni har inte under hela tiden i regeringsställning gått ut och angripit dessa svenska företags investeringar med konkreta lagförslag

eller annat sådant. Det här är en positiv förändring – detsamma gäller för er som för folkpartiet – som vi noterar med tillfredsställelse.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! FN bildades den 26 juni 1945, och den 24 oktober varje år firar vi FN-dagen, eftersom stadgan trädde i kraft den dagen. Så många länder hade då ratificerat den att organisationen de facto var bildad. Redan i denna stadga, som inte är ändrad, vänder man sig mot diskriminering. Där står att man skall främja och uppmuntra respekten för mänskliga rättigheter och grundläggande friheter för alla utan åtskillnad på sådant som ras, kön, språk eller religion. Man accepterar sålunda inte någon sorts diskriminering.

Frågan om diskriminering har vid otaliga tillfällen varit uppe i FN, och man har antagit resolutioner i vilka man har uttalat sig mot all diskriminering. År 1963 antogs deklarationen mot alla former av ras-diskriminering och två år senare, den 21 december 1965, antogs konventionen mot alla former av diskriminering.

I konventionen tas också upp sådana punkter som rätten att flytta och bo fritt inom sitt eget land och rätten att lämna varje land inklusive sitt eget samt att återvända till det egna landet. Det är att observera framför allt för Sydafrika men också för andra länder som inte följer vad som står i rasdiskrimineringskonventionen.

Beträffande Rhodesia beslutade säkerhetsrådet om sanktioner, vilket inte har skett i fråga om Sydafrika. Trots alla fördömanden i FN förekommer diskriminering i många delar av världen men framför allt i Sydafrika. Alla de gånger då denna fråga har behandlats i FN har den svenska delegationen, såvitt jag vet, varit enig om att göra de hårdaste uttalanden mot Sydafrika. Sydafrika har också vid olika tillfällen temporärt lämnat FN som protest mot att FN gjort sådana uttalanden. Sydafrika har därvid hänvisat till art. 2 p. 7 som talar om ländernas suveränitet när det gäller att bestämma om inrikes angelägenheter.

I mitten på 1950-talet togs i centerpartimotioner initiativ till att Sverige separat skulle vidta aktioner mot Sydafrika. De initiativen ledde inte till några åtgärder; den allmänna uppfattningen var, också i det dåvarande regeringspartiet, att man inte skulle företa separata aktioner utan att de måste vara internationella. Herr Söderqvists uttalanden i det avseendet gäller därför inte centern, som alltså tog detta initiativ för mer än 20 år sedan. Jag vet inte om herr Söderqvists parti då var med på den saken, men i varje fall har alltså vi mycket länge haft uppe denna fråga.

Sverige har i FN länge förordat ett internationellt ingripande mot Sydafrika med anledning av de systematiska brott mot mänskliga rättigheter som den sydafrikanska rasåtskillnadspolitiken innebär. Sverige har karakteriserat situationen i Sydafrika som ett hot mot freden, och på den grunden skulle säkerhetsrådet kunna ta upp frågan. De svenska initiativen har ännu inte lett till något resultat. I första hand har Sverige föreslagit

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

att de rekommendationer som FN antog hösten 1973 om stopp för vapensändningar till Sydafrika skall omvandlas till ett bindande beslut. Jag skall inte redogöra närmare för de åtgärder som har vidtagits, men Sverige har mycket aktivt deltagit i försöken att få till stånd åtgärder mot Sydafrika.

Man kan nu vänta sig att FN:s säkerhetsråd inom en nära framtid tar upp frågan till behandling igen, och då får vi hoppas att generalförsamlingen tar de mått och steg som behövs för att få slut på utländska nyinvesteringar i Sydafrika. Utsikterna till framgång är kanske större nu, därför att situationen i Sydafrika har skärpts. Det är möjligt att vissa länder också har ändrat inställning, så att man kan tänka sig att åtgärder vidtas. Om rasåtskillnadspolitikens skärps ännu mer kan man befara ett inskridande från grannländer, och då kan man direkt åberopa att säkerhetsrådet måste ta upp frågan, därför att situationen är ett hot mot freden.

Man har således varit helt enig om att fördöma alla dessa former av diskriminering. Men det är ju vissa svårigheter; det gäller här att utforma det hela för ett speciellt land och hindra företag från att investera där. Jag skall nämna några exempel som visar varför vi har gått på utredningslinjen.

Om man, för att ta detta som ett första exempel, vidtar åtgärder beträffande valutalagen får man tänka på den prejudicerande effekt det får. I så fall måste det göras mycket vidsträckta undersökningar varje gång ett valutaärende skall behandlas. Genomför man däremot en lagstiftning som avser ett land – Sydafrika – är det enklare.

Vi har ju inte fått beslut om sanktioner från Förenta nationerna. Men jag tror inte det kan undgås att riksdagen kommer att få ta ställning till många motioner i sådana här frågor. Jag tar ytterligare ett exempel: Diskrimineras judarna i Sovjetunionen, så väcks det givetvis motioner om att åtgärder skall vidtas även mot andra länder där diskriminering förekommer.

Om man, för att återgå till valutalagstiftningen som jag nyss talade om, införde en allmän lagstiftning, så skulle följderna bli att valutastyrelsen vid varje beviljande av tillstånd för kapitalexport måste göra en noggrann undersökning: förekommer det någon diskriminering i det här landet, så att vi är tvungna att stoppa kapitalexporten på grund därav?

Det uppstår alltså en del svårigheter, och jag har nämnt några som exempel för att visa att det inte är så alldeles enkelt. Man får granska frågan från olika synpunkter.

Mot den bakgrunden har vi inte heller kunnat tillstyrka den socialdemokratiska motionen, utan vi har i utskottet blivit eniga om – såsom betygats i dagens debatt – att frågan bör utredas. Den utredningen bör självfallet genomföras så snabbt som möjligt. Därför hemställer vi att regeringen tillsätter en utredning om – här kommer några viktiga ord – ”förbudsåtgärder från svensk sida med avseende på kapitalexport till Sydafrika och Namibia i samband med företagsinvesteringar där”. For-

muleringen har gjorts något vidare – den hänför sig inte endast till valutalagstiftningen. Och vi tillägger: "Utredningen bör omfatta de juridiska, folkrättsliga och utrikespolitiska aspekterna på ett sådant ensidigt åtagande samt en bedömning av de politiska, ekonomiska och psykologiska effekterna av en dylik åtgärd."

Jag tror att utskottet har nått ett tillfredsställande resultat. Det är glädjande att kunna konstatera att vi i denna oerhört betydelsefulla fråga har kommit fram till ett enhälligt utskottsbetänkande som – efter vad jag förstår av debatten – också kommer att stödjäs av alla kammarens ledamöter.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det är rörande att höra Torsten Bengtson – man skulle kunna tro att centern har varit en av de allra första och främsta kämparna på barriaderna när det gällt internationell solidaritet och stöd åt förtryckta folk.

Det är klart att man kan anta resolutioner, avge fina yttranden osv. Men det är – som jag sagt till olika debattörer här tidigare – en annan sak att på det nationella planet framlägga förslag som inskränker de svenska företagens möjligheter i sådana här länder. Det gäller inte bara Sydafrika; det gäller länder i Sydamerika och på många andra håll. Därvidlag har jag inte märkt, om man går 20 eller 25 år tillbaka i tiden, att centern varit särskilt framgångsrik eller särskilt framträdande då det gällt att komma med konkreta förslag om att inskränka svenska företags verksamhet i sådana här fall.

Jag ställer gärna upp på en jämförelse med herr Torsten Bengtsons parti. Kommunistiska partiet har alltid – långt innan centern eller dåvarande bondeförbundet intresserade sig för internationella frågor – varit framme och kämpat för de här sakerna.

Herr förste vice talmannen BENGTSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Man kan inte komma ifrån de fakta som finns. Det är bara att läsa de motioner som väcktes i mitten av 1950-talet och där bl. a. dåvarande förste vice ordföranden i bondeförbundets riksdagsgrupp var med. Om inte herr Söderqvist har reda på detta, så vet jag för min del mycket väl att det har förekommit.

Jag tycker det skulle vara intressant, med hänsyn till herr Söderqvists anknytning till en viss riktning, att få veta om herr Söderqvist helt ställer sig bakom konventionen mot rasdiskriminering. Där talas ju bl. a. om rätten att flytta och bo inom vilken del som helst av ett land och även om rätten att lämna alla länder, inkl. sitt eget, liksom om rätten att återvända till sitt eget land.

Vi har tyvärr exempel på grova brott mot dessa punkter i konventionen om rasdiskriminering.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Herr LIDBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Först konstaterar jag att herr förste vice talmannen Bengtson inte kände någon tvekan i fråga om den politiska viljeyttringen och innebörden av riksdagens beslut i dag.

Sedan vill jag göra ytterligare en randanmärkning till herr Bengtsons inlägg. Herr Bengtson talar om stora tekniska svårigheter och refererar till judar i Sovjet och eventuellt förbud mot kapitalexport till Sovjet och liknande ting.

Jag tror att det är mycket lätt att befria herr Bengtson från alla be-
kymmer. Utskottet säger – med herr Bengtsons signum också – att Syd-
afrika är ett utpräglat särfall. Låt oss då inrikta en lagstiftning på Sydafrika
– en möjlighet som herr Bengtson själv också antydde att man kunde
använda. Då blir problemen betydligt mindre omfattande. Det blir mindre
snårigt på alla tänkbara sätt. Jag kan försäkra herr Bengtson att med
den utomordentliga expertis på såväl det juridiska som andra områden
som departementen förfogar över blir det ganska lätt att åstadkomma
det utredningsarbetet. Och det skall kunna infrias vad utskottet för-
väntar, nämligen att arbetet bedrivs skyndsamt.

Herr SÖDERQVIST (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Självklart, Torsten Bengtson, stöder vi alla uttalanden
och alla konventioner när det gäller att slå vakt om de mänskliga rät-
tigheterna. Vi vänder oss mot förtryck var det än förekommer. Det vet
herr Bengtson mycket väl. Därför är den här debatten ganska onödig
att föra.

Sedan tillbaka till talet om att centerpartiet tidigt skulle ha agerat i
internationella frågor. Jag vet inte vilka motioner som herr Bengtsons
parti skrev på 1950-talet, jag har inte bläddrat fram dem. Men vad jag
vet är att centern eller det tidigare bondeförbundet inte har varit särskilt
framträdande i internationella frågor när det har gällt att ställa upp och
stödja förtryckta folk. Det är en ganska nypåkommen känsla hos centern
och ett initiativ som partiet tagit de allra senaste åren.

Herr förste vice talmannen BENGTSON (c) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lidbom är optimistisk om att det finns experter
som kan utreda detta spörsmål. Ja, det var därför jag tog exemplet. Mitt
resonemang förde ju fram till att det bör göras en utredning. Det var
bara i den meningen jag anförde exemplet. Jag har visat på vissa svår-
igheter, och herr Lidbom har samma uppfattning. Vi har ju följt linjen
om utredning enhälligt i utskottet.

Herr Söderqvist talade om ett något nyvaknat intresse hos centern.
Vad har herr Söderqvist för bevis för att det är nyvaknat? Det är helt
lösa påståenden utan någon som helst grund. Centern har under många
år, praktiskt taget så länge jag kan minnas, arbetat mot varje form av
diskriminering.

Det är glädjande att herr Söderqvist tar avstånd från en del kommu-

nistiska länders handlande i fråga om att förbjuda människor att röra sig fritt inom sitt eget land. Men hur är det, herr Söderqvist, med rätten att fritt emigrera från vissa länder som ideologiskt står herr Söderqvist nära? Får man emigrera från dessa länder, och får man fritt återvända till sitt land utan att bli diskriminerad och förföljd om man kommer tillbaka?

Det är anledning att diskutera hur många länder som bryter grovt mot paragraferna i raskonventionen.

Herr talmannen anmälde att herr Söderqvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr SVENSSON i Kungälv (s):

Herr talman! Debattordningen här i kammaren kan ibland fungera litet egendomligt. Här gör förste vice talmannen ett inlägg mot herr Söderqvist, men herr Söderqvist har ingen möjlighet att svara på detta inlägg förrän i slutet av debatten.

Det är många som har varit involverade i denna debatt om södra Afrika. Gertrud Sigurdsen talade om fackföreningsrörelsen vilken, som vi mycket väl känner till, har gjort en utomordentlig insats i denna fråga. Jag skall för min del uppehålla mig vid Ekumeniska nämndens agerande.

Det väckte naturligtvis mycket stor uppmärksamhet när Sveriges ärkebiskop, Olof Sundby, uppträdde på ASEA:s bolagsstämma den 14 mars 1975 och frågade vad företaget egentligen höll på med i Sydafrikanska unionen. Olof Sundby blev naturligtvis bemött med den högaktning som tillkommer en ärkebiskop, men det är klart att man var kritisk mot hans inbrott.

Vad hade Olof Sundby egentligen i Västerås att göra? Jo, han talade som ombud för Svenska kyrkans missionsstyrelse och Svenska missionsförbundet, som båda hade aktier i ASEA. Man hade lärt sig från SSU.

Men fullmakten låg också på ett annat plan. Ärkebiskopen agerade som ordförande för Svenska ekumeniska nämnden. Denna hade i sin tur hämtat sitt uppdrag från Kyrkornas världsråd och dess fjärde generalförsamling i Uppsala 1968.

Missionsföreståndare Gösta Hedberg i Svenska missionsförbundet gjorde motsvarande framträdande vid Volvos bolagsstämma den 14 maj 1975. Gösta Hedberg bemöttes med mindre högaktning, och en del aktieägare buade åt honom. Jag vill påminna om att samma aktieägare uppförde sig på liknande sätt när Sven Hulterström skulle bli styrelseledamot i Volvo. Det kanske är en vana man har.

Det som Uppsala-68 hade uttalat var att rasism – apartheid – var emot kyrkans lära och måste bekämpas. Den var förbunden med ekonomisk och politisk exploatering, och kyrkorna i världen måste arbeta för en förändring av de politiska processer som hindrar rasismens offer från att helt och fullt ta del i sina länders styrelse och medborgerliga liv.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Kyrkan måste kämpa för en lagstiftning som utesluter rasism.

De här deklarationerna ledde sedermera till nya överläggningar på det internationella planet. Man blev naturligtvis snart på det klara med att detta gällde Sydafrikanska unionen. Jag vill här gärna säga att vi kan skala bort alla andra länder i denna diskussion, därför att detta är – som herr Lidbom yttrade – något alldeles speciellt. Det finns inget annat land som har en sådan lagstiftning som Sydafrika och Namibia. Där är rasismen satt i system.

Det blev också ganska snart klart för dem som agerade inom kyrkorna att företag och länder genom investeringar och handel med och lån till Sydafrika hjälper till att upprätthålla rasismen.

Svenska ekumeniska nämnden har ett internationellt utskott. Det var där som handlingslinjerna började utstakas 1974. Jag är själv med i detta utskott, och en tid var nuvarande utbildningsministern Jan-Erik Wikström dess ordförande.

I stort sett hade man tre linjer att välja på. Den första var tron på att ett ökat ekonomiskt engagemang från t. ex. Sverige skulle förbättra situationen för de svarta i Sydafrika.

Den andra var reformlinjen. Företagen kan utöva press på Sydafrika.

Den tredje linjen var investeringsavvecklingen.

Även om många av oss var tveksamma inför reformlinjen stannade vi i utskottet för den. Själv var jag ytterst tveksam, men jag tyckte att vi behövde tid – och det var ändå kanske fair play att ge företagen en chans att plädera för sitt engagemang i Sydafrika. Företagen har ställt upp med svar på enkäter. Man har varit "on speaking terms" med företagen.

Men när Ekumeniska nämnden den 10 maj i år fattade sitt beslut om att vädja om lagstiftning mot svensk kapitalexport till Sydafrika var detta väl förberett och jag skulle vilja säga väl förankrat. Jag utesluter naturligtvis inte att nämndens ställningstagande också inverkat på utrikesutskottets behandling och medverkat till att vi formellt fått ett enhälligt betänkande. Liksom Olof Palme gjorde i debatten för ett par dagar sedan, yll jag uttala min tillfredsställelse över detta och notera att det funnits utrymme för ett resonemang utifrån den socialdemokratiska partimotionen. Det tål att sägas att det också finns en enskild folktopartistisk motion med Olle Wästberg som första namn. Den socialdemokratiska motionen ingår ju som ett led i ett långt och medvetet arbete, både tidigare på regeringsplanet, i fackföreningsrörelsen och i socialdemokratiska partier i den socialistiska internationalen.

När vi talade med de svenska företagen – jag var med i några av de resonemangen – så framhöll de mycket starkt för oss i Ekumeniska nämnden att de inte kunde föra sin egen utrikespolitik. Det kan man förstå, även om ett enskilt företag givetvis kan göra egna värderingar. Man behöver ju inte göra allt som är tillåtet i lag.

Med det resonemanget i botten, att det är landet självt – dess riksdag och regering – som bestämmer utrikespolitiken, kan man enligt min me-

ning utgå ifrån att riksdagens initiativ är tillfredsställande för de svenska företagen. Jag vill i detta sammanhang hänvisa till vad den biståndspolitiska utredningen slagit fast i sin sammanfattning på s. 36, där det i anledning av svenska företags etablering i Sydafrika och Namibia heter:

”I sammanvägningen av mål för den svenska politiken anser vi att de utrikespolitiska målen bör väga tyngst i denna fråga. Även om ett svenskt förbud mot nyinvesteringar i Sydafrika och Namibia endast får marginella effekter på den sydafrikanska ekonomin anser vi den psykologiska effekten vara viktig.” I den frågan fanns en reservation från moderathåll, men i övrigt rådde enighet.

Vi måste förbehålla oss rätten att påverka politik i andra länder när denna kränker de mänskliga rättigheterna. Så långt det är möjligt bör vi ställa upp på de förtrycktas sida och åtminstone ge dem vårt moraliska stöd. Där det är möjligt bör vi gå längre än så, exempelvis genom att stödja befrielseströrelser.

I de flesta fall är ökade förbindelser med dessa länder en riktig väg. I andra fall, som Sydafrika och Namibia, måste det bli fråga om en isolering. Avgörande för vårt handlande bör då vara vad de förtryckta själva säger. I Sydafrika och Namibia är saken fullständigt klar. De önskar att vi avbryter de ekonomiska förbindelserna så långt det över huvud taget är möjligt. De har alltså gjort sitt val, som Gertrud Sigurdson så riktigt påpekade. Företagsinvesteringarna förstärker apartheidsystemet, och de utländska företagen har att spela på den sydafrikanska politikens villkor. Det är detta faktum som man har att ta ställning till. Företagen exploaterar de svarta och tjänar på apartheid.

Vi är alla medvetna om att vi har gett oss in på en svår fråga med många förgreningar. I längden är det väl bara, som det har framhållits här, internationella sanktioner som kan ge resultat.

Valet i dag står mellan att vidta dessa åtgärder, jag tänker på världssamfundet – eller att låta befrielsen komma genom ett avgörande på slagfältet. Kanske, herr talman och ärade kammarledamöter, det redan är för sent. Befrielsekampen har enligt somliga redan börjat. Fredspris-tagaren Albert Luthuli sade i början av 1960-talet att de svarta klappat på den vite mannens dörr i 300 år utan att han har öppnat.

Det råder en blindhet bland den vita minoriteten, som så småningom kommer att kosta den allt den nu bygger upp sitt försvar och sin polismakt för. Frihetens vind kan de aldrig hejda.

Fru JONÄNG (c):

Herr talman! Man brukar säga att enighet ger styrka. Jag upplever det verkligen som en styrka när vi i utrikesutskottet kan gå fram med en gemensam hemställan i Sydafrika- och Namibiafrågan. Utifrån gemensamma uppfattningar kan vi agera med större säkerhet och beslutsamhet, och vår röst kan höras kraftigare när vi vill medverka till att öka pressen på den sydafrikanska regimen. Det finns visserligen ett särskilt yttrande, men vår hemställan är enhälligt.

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhindrande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

Det var vi från centern som föreslog detta försök till en gemensam skrivning, och jag vill uttala min glädje över att socialdemokraterna så beredvilligt ställde upp. Det blev ett forcerat arbete med extra sammanträden och extra arbete för utskottskansliet. Men i dag kan vi konstatera att det var lönt mödan.

Apartheidpolitiken är bland det mest avskyvärda som finns. Den strider mot alla kristna och humanitära värderingar, den är ett brott mot mänskligheten.

Mitt första möte med apartheid inträffade för många år sedan genom Alan Patons bok "Järnhård är lagen". En episod brändes för alltid in i mitt medvetande. Efter en trafikolycka skyndade en vit man fram för att hjälpa den skadade och blödande kvinnan på gatan. Men när han såg att hon var svart så lät han henne ligga.

Det är en allvarlig anklagelse mot alla civiliserade folk att vi under alla dessa år inte förmått medverka till en förändring. Kanske är det i själva verket viljan som har saknats – det är stora ekonomiska intressen som står på spel.

Situationen är statistiskt allvarlig i Sydafrika. Det finns grupper som förordar reformer, men inga reformer sker. Oroligheterna fortsätter. Det finns ingen väg tillbaka, bara vägen framåt mot frigörelse. Frågan är om den måste gå över raskrig med allt vad det innebär av lidande och förstörelse. Här kommer vårt ansvar in.

Vi har verkat aktivt i FN och vi har tagit initiativ till en resolution om åtgärder för att hejda utländska nyinvesteringar i Sydafrika. Men vi har alla blivit mer och mer övertygade om att detta inte räcker. Folk och länder måste gå in med nationella åtgärder, och organisationer och folkrörelser måste se sitt ansvar. Att inte se vårt ansvar och att inte handla innebär att vi gör oss medskyldiga, att vi stöder de vitas apartheidpolitik i Sydafrika. Solidariteten kräver att vi svarar upp mot de fortsatta krav som kan ställas på oss.

Förutom i de politiska organisationerna har man i vårt land från fackligt och kyrkligt håll insett sitt ansvar. På initiativ av kyrkornas världsråd har Svenska ekumeniska nämnden gjort en undersökning av de svenska företagens verksamhet i Sydafrika och utarbetat ett handlingsprogram för svenskt engagemang där. LO och TCO har rapporterat om och intresserat sig för svart arbetskraft och svenskt kapital i Sydafrika.

När därför riksdagen i dag hos regeringen begär snabba åtgärder för att öka trycket på Sydafrika, är det en massiv folkopinion bakom. Betänkandet bygger på motioner från folkpartiet, socialdemokraterna och vpk. Beträffande centerns aktivitet i frågan vill jag framhålla något från utrikesminister Karin Söders tal i utrikesdebatten, där hon angav vägen för det fortsatta handlandet: Hon sade: "När vi har kunnat utvärdera det beslut som fattas i säkerhetsrådet kan vi ta tillfället i akt här hemma – utrikesutskottet får det tillfället ganska snart – att närmare fundera över hur vi skall utreda de juridiska, folkrättsliga och utrikespolitiska aspekterna på ett ensidigt åtagande. Kanhända kan vi också få ett nordiskt agerande på den här punkten."

Beträffande innebörden av dagens beslut vill jag, som gjorts tidigare här, hänvisa till utskottets skrivning som enligt min mening är mycket klar. Där står att vi hemställer att regeringen skall tillsätta en utredning om förbudsåtgärder från svensk sida med avseende på kapitalexport. Det står också att utredningen skall utarbeta lagförslag avseende förbud mot kapitalexport.

Kanske betyder ett enskilt lands agerande inte så mycket, men det är nödvändigt med aktivitet ur opinionssynpunkt och för att öka trycket på regimen och moraliskt stödja de svartas frihetssträvanden. Att handla är för oss den enda vägen att protestera mot det mänskliga lidande och den grymhet som apartheid utgör, och det är den enda vägen att påskynda frigörelsen och mänskligt upprätta de svarta i Sydafrika.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till vad utrikesutskottet hemställt i sitt enhälliga betänkande.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Till diskussionen om det särskilda yttrandet i vad gäller eventuella prejudikat vill jag bara foga en hänvisning till en broschyr som heter Sydafrika och vi, som utgavs av den socialdemokratiska partistyrelsen år 1965. Den finns på riksdagsbiblioteket, dit den som gåva är överlämnad. I broschyren diskuteras det sydafrikanska problemet ganska ingående. Där tecknas allvaret i frågan, men där finns också synpunkter på konsekvenserna av aktioner inom eller utom FN:s ram, synpunkter som i stort sett är likartade med dem som står i det särskilda yttrandet i den delen. På den punkten har väl inte mycket ändrat sig.

Sedan har jag behov av att göra ett påpekande till. Några talare har framhållit att den utredning som utskottet enhälligt begär skall vara teknisk. Den uppgiften har det felet att den inte har stöd i texten.

I en av de motioner som utskottet haft att behandla – det var en folkpartimotion – begärs en utredning om *hur* svenska ekonomiska sanktioner mot Sydafrika skall kunna genomföras, och i en annan motion – socialdemokratisk – yrkas att regeringen snarast skall lägga fram förslag om de ändringar i valutalagstiftningen som behövs för att kapitalexport till Sydafrika skall kunna förbjudas. I sin kläm hänvisar utskottet till vad det anför, och jag håller med om att det finns en viljeinriktning så till vida att syftet med den utredning som utskottet föreslår är att öka trycket på Sydafrika. Det är likaså klart att en viljeyttring framkommer i uttalandet att utredningen bör utarbeta lagförslag avseende förbud mot export. Men det heter också att utredningen skall omfatta de juridiska, folkrättsliga och utrikespolitiska aspekterna på ett sådant ensidigt åtagande samt en bedömning av de politiska, ekonomiska och psykologiska effekterna av en sådan åtgärd. Det är inte en teknisk utredning, herr talman.

Herr LIDBOM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Det står naturligtvis herr Hernelius fritt att skilja ut moderaterna från detta beslut genom att ytterligare

Lördagen den
4 juni 1977

*Förhinderande av
investeringar i
Sydafrika och
Namibia, m. m.*

markera det särskilda yttrandet. Men herr Hernelius vet ju väl vad diskussionerna i utrikesutskottet gällde. Från borgerligt håll – kanske på initiativ av moderaterna – höll man väldigt hårt på att vi skulle begära en utredning som skulle pröva förutsättningarna för förbud mot kapitalexport. Från vårt håll sade vi att detta är oantagligt. Vi måste ha viljeyttringen här och nu – principbeslutet skall ligga i detta riksdagsbeslut. Var och en kan se av betänkandet att det ingenting står om att pröva förutsättningarna.

Om det utredningsarbete som sedan återstår skall kallas för tekniskt eller inte kan ju till sist bli en diskussion om ord. Men här är det alltså fråga om en utredning vars resultat är beställt på förhand. Man vet vad den skall utmynna i. De komplikationer som kan finnas av politisk natur måste man naturligtvis ha löst innan man ger en sådan beställning. Det har vi gjort i utskottet, och det gör kammaren med beslutet här i dag.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! På detta stadium saknar jag anledning att ingå på hur bollarna gick i det kommittéarbete som föregick utskottsbeslutet. Jag vill bara säga att det inte går att komma ifrån att utredningen här har uppgifter som inte är oväsentliga. Utredningen skall alltså utreda de juridiska, folkrättsliga och utrikespolitiska aspekterna – det är inte någon teknik.

Att det skulle vara en strid om ord kan jag inte gärna gå med på, och jag upprepar att herr Lidboms synpunkter icke har stöd i den text som utskottet antagit och som kammaren kommer att anta om en kort stund.

Herr ÅKERLIND (m):

Herr talman! När jag har lyssnat till den här debatten har jag kommit fram till några funderingar som jag gärna vill delge kammarens ledamöter.

Här har nu Sveriges riksdag ägnat nära två timmar åt en debatt om södra Afrika. När det gäller missförhållanden i andra länder är vi snara att fördöma och kan prata om det dag efter dag, om så behövs. Helst skall också de här länderna ligga på säkert avstånd från oss. Det sker samtidigt som unga människor går under på grund av alkohol, narkotika och brottslighet bara några meter utanför detta riksdagshus.

Det är bra om vi har ett starkt engagemang för dem som har det svårt i andra länder. Det är väldigt bra, men om samma starka engagemang visas när det gäller problem som vi kan se med våra egna ögon utanför det här huset eller när det gäller den på olika sätt nedbrytande och vänstervridna programverksamhet som bedrivs av Sveriges Radio: "Till Vänster", så skulle något vara vunnet.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 56 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Söderqvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 22 mom. 2 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 56 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Söderqvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 296

Nej - 11

Avstår - 2

§ 3 Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1976/77:23 med anledning av propositionen 1976/77:147 om Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser jämte motioner.

I propositionen 1976/77:147 hade regeringen föreslagit riksdagen att

1. godkänna utfästelsen att Sverige skulle bidra till den femte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser med totalt 1 239 101 500 kr. för budgetåren 1977/78–1979/80, motsvarande 413 033 833 kr. för vart och ett av budgetåren,

2. godkänna utfästelsen att Sverige skulle bidra till övergångsarrangemanget motsvarande den första inbetalningen av Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden av IDA:s resurser.

I detta sammanhang hade behandlats motionerna

1976/77:1661 av fru Lewén-Eliasson m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade att Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser skulle vara totalt 960 milj. kr. för budgetåren 1977/78–1979/80, motsvarande 320 milj. kr. för vart och ett av budgetåren, och

1976/77:1670 av herr Werner m. fl. (vpk), vari föreslagits att riksdagen beslutade

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

1. att avslå propositionen 1976/77:147,
2. att uttala att Sverige borde utträda ur världsbanksgruppen.

Utskottet hemställde

att riksdagen skulle

1. avslå motionen 1976/77:1670, yrkandet 2, om Sveriges utträde ur världsbanksgruppen,

2. med bifall till propositionen 1976/77:147 och med avslag på motionerna 1976/77:1661 och 1976/77:1670, yrkandet 1,

a) godkänna utfästelsen att Sverige skulle bidra till den femte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser med totalt 1 239 101 500 kr. för budgetåren 1977/78–1979/80, motsvarande 413 033 833 kr. för vart och ett av budgetåren,

b) godkänna utfästelsen att Sverige skulle bidra till övergångsarrangemanget motsvarande den första inbetalningen av Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden av IDA:s resurser.

Reservation hade avgivits av fru Lewén-Eliasson samt herrar Palm, Göransson, Hellström, Lidbom, Silfverstrand och Andersson i Gävle (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa

att riksdagen skulle med ändring av förslagen i propositionen 1976/77:147 samt med bifall till motionen 1976/77:1661 och med avslag på motionen 1976/77:1670, yrkandet 1, besluta att Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden av Internationella utvecklingsfondens (IDA) resurser skulle vara totalt 960 milj. kr. för budgetåren 1977/78–1979/80, motsvarande 320 milj. kr. för vart och ett av budgetåren.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! För en månad sedan, den 4 maj, debatterade vi länge och grundligt det svenska engagemanget i Internationella utvecklingsfonden (IDA). Det är bara av rent formella skäl som IDA nu på nytt står på föredragningslistan. Alla de fakta som finns i utrikesutskottets betänkande nr 23 behandlades utförligt den 4 maj. Några nya fakta eller synpunkter har inte framkommit under den senaste månaden. Det är därför med en viss förvåning som jag ser att representanter för vpk och folkpartiet tänker ägna en halv timme åt att upprepa vad de sade för en månad sedan.

Herr talman! Jag nöjer mig med att hänvisa till de inlägg som från socialdemokratiskt håll gjordes i debatten den 4 maj och yrkar bifall till den socialdemokratiska reservation som är fogad vid utskottets betänkande.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag kunde försöka göra mig lika populär som herr Ericson i Örebro, men jag tycker det finns så väsentliga saker att anföra i detta ärende att det är anledning att ta upp dem, även om det skulle medföra

en viss upprepning av en tidigare debatt.

Den fråga som nu behandlas är ingen ny fråga, inte heller för vänsterpartiet kommunisterna. Vi har under många år krävt att Sverige skall lämna Världsbanksgruppen. Den tidigare regeringen under socialdemokratins ledning har vidhållit att Sverige skall vara kvar i den imperialistiska institution som Världsbanksgruppen ändå är. Så också nu. Motiveringen har varit och är att det då finns möjligheter för vårt land att påverka och förändra bankens policy. Detta socialdemokratiska argument har visat sig vara helt meningslöst. Sverige har inte på något sätt lyckats få till stånd en förändring av bankens politik och stadgar. Sverige har vidare i förhållande till befolkningsmängden varit den största bidragsgivaren till Världsbanksgruppen.

De borgerliga partierna fullföljer nu den socialdemokratiska regeringens generositet och ökar markant bidragen till Världsbanksgruppen, då i första hand bidragen till IDA. Det är i och för sig inte något uppseendeväckande att de borgerliga är välvilligt inställda till imperialistiska organ. Inte minst kan vi konstatera detta efter den debatt som ägde rum här i onsdags angående medlemskap i IDB.

De borgerliga partierna och socialdemokraterna har under alla de år som debatten om Världsbanksgruppen pågått inte förmått redovisa några som helst hållbara argument för medlemskapet. Däremot finns det en rad skäl mot. Vi har anfört dessa skäl många gånger, och jag skall än en gång upprepa vissa av dem; de är lika aktuella i dag som första gången vi anförde dem.

För det första är beslutsprocessen odemokratisk, eftersom antalet röster bestäms av hur stora bidrag ett land förmår ge. Detta faktum kommer inte att ändras genom den översyn av reglerna som nu är på gång.

För det andra är det inte ovanligt att gruppen utsätter ett visst land för ekonomiska påtryckningar – politiska påtryckningar – för att det skall få lån. Låt mig nämna ett exempel. Tanzania ställdes inför inte mindre än elva krav på förändringar av den nationella utvecklingspolitiken när landet förhandlade om Världsbankslån i september 1974. Bland de krav som uppställdes var att man skulle förändra den socialistiska bypolitiken, dvs. skapandet av Ujamaa-byar, så att denna skulle bli mera produktiv, som det hette, man skulle höja matpriserna, frysa lönerna och bromsa de offentliga utgifterna. Denna politik känns igen som ett Friedmanskt recept för att försvåra social utjämning och en progressiv utveckling men underlätta de multinationella storföretagens expansion i tredje världen. Ytterligare exempel skulle kunna anföras ur Teresaz Hayters bok med titeln U-hjälp och imperialism.

Det tredje skälet mot fortsatt medlemskap är att multilaterala bidrag till FN:s utvecklingsprogram eller bilaterala svenska insatser framstår som bättre alternativ och mera i överensstämmelse med de svenska målen för biståndssamarbete.

Det fjärde skälet är att det är helt uppenbart att Världsbanken/IDA:s verksamhet ingår i ett större politiskt mönster som i mycket hög grad

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Lördagen den
4 juni 1977

*Bidrag till Interna-
tionella utvecklings-
fonden (IDA)*

är identiskt med USA-imperialismens makt- och säkerhetspolitiska intressen.

Jag skall inte närmare gå in på bankgruppens imperialistiska karaktär. Jag vill i stället hänvisa till det anförande som hölls av en vpk-representant den 4 maj i år om medlemskapet i Världsbanksgruppen. Vi har dessutom tidigare år i den här kammaren redovisat våra ståndpunkter och också utförligt analyserat bankgruppens uppgifter i det imperialistiska systemet.

Låt mig i stället helt kort beröra ett argument som används av anhängarna till medlemskap. De säger att u-länderna önskar att vi skall vara kvar i bankgruppen. Först måste man då fråga sig: Vilka u-länder? Är det Chile, Brasilien, Bolivia, Indonesien osv.? Ja, det är naturligtvis bl. a. dessa länder som tycker att vi skall vara kvar i Världsbanken. Det är länder vilkas regeringar mycket väl är medvetna om att de inte skulle få ett öre av det svenska bistånd som förmedlas genom IDA om pengarna i stället fördelades på enskilda länder efter principen om "social och ekonomisk utjämning", som är målen för svensk biståndspolitik. Självfallet är dessa militärdiktaturer intresserade av att Sverige fortsätter att förmedla bistånd genom IDA.

Visst finns det också u-länder med progressiva regimer som begär att vi skall vara kvar i Världsbanksgruppen, också sådana som är huvudmottagare av svenskt bilateralt bistånd. Regeringarna i dessa länder vill naturligtvis att Sverige skall fortsätta att ge bistånd genom IDA, om de tror att alternativet är en motsvarande minskning av det totala svenska biståndet. Jag tror inte de har vägt svenskt IDA-bistånd mot det här anförda alternativet, ett mer direkt bilateralt bistånd.

Ett annat argument – om påverkan på bankgruppen – har jag redan kommenterat. Det finns enligt min mening inga sådana exempel av betydelse.

Herr talman! Jag vill med detta hemställa om bifall till vpk:s motion nr 1670, med yrkanden för det första att riksdagen avslår propositionen 1976/77:147 och för det andra att riksdagen uttalar att Sverige bör utträda ur Världsbanksgruppen.

Under detta anförande övertog herr förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! I samband med biståndsdebatten för en månad sedan godkände riksdagen de förhandsdispositioner för fortsatta svenska bidrag till IDA som hade angetts i budgetpropositionen och som innebar att Sverige skulle vara villigt att i förhandlingarna verka för en uppgörelse som baserade sig på oförändrade bidragsandelar för Sveriges del, alltså 4 % av totaliteten.

Det rapporterades också att man inriktade uppgörelsen på en totalram av 7,3 miljarder dollar. Innehållet i den uppgörelse varom proposition

nu framlagts fanns också beskrivet i utrikesutskottets betänkande nr 17, där det t. ex. angavs att det svenska bidragsbeloppet skulle bli 413 milj. kr. per år under vart och ett av de tre år som uppgörelsen omfattar – budgetåren 1977/78–1979/80 – samt att Sverige avsåg att delta i det övergångsarrangemang varom en överenskommelse träffats, eftersom överenskommelsen om den femte påfyllnaden ännu inte beräknas ha trätt i kraft vid halvårsskiftet 1977, då nuvarande påfyllnadsperiod löper ut.

Det föreslås att vår förhandsutfästelse skall motsvara den första inbetalningen av Sveriges bidrag till den femte påfyllnaden.

Mot den bakgrunden vill jag yrka bifall till utrikesutskottets betänkande nr 23.

Så några ord om kommunisternas ståndpunkt.

Vpk yrkar som vanligt på att Sverige skall utträda ur Världsbanken och därmed ur IDA. Det kravet är helt orimligt när vi vet att mottagarland efter mottagarland i stället begär att vi skall medverka till att öka IDA:s resurser. För bara någon månad sedan lyssnade jag på en sådan enträgen begäran från Tanzanias nye finansminister Mtei. Vi vet också att det förenade Vietnam gått in som medlem i Världsbanken och IDA och att banken förbereder hjälpprojekt till Vietnam. Varför skall vi då, herr Claesson, på den här punkten gå emot önskningarna från u-ländernas regeringar, när vi i övrigt är eniga om att u-ländernas krav och önskemål bör styra inriktningen av vårt bistånd? Varför tror sig vpk bättre än u-länderna själva veta vad dessa vill ha? Ge åtminstone något skäl. Annars blir det ju bara fråga om en gammaldags förmyndarattityd gentemot u-länderna, en kolonial attityd som man i vpk borde hålla sig för god för.

Herr talman! Trots att herr Ericsons anförande var mycket kort vill jag säga att man blir konfunderad över socialdemokratins agerande vid denna riksdag i förhållande till IDA. Här har man en erkänt effektiv hjälporganisation, som inriktar sig på lån med utomordentligt förmånliga villkor, t. ex. ingen ränta alls och mycket lång löptid, till de fattigaste u-länderna. Här vet man att 90 % av lånen går till u-länder med en genomsnittlig inkomst per invånare som är mindre än 265 dollar och att detta stämmer väl med den svenska biståndspolitik. Men ändå finns här en reservation. Socialdemokratien vill sänka den svenska andelen från 4 till 3 % för den femte påfyllnaden, från 413 milj. kr. per år till 320 milj. kr. per år under treårsperioden.

Den förändring som skett i banken och IDA under senare år har ägt rum efter de linjer som förordats från nordiskt håll. Jag vill slå fast att visst finns det drag i bankens verksamhet som vi bör söka få reformerade. Vi bör t. ex. kräva att u-ländernas inflytande ökar, att man ger större utrymme åt sociala värderingar och sociala faktorer vid långivningen, vi bör som hittills reagera inför långivningen till Pinochets Chile. Därom råder ju bred enighet här i riksdagen. Men en sådan politik främjar vi bäst genom regeringens positiva linje, som ger oss en god bas, från vilken

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

vi med kraft kan stödja och driva u-ländernas krav och synpunkter i banken.

Till slut vill jag slå fast att uppslutningen kring IDA ökat. Världsbanken och IDA kan inte, herr Claeson, längre karakteriseras som en västlig organisation. Vårt viktigaste mottagarland Vietnam har gått in som medlem. I dag är tre kommunistländer med – Rumänien, Jugoslavien och Vietnam. Kanske de har blivit lurade, herr Claeson? Ser de inte vad som är deras egna intressen?

Får jag också erinra om att Världsbanken och IDA är den utan jämförelse viktigaste källan för obunden kreditgivning till u-länderna och det på mycket fina villkor.

Allt detta gör att det finns mycket goda skäl att yrka bifall till utrikesutskottets hemställan.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Med anledning av vad herr Wirmark sade beträffande vpk:s ståndpunkt vill jag bara erinra om att jag i mitt anförande underströk att också u-länder med progressiva regimer begär att Sverige skall vara kvar i Världsbanksgruppen. Men det är betingat av – som jag också försökte förklara – att de är rädda för att de annars skall förlora en del av det samlade bistånd som de erhåller. Vår ståndpunkt är alltså att biståndet skall fortsätta till de progressiva länderna men ges en annan inriktning. Det bortfall som kan bli ett resultat av ett utträde ur Världsbanken måste kompenseras på annat sätt. Därvid måste en mer bestämd inriktning ske på länder som vi mot bakgrund av våra principer då det gäller biståndspolitik bör stödja.

När det gäller möjligheterna att påverka Världsbanken – och detta är en gammal diskussion – menar man tydligen att man skall åstadkomma en sådan påverkan genom en ändring av röstreglerna. Eller hur tänker man sig att u-länderna skall ges större inflytande? Efter vad jag kan förstå finns det bara ett alternativ, nämligen att varje land skall ha en röst oavsett insatt kapital. Men det är ju inte det som den borgerliga regeringen menar. Ni vet mycket väl att USA aldrig kommer att gå med på ett sådant förslag.

Nej, herr Wirmark, vpk vet naturligtvis inte bättre än u-länderna vad de vill ha, men vi vill trycka på att principen för svenskt biståndssamarbete skall vara att vi samarbetar med de länder som främjar social och ekonomisk utveckling. I första hand skall vi samarbeta med de fattigaste u-länderna. Men förutsättningen är att det bistånd vi ger också når ut till de fattigaste befolkningsgrupperna. Världsbanken och IDA samarbetar i mindre utsträckning med sådana länder och i större utsträckning med länder som det skulle vara otänkbart för Sverige att ha ett bilateralt utvecklingssamarbete med.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Herr Wirmark säger sig vara konfunderad över det socialdemokratiska agerandet och påstår att vi har minskat bidraget till

IDA. Det tvingar mig att än en gång redovisa mycket kort vad som är vår inställning.

I vår reservation föreslår vi inte en minskning av det svenska årsbidraget utan tvärtom en ökning med 68 milj. kr. till 320 milj. kr. Den borgerliga ökningen är 160 milj. kr. Anledningen till att vi vill hålla igen på anslagsökningen är inte att vi har förändrat vår inställning till IDA. Orsaken är helt enkelt att vi inom den givna biståndsramen under de närmaste åren vill satsa mer i södra Afrika. Motiven härför har väl framgått av debatten tidigare i dag.

Vår syn på IDA och dess verksamhet är alltså oförändrad. Vi är kritiska på en del centrala punkter, men genom att hålla årsanslaget så högt som på en nivå av 320 milj. kr. under den närmaste treårsperioden markerar vi vår vilja att fortsätta biståndssamarbetet inom IDA:s ram.

Sverige skulle med ett årsbidrag på 320 milj. kr. också i fortsättningen vara det industriland som i förhållande till sin bruttonationalprodukt ger det ojämförligt största bidraget. Det skulle vara helt omöjligt att på det internationella planet beskylla Sverige för njugghet i sina anslag till IDA.

Men det är inte denna unika tätposition som gör att vi vill hålla igen och spara närmare 100 milj. kr. jämfört med den borgerliga majoriteten, utan orsaken är att vi behöver pengar för ett väsentligt ökat bistånd till södra Afrika. Det är alltså ett inslag i en mer offensiv biståndsstrategi.

Vi har föreslagit 15 milj. kr. mer till befrielseströmmarna i Zimbabwe, Namibia och Sydafrika, och 25 milj. kr. mer till Moçambique för att stödja den regering som nu tar de hårdaste törnarna i konfrontationen med Vorsters och Smiths rasistregimer. Vi har föreslagit 30 milj. kr. mer till Tanzania, som fortfarande tar på sig en mycket tung börda i striden för att befria södra Afrika, och ytterligare 15 milj. kr. till Angola.

I fråga om dessa fyra anslagsposter har den borgerliga majoriteten sagt nej. Nu återkommer vi i reservationen och vill ge regeringen fullmakt att använda pengar som sparas på IDA-anslaget för insatser i södra Afrika.

Denna omDispositionering av biståndsanslagen borde inte överraska någon. I fjolårets biståndsproposition och i utrikesutskottets skrivning för ett år sedan, som också herr Wirmark står bakom, gjordes det klara förbehåll. Det sades: "Vårt fortsatta bidrag till IDA måste emellertid avvägas mot andra biståndsinsatser. En sådan prövning bör — — — naturligen ta hänsyn till hur målen för den svenska biståndspolitiken bäst främjas." Det stod vi som sagt enhälligt bakom.

Nu säger vi socialdemokrater att vi bättre främjar målen för Sveriges biståndspolitik genom att satsa närmare 100 milj. kr. per år under de närmaste åren i södra Afrika i stället för att sända dem som ökningsar av våra IDA-bidrag. Det är bara att beklaga att den borgerliga majoriteten har en motsatt uppfattning.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Till herr Claeson vill jag säga att om man ändå rör sig i verklighetens värld och går ut och talar med mottagarländernas fö-

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

reträdare, så finner man att de nästan undantagslöst vädjar till oss att öka våra bidrag, att vara kvar i IDA.

Herr Claeson förnekar att hans inställning innebär att han hävdar att han vet bättre än u-länderna själva. Men det är ju just det som den här inställningen innebär. Han säger att visste u-länderna egentligen riktigt vad de kunde få bilateralt, så skulle de aldrig göra sådana här vädjanden till Sverige. Hur vet herr Claeson att u-länderna inte har hela bilden klar för sig? Hur vet han det bättre än u-länderna själva?

Till herr Ericson i Örebro vill jag säga att det kanske är litet tragikomiskt att de mest intensiva vädjandena till oss att ha kvar vår andel – alltså den andel som socialdemokraterna tidigare har tillämpat i IDA, 4 %, och som man nu vill minska till 3 % – har kommit från de länder som herr Ericson räknar till södra Afrika. Det är de länderna som understryker detta.

Vi har ju i regeringspropositionen angivit ökningar till södra Afrika, och på flera punkter finns det där elasticitet, bl. a. när det gäller befrielseerörelserna. Man bör inte spela ut södra Afrika mot Världsbanken. Genom att medverka i denna ökning som vi nu går att fatta beslut om har vi möjliggjort hela den stora överenskommelsen om femte påfyllnaden och hjälpt till att garantera att u-länderna under denna treårsperiod får disponera 32 miljarder kronor. Hade man följt socialdemokraternas linje, så hade man riskerat att den överenskommelsen gått i stöpet eller påtagligt försvårats. Jag måste säga att det är anmärkningsvärt att socialdemokratin har velat medverka till detta – det är det som gör mig konfunderad.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tror att de som bestämmer i Världsbanken skulle ha svårt att hålla sig för skratt om de hörde herr Wirmarks beskrivning av banken som något slags företrädare för en antikolonial och progressiv politik. Det stämmer ju inte alls, och det vet också herr Wirmark mycket väl.

Vi har här berört frågan om skillnaden mellan Världsbanken och IDA. Den enda skillnaden är lånevillkoren. IDA har s. k. mjuka krediter, medan banken har bankmässiga sådana. Men när det gäller politiken, och det är den som är avgörande, så är den identisk i Världsbanken och IDA. I Världsbanksdokumenten sägs också att bankens och IDA:s politik och procedurer för utlåning är i de flesta viktiga avseenden identiska. Det sägs vidare att de två instituten tillämpar samma metoder och normer när det gäller att avgöra för vilka syften lån och krediter skall ges och när det gäller att bestämma vilka villkor som måste uppfyllas för att garantera att dessa syften kommer att uppnås. Jag har i mitt inledningsanförande redogjort för vad detta innebär genom att ta exemplet med Tanzania. Chile är ett annat exempel.

Men vad är då bankens syfte? Enligt bankens stadgar är det för det första att främja medlemsländernas återuppbyggnad och utveckling

genom att underlätta produktiva investeringar och för det andra att främja privata utländska investeringar genom garantigivning och deltagande i lån. Syftet är vidare att när privatkapital inte är tillgängligt på rimliga villkor komplettera det genom att av eget eller lånat kapital finansiera produktiva investeringar.

Jag vill också säga att när det gäller ledningen för Världsbanken resp. IDA, så handlar det om precis samma ledning och samma chef, nämligen McNamara.

Herr talman! Om man försöker göra en analys av Världsbanken och IDA visar det sig att dessa organisationers utlåningspolitik inte stämmer med något av de grundläggande svenska biståndspolitiska målen. När det gäller tre av dem – stöd till nationellt oberoende, stöd till social och ekonomisk utjämning och stöd till utveckling i demokratisk riktning – motverkar Världsbankens och IDA:s utlåning ländernas oberoende i dessa avseenden. Sverige bör därför inte lämna ytterligare bidrag till IDA, och Sverige bör därför också utträda ur Världsbanken.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Herr Wirmark hänvisar nu till intensiva vädjanden från personer som han inte namnger. Det är svårt att ta ställning till sådant. Vad vi däremot kan göra är att granska siffrorna när det gäller biståndet till södra Afrika. När budgeten presenterades i januari var det en sak som det folkpartistiska biståndsministeriet särskilt slog på trumman för, och det var att nu skulle regeringen verkligen satsa i södra Afrika. Men ser man på siffrorna så visar det sig att vad regeringen faktiskt har gjort är att skära ner SIDA:s äskanden om anslag till södra Afrika. Det var ingen stor nedskärning, men man hade minskat äskandet med 15 miljoner. Och när vi socialdemokrater under våren föreslog en ökning med totalt 85 miljoner av anslaget till södra Afrika, då fick vi ett blankt nej av den borgerliga majoriteten med folkpartiet i spetsen. Det är vad som är kvar av de storordiga deklarationerna i januari om satsning på södra Afrika.

Vad sedan gäller uppgörelsen i mars mellan IDA:s bidragsländer gick regeringen ut och låste sig väldigt snabbt för 413 milj. kr. Det var inte särskilt lyckat, eftersom det just den gången hade varit lämpligt att ta ned den svenska bidragsnivån till rimliga proportioner som låg mera i nivå med vad andra industriländer ger. I år får IDA nämligen en extra påfyllnad med ca 2 miljarder kronor från nya bidragsgivare, främst vissa oljeländer.

Herr Wirmark säger att det troligen inte hade blivit några 32 miljarder till IDA fram till år 1980 om Sverige karskat upp sig och sagt att vi i stället tänker ge 300 miljoner till södra Afrika. Att lilla Sverige på det sättet skulle vara en tuva som stjälpur IDA-lasset, det är en folkpartistisk myt. Men när det gäller en sådan stor bidragsgivare som Sverige är det kanske lätt för en ny biståndsminister att överskatta sin roll inom IDA.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Till herr Claeson vill jag säga att när han hävdar att jag påstått att Världsbanken och IDA bedriver en antikolonial och progressiv politik så är det faktiskt ord som jag inte använt i mitt anförande. Vad jag sagt är att banken under senare år har ändrats i enlighet med de linjer som förordats från nordiskt håll. Och den nordiske representeranten vid det senaste världsbanksmötet i Manila höll ett anförande, som godkänts av den föregående svenska regeringen och som just berömd banken för denna ändring.

Sedan hävdar herr Claeson också att det är betänkligt att stödja banken därför att det i stadgarna ingår att den skall främja privata utländska investeringar. Jag vill bara säga: Detta finns inte i IDA:s stadgar, och det är IDA vi ger bidrag till med de bidrag vi nu skall votera om. F. ö. är ju, som jag sade, tre kommunistiska länder medlemmar i IDA. De får också bidrag. Och det visar att den formella bestämmelsen i bankens stadgar att främja privata investeringar saknar betydelse för långivningen.

Herr Ericson i Örebro försöker nu blanda bort korten i fråga om vad som hände i budgeten beträffande södra Afrika. Han får fram sina siffror bara om han gör våld på kartan och hänför Tanzania till södra Afrika. Men på alla kartor över kontinenten Afrika ligger faktiskt Tanzania i Östafrika.

Sedan gällde det vilken inverkan socialdemokraternas linje skulle haft på den överenskommelse vi nu diskuterar. Jag vill bara säga att förhandlingarna var hårda och att det var mycket svårt att nå fram till den överenskommelse som träffades och som är så bra för u-länderna att den ger dem 32 miljarder. Hade vi börjat konstruera enligt socialdemokraternas linje hade det varit mycket stor risk för att uppgörelsen inte blivit som den är i dag och kanske t. o. m. gått i stöpet.

Herr CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara kort kommentera något av det herr Wirmark nu sade. Jag har inte påstått att herr Wirmark uttryckligen sagt att banken är företrädare för någon antikolonial och progressiv politik, utan att banken av herr Wirmarks beskrivning framstod som sådan företrädare, och det var det jag ville bemöta.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Herr Wirmark talar om att blanda bort korten. Men om man har mage att stå här och säga att Tanzania politiskt sett inte tillhör södra Afrika, då gör man verkligen våld på verkligheten.

Det är inget oberoende land i den delen av världen som har gjort större insatser för befrielsen av de fortfarande av vita dominerade områdena i södra Afrika än vad Tanzania gjort med sina egna budgetmedel. Och att, som den borgerliga regeringen nu gör i realiteten, minska bidragen till Tanzania är faktiskt att försvaga kampen för oberoende i södra Afrika.

Herr WIRMARK (fp):

Herr talman! Till det som kallas södra Afrika i allmänt språkbruk har regeringen föreslagit avsevärda ökningar i den budget som riksdagen redan har fastställt: 30 milj. kr. i ökning till Moçambique, 10 milj. kr. i ökning till Angola och 18 milj. kr. i ökning till Zambia, för att ta de länder som brukar räknas till södra Afrika – och det finns fler exempel när det gäller de smärre länderna i södra Afrika. Detsamma gäller stödet till befrielserörelserna i södra Afrika.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen nr 1670 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Claeson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 1 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit motionen nr 1670 i motsvarande del.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	302
Nej	–	11
Avstår	–	1

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till 1:o utskottets hemställan, 2:o reservationen av fru Lewén-Eliasson m. fl. samt 3:o motionen nr 1670 av herr Werner m. fl. i motsvarande del, och förklarades den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då herr Ericson i Örebro begärde votering upptogs för bestämmande av kontrapositionen ånyo de båda återstående propositionerna, av vilka den under 2:o angivna förklarades ha flertalets mening för sig. Sedan herr Claeson begärt votering beträffande kontrapositionen, upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 2 antar reservationen av fru Lewén-Eliasson m. fl. röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit motionen nr 1670 i motsvarande del.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Bidrag till Internationella utvecklingsfonden (IDA)

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Bidrag till Interna-
tionella utvecklings-
fonden (IDA)*

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Claeson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 146
Nej - 10
Avstår - 156

I enlighet härmed blev följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den som vill att kammaren bifaller utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 23 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av fru Lewén-Eliasson m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Ericson i Örebro begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja - 162
Nej - 141
Avstår - 10

§ 4 Föredrogs

Utbildningsutskottets betänkande

1976/77:31 med anledning av propositionen 1976/77:79 om anslag för budgetåret 1977/78 till byggnadsarbeten m. m. inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Näringsutskottets betänkanden

1976/77:49 med anledning av propositionen 1976/77:110 om ändring i lagen (1971:112) om förbud mot oskäligen avtalsvillkor (avtalsvillkorslagen), m. m. jämte motioner

1976/77:50 med anledning av propositionen 1976/77:112 om ändring i lagen (1966:742) om hotell- och pensionat rörelse jämte motion

1976/77:51 med anledning av motion om en översyn av lagen om understödsföreningar

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

Lördagen den
4 juni 1977

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:52 med anledning av motion om lagstiftning mot könsdiskriminerande reklam.

*Könsdiskrimine-
rande reklam*

Fru LANTZ (vpk):

Herr talman! Vem är veckans vackraste? Är det hon som lättklädd pryder väggkalendern, eller hon som ler för att sälja tandkrämen som vi blir lyckliga av? Är hon duktigast som pyntar hemmet enligt damtidningarnas senaste?

Att kvinnoförtrycket tar sig så många olika former glömmar man lätt, därför att det ingår i den dominerande föreställningsvärlden och har så smält samman med vårt livsmönster att vi ofta inte ens tänker eller reagerar på alla de här uttrycken. Man behöver bara slå upp en morgontidning för att möta dem. Se på reklamannonserna eller undersök platsannonserna! Redan där märker man snart att män och kvinnor har olika arbetsmarknad. Man kan se på nyheterna – det är männens värld. Kvinnorna finns med som blindtarmar, som vackra dockor eller som offer för övergrepp av olika slag.

I andra massmedia är förhållandet detsamma. Veckopressen skall vi inte tala om. Men även radio och TV förstärker en rådande kvinnobild och återspeglar ett samhälle styrt av män. T. o. m. i barnprogrammen i TV och i barnböckerna slår förtrycket igenom. Det är alltid pojkarna som busar, som lagar bilar, som skall bli läkare eller busschaufförer. Flickorna skall vara snälla, hjälpa mamma att laga mat och sticka eller sjunga vackra visor. Man kan ta som exempel Alla vi barn i Bullerbyn eller Emil i Lönneberga.

Kvinnorna får tidigt lära sig att deras främsta möjlighet att bli tillerkända något värde är att spela på sin roll som könsvarelse. Kvinnans främsta uppgift är inte ett yrkesarbete utan att vinna en man, och därför måste hon förvandla sig till ett vackert föremål, smycka sig och dränka sig i väldoft, vara fager, foglig, snäll och mjuk. I förlängningen av den förhärskande föreställningen att kvinnan är ett objekt – ett föremål för männens lust – ligger olika former av sexuella övergrepp. Däri ligger också kvinnans s. k. frihet att omvandla sin kropp till en handelsvara och männens frihet att köpa den varan, dvs. prostitutionen. I förlängningen ligger också den syn på kvinnan som sexualbrottsutredningen står för, nämligen att en kvinna kan vara medansvarig till våldtäkt genom sin blotta klädsel eller sitt uppträdande.

Herr talman! Det finns en fullt utvecklad och etablerad filosofi i det borgerliga samhället som framställer diskrimineringen av kvinnorna som en naturens ordning. Diskrimineringen av kvinnorna rättfärdigas ideologiskt. Detta ideologiska förtryck drabbar alla kvinnor. Det manifesterar sig på arbetsmarknaden, i hemmet, i familjen. Det drabbar kvinnorna politiskt, intellektuellt och sexuellt. Modersmyten och idén om kvinnan som hemmets centrum och samlande gestalt manas fram i lågkonjunk-

turer. Myten om kvinnan som fresterskan och förförerskan utvecklas i porrindustrin. Så förenas den borgerliga drömmen om kvinnan som jungfru Maria och skökan. I denna värld är ingen kvinna likaberättigad. Hennes roller är klart utstakade, hennes valfrihet är lika med noll.

Huvuddelen av massmedia sprider diskriminerande uppfattningar om kvinnan. De värsta exemplen på detta återfinns förstås inom den öppet pornografiska pressen, litteraturen och filmen. Den kommersiella reklamen befäster en reaktionär kvinnobild och skapar nya myter om kvinnans roll. Den spekulerar också i kvinnans situation och försöker utnyttja den till att göra kvinnorna till lättfångade byten för sitt syfte att öka försäljningen.

Mot dessa borgerliga myter om kvinnan sätter kommunisterna kvinnan som likaberättigad, som delaktig i den gemensamma kampen och som kamrat.

Herr talman! I grundlagen finns stadganden om förbud mot hets mot folkgrupp. Den bör också innehålla förbud mot spridning av kvinno-diskriminerande uppfattningar. Varför skall inte grundlagens förbud mot hets mot folkgrupp utvidgas till att omfatta även kvinnorna? Hur skall annars den officiellt uttalade jämställdhetsfilosofin gå ihop?

Vänsterpartiet kommunisterna har väckt en motion, nr 1332, som tar upp kvinnodiskrimineringen i ett bredare perspektiv än vad som nu behandlas i näringsutskottets betänkande. Vi kräver just förbud i grundlagen mot att sprida kvinnodiskriminerande uppfattningar och instiftande av en särskild lag med förbud mot spridning av könsdiskriminerande texter och bilder även i reklam.

Den motionen behandlades av konstitutionsutskottet, som avslog motionen med motiveringen att utredningsarbetet pågår. Vi hävdade då att den kvinnodiskriminering som pågår är av så allvarlig karaktär att den fordrar omedelbara åtgärder. Och vårt ställningstagande i den debatten gäller fortfarande. Motionen 525 av Anita Gradin tar upp kvinnodiskrimineringen på ett likartat sätt men går inte lika långt i kraven som vänsterpartiet kommunisterna. Näringsutskottet avstyrker motionen. Men vpk anser att riksdagen redan i dag bör fatta ett principbeslut i frågan och att riksdagen hos regeringen skall begära förslag till åtgärder för kampen mot kvinnodiskrimineringen inom lagstiftningen, främst då genom förbud i grundlagen mot spridande av diskriminerande uppfattningar om kvinnan och en särskild lag med förbud mot spridning av kvinnodiskriminerande text och bilder även i reklam.

Vpk har för avsikt att stödja Anita Gradins motion och kommer om hon – som jag hoppas – yrkar bifall till motionen att rösta för den. Ett bifall till Anita Gradins motion innebär ett litet fall framåt i kampen mot kvinnodiskrimineringen.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja sluta med en dikt, skriven av Birgitta Bucht, som heter Kvinna, dina erfarenheter är politik:

Jag glömt
vad jag tänkte skriva om
fråga diskvattnet
där flyter dikten
som flottfläckar på ytan
dammsugaren slukade
en halv artikel om vuxenutbildningen
under plåstren på barnens knän
kletar studieplanen för en grundkurs
i fackföreningskunskap ihop sig med
sandigt blod

boken om kvinnans ställning i Sverige
söks ner i en kastrull spaghetti
och den rivna osten
blandas med argument för och emot
en fredlig övergång till socialismen

Om bara all världens
diskvatten dammsugare plåster
spagetti och ost
kunde tala.

Då skulle vi få veta sanningen
om kvinnors rätta natur.

Fru GRADIN (s):

Herr talman! Kvinnokroppen har under många år grovt exploaterats av kommersiella syften, men jag tror inte att jag vid den här tidpunkten behöver utveckla det här temat för kammarens ledamöter. Vad som nu är viktigt är att vi snabbt får en lagstiftning mot könsdiskriminering i reklam. Näringsutskottet har, som fru Lantz också sade, visserligen avstyrkt min motion, men jag har uppfattat skrivningarna i betänkandet så att även utskottet är angeläget om att vi får en sådan lagstiftning.

Vad problemet gäller är ju att man kanske inte kan klara det bara genom marknadsföringslagen utan att man också måste titta på det hela tryckfrihetsrättsligt. Det kan jag acceptera vid den här tidpunkten, men jag förbehåller mig rätten att på lämpligt sätt återkomma om det inte händer något inom rimlig tid.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Med hänvisning till vad utskottet anfört ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1976/77:35 med anledning av propositionen 1976/77:118 om utvidgning av den svenska fiskezonen jämte motion.

I propositionen 1976/77:118 hade regeringen (jordbruksdepartementet) föreslagit riksdagen att anta inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen läggs fram förslag till lagstiftning som gör det möjligt att flytta ut Sveriges fiskegräns längs alla kuster från tolv nautiska mil ut till mittlinjen i förhållande till främmande stat eller till annan överenskommen gränslinje. Enligt förslaget skall det ankomma på regeringen att avgöra när en utflyttning skall ske liksom också vilka områden den skall omfatta.

Förslaget är främst föranlett av att Norge och EG-staterna har flyttat ut sina fiskegränser i Nordsjön till 200 nautiska mil, vilket har medfört svårigheter för svenska fiskare.”

I detta sammanhang hade behandlats motionen 1976/77:845 av herr Lundkvist m. fl. (s), vari hemställts att riksdagen beslutade om en utvidgning av den svenska fiskezonen i Östersjön till s. k. mittlinje.

Utskottet hemställde
att

1. riksdagen skulle anta inom jordbruksdepartementet upprättat förslag till lag om ändring i lagen (1950:596) om rätt till fiske,
2. motionen 1976/77:845 inte föranledde någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Lundkvist, Wictorsson, Olsson i Edane, Alftin, Karlsson i Malung och Johansson i Simrishamn samt fru Radesjö (samtliga s) som ansett att utskottet under 2 bort hemställa att riksdagen med anledning av motionen 1976/77:845 som sin mening gav regeringen till känna vad reservanterna anförde.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Regeringen har i den proposition vi nu går att behandla föreslagit riksdagen en sådan ändring i lagen om rätt till fiske att det skall bli möjligt att flytta ut Sveriges fiskegräns längs alla kuster från 12 nautiska mil till den s. k. mittlinjen i förhållande till främmande stat eller till annan överenskommen gränslinje. Enligt förslaget skall det ankomma på regeringen att avgöra när en utflyttning skall ske liksom också vilka områden den skall omfatta.

I motionen 845 har vi socialdemokrater i utskottet utförligt motiverat varför vi anser det angeläget att en utflyttning av fiskegränsen i Östersjön

till s. k. mittlinje bör ske omgående. Vi redovisar också skälen till att en vidgad fiskegräns i Kattegatt och Skagerak måste övervägas.

Vårt krav är ett led i den fiskeripolitik som socialdemokratin engagerat sig för. Den tog sig bl. a. uttryck i att den socialdemokratiska regeringen tillsatte den s. k. fiskerikommittén, som fick i uppdrag att dels föreslå åtgärder för att möta de akuta problem som den svenska fiskerinäringen brottas med, dels också föreslå insatser från samhällets sida för att trygga näringens möjligheter på längre sikt.

Glädjande nog kunde uppläggningsen av detta arbete ske i fullt samförstånd med fiskarnas organisationer. Fiskarnas organisationer krävde också att den nya regeringen skulle fullfölja den socialdemokratiska regeringens intentioner på fiskets område. Ja, man begärde t. o. m. att arbetet skulle få genomföras med bibehållet ordförandeskap för den tidigare statssekreteraren i jordbruksdepartementet Ulf Lönnqvist. Att jordbruksministern tillmötesgick dessa krav ser jag som ett uttryck för att den nya regeringen funnit sig böra acceptera den uppläggning av fiskeripolitiken som socialdemokratin står för.

Men den första förutsättningen för att vi över huvud taget skall kunna ha en fiskerinäring i vårt land i fortsättningen är att vi har tillgång till fiskeresurser. Utvecklingen i detta sammanhang är oroande. Vårt fiske i Nordsjön hotades först liksom andra länders fiske av den överbeskattning av bestånden, främst sillen, som utan tvivel pågått under senare år. Redan detta förhållande skapade problem med hänsyn tagen till den begränsning av fiskekvoterna som blev nödvändig. Situationen för vårt fiske förvärrades av att havsrättskonferensen inte givit ett från svensk synpunkt tillfredsställande resultat.

De s. k. kustländerna har för att tillförsäkra sig bestämmanderätten över fisket flyttat ut sina fiskegränser till 200 sjömil. Så har bl. a. Norge och EG-staterna gjort i Nordsjön och Nordatlantens vattenområden där det svenska fisket har sina intressen. Det svenska västkustfisket löper därmed risken att allvarligt trängas tillbaka, trots de överenskommelser som träffats med Norge och EG-länderna.

I detta läge framstår Östersjön som vår bästa fisketillgång. Man kan på grundval av vad som inträffat i Nordsjön emotse ett hårdare tryck från olika länders sida på Östersjön som fiskeresurs. Med hänsyn tagen till den principiella inställning som vi i Sverige intagit vid havsrättskonferensen i full politisk enighet och i samförstånd med fiskarnas organisationer var det naturligt för Sverige att i första hand söka andra lösningar för Östersjöns vidkommande än en utflyttning av fiskegränserna.

Sverige presenterade också förslag till sådana lösningar vid Warszawakonferensen i september 1976 – ett förslag som med hänsyn tagen till vår långa kuststräcka vid Östersjön rättvisare skulle tillgodose Sverige vid fördelningen av fiskerättigheterna utan att vi flyttade ut fiskegränsen. Vi vann emellertid inte gehör för detta förslag vid Warszawakonferensen.

Situationen för det svenska fisket måste i detta läge betraktas som

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

mycket oroande. De länder som efter hand kommer att trängas ut från Nordsjön kommer sannolikt att söka kompensera sig i Östersjön. F. n. torde samtliga fiskbestånd i Östersjön utom i Bottenhavet vara fullt utnyttjade. Beträffande torsk kan man redan tala om en överfiskning. Möjligheterna att reglera fiskuttaget i Östersjön genom frivilliga åtaganden måste tyvärr mot bakgrund av utvecklingen hitintills och de negativa erfarenheterna av sådana försök i Nordsjön betraktas med stor skepsis. Betydande risk föreligger för att fångstbegränsningar blir fiktiva. Till detta kommer att en överenskommelse med länderna runt Östersjön inte utesluter andra nationer från möjligheten att fiska i dessa vatten.

I samband med den rapport om Warszawakonferensens resultat som jag i början av oktober som jordbruksminister i expeditiönsministären fick del av uttalade jag, innan vi lämnade över ansvaret till den nya regeringen, att i detta läge återstod ingen annan möjlighet än att utvidga fiskegränserna. Förslag härom hade också framförts av fiskarnas organisationer.

Jag ställde därefter i december månad en fråga till den nya jordbruksministern om han med anledning av utgången av Warszawakonferensen avsåg att aktualisera en utflyttning av den svenska fiskegränsen i Östersjön. Han svarade då att han var i färd med att utreda de problem som skulle komma att vara förknippade med en utflyttning och att han därefter avsåg att ta ställning till frågan. Remissbehandlingen av fiskarnas framställning om utflyttning visade att alla remissinstanser i det läge som uppkommit tillstyrkte förslaget.

Från socialdemokratins sida insåg vi att situationen för fisket i Nordsjön och det ökade trycket på Östersjön gjorde det angeläget att man handlade snabbt. Det var därför naturligt för oss att i en motion i januari månad kräva ett uttalande från riksdagens sida om en omedelbar utflyttning av fiskegränsen.

I ett pressmeddelande den 3 februari kungjorde regeringen att man avsåg att lägga fram förslag till en lagstiftning som skulle göra det möjligt att utvidga den svenska fiskezonen enligt den s. k. mittlinjeprincipen. Om riksdagen godkände detta förslag skulle det innebära fullmakt för regeringen att bestämma vid vilken tidpunkt och i vilka havsområden utvidgningen skulle genomföras. Man redovisade i pressmeddelandet att en utvidgad svensk fiskezon aktualiserar flera frågor om zonens avgränsning gentemot andra stater. Regeringen skulle ta initiativ till förhandlingar i dessa frågor med berörda stater, sades det i pressmeddelandet. Det underströks emellertid också att en utvidgning av den svenska fiskezonen kan ske även om alla gränsfrågor inte är lösta.

I den proposition som sedan följde slår departementschefen fast att med hänsyn till de svenska fiskeintressena är det enligt hans mening ofrånkomligt att också Sverige nu vidtar förberedelser för att utvidga den svenska fiskezonen. Ja, jordbruksministern anser att situationen utvecklats därhän att en fortsatt avvaktande hållning från svensk sida riskerar att skada det svenska fisket i grunden.

I propositionen hänvisas också till att en utvidgning av den svenska fiskezonen skulle, som bl. a. fiskeristyrelsen har påpekat, innebära att Sveriges förhandlingsposition stärks när det gäller att trygga svenska fiskares möjligheter till fiske i andra staters fiskezoner eller annars i havsområden som omger Sverige. Särskilt gäller detta vid de kvotförhandlingar som förestår. Vidare skulle enligt propositionen en utvidgad svensk fiskezon motverka att andra stater försöker kompensera sitt bortfall av fiske i bl. a. Nordsjön genom ett intensifierat fiske i Östersjön, Skagerak och Kattegatt, vilket man redan nu kan skönja tendenser till. Detta skulle inte bara vara menligt för svenska fiskeintressen utan också kunna medföra fara för fiskbestånden i områdena.

Jordbruksministern sammanfattar i propositionen att det finns starka skäl för att utvidga den svenska fiskezonen i såväl Östersjön som Skagerak och Kattegatt – allt sålunda enligt samma argumentering som vi framfört i vår motion. Vi är alltså, såvitt jag förstår, ense om de starka motiven för åtgärderna. Utrikesutskottet har i sitt yttrande över propositionen och motionen icke funnit att några utrikespolitiska skäl lägger hinder i vägen för en utflyttning. De socialdemokratiska reservanterna i utrikesutskottet har anvisat den väg man kan gå vid en omedelbar utflyttning av fiskegränsen för att undvika komplikationerna med den oklarhet som råder om var den s. k. mittlinjen går i vissa delar av Östersjön.

Varje dag som går innan ett beslut fattas innebär stora risker för ett försämrat läge för det svenska fisket. Det är i denna situation som vi från socialdemokraternas sida anser det angeläget att riksdagen anger *sin* syn på denna viktiga fråga.

Vi socialdemokrater kan inte nöja oss med ett uttalande från riksdagens sida som enligt utskottsmajoritetens förslag skulle innebära att riksdagen "i princip inte har något att invända mot att den svenska fiskezonen utvidgas till den s. k. mittlinjen i förhållande till främmande stat" när regeringen kan finna det lämpligt.

Riksdagen bör enligt vår mening med anledning av den situation som uppstått för fisket uttala sig för en omedelbar utflyttning av fiskegränsen i Östersjön till mittlinjen. Utskottsmajoritetens förslag och regeringens uppläggning av förhandlingarna innebär en risk för förhalning av denna frågas lösning – en förhalning som enligt vår mening kan bli ödesdiger för det svenska fisket och som vi därför inte kan acceptera.

Vi stöder sålunda i denna fråga helhjärtat de svenska fiskarnas krav och fullföljer därmed den fiskeripolitik vi i övrigt från socialdemokratin engagerat oss för.

För att göra denna omedelbara utflyttning av fiskegränsen möjlig tillstyrker vi den i propositionen förordade ändringen i lagen om rätt till fiske. Vi föreslår i övrigt att riksdagen med anledning av vår motion ger regeringen till känna sin mening i denna fråga i enlighet med vad som uttalats i den socialdemokratiska utskottsreservationen.

Herr talman! Jag yrkar alltså bifall till denna reservation.

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Mycket, för att inte säga det mesta i herr Lundkvists anförande vill jag beteckna så att det inte ger anledning att gå in i någon polemik. Redovisningen av vad som hänt tidigare är korrekt, och många av de ambitioner som här uttalats av herr Lundkvist är jag beredd att ställa mig bakom. Det är dock en mycket viktig liten detalj som är orsaken till att vi besvärar kammarens ledamöter med denna i övrigt ur stats-synpunkt onödiga debatt, nämligen ordet "omedelbart", som herr Lundkvist använder men som utrikesutskottets majoritet inte har ställt sig bakom. Det återfinns dock såväl i den avvikande meningen från utrikesutskottet som i reservationen vid jordbruksutskottets betänkande.

Herr talman! Det gäller här en ur utrikespolitisk synpunkt mycket känslig fråga. Utskottsmajoriteten i jordbruksutskottet har också följt rådande praxis i vårt land, den hållning som i vårt internationella umgänge lagt grunden till den respekt, hänsyn och jag tvekar inte att säga beundran för vårt land som man möter runt om i världen. Den praxis där vi som plattform för utrikespolitiskt agerande använder det förtroendefulla samförståndets linje, där hänsynen till andra länders situation och respekten för varandras åsikter skall vara vägledande för förhandlingar och samtal i syfte att nå fram till avtal och till överenskommelser i samförståndets tecken.

Vi har den senaste tiden med glädje kunnat följa hur regeringen i denna för vår fiskerinäring och för hela vårt land så viktiga men känsliga fråga har lyckats få till stånd vänskapliga förhandlingar med berörda parter. Man är av allt att döma på väg att bygga upp en goodwill och en respekt för Sveriges intressen i Östersjön, som är väsentliga förutsättningar för våra möjligheter att nå fram till avtal. Detta är ju utomordentligt betydelsefullt i ett läge där ingen på allvar vågar hävda att Sverige skulle kunna påräkna att självt diktera villkoren för övriga berörda parter.

Jag har haft tillfälle att under den här veckan i periferin kunna följa och uppleva stämningar och över huvud taget atmosfären i och kring dessa förhandlingar med Sovjetunionen, som just nu är inne i ett mycket känsligt skede.

Jag har upplevt hur jordbruksministern har lyckats bygga upp grunden till den respektfulla anda som är en så viktig faktor för att kunna tillgodose den svenska fiskerinäringens intressen.

När den ryske fiskeriministern i går kväll vid en sammankomst i Simrishamn hyllade den svenska regeringens attityd i det internationella umgänget och den gamla praxis som vi har i vårt land, som han uttryckte det, använde han bl. a. ett talesätt som jag tycker är värt att erinra om och som han öppet gav mig sitt tillstånd att citera i Sveriges riksdag. Han sade att det är en god regel att minnas i många sammanhang i livet att sju gånger mäta och en gång skära.

Mitt uppe i detta förhandlingsskede vill nu herr Lundkvist och utskottsminoriteten att Sveriges riksdag skulle välja konfrontationens väg,

avbryta långt framskridna förhandlingar och diktera ett ensidigt svenskt beslut om utflyttning av fiskegränsen. Jag kan i detta sammanhang bara uttala förhoppningen att herr Lundkvist inte menar allvar med detta. Mot bakgrund av att herr Lundkvist besitter erfarenhet av fiskerinäringens problem och även erfarenhet av och vana i internationellt umgänge – det tvekar jag inte att tillerkänna honom – är min skonsammaste bedömning av reservationen att reservanterna inte menar allvar när de använder ordet "omedelbart". Det måste vara ett olycksfall i arbetet.

Min andra förhoppning är att reservationens blotta förekomst – jag hoppas riksdagen tar avstånd från den – inte alltför mycket skall ha skadat Sveriges möjligheter att när det gäller Östersjön nå fram till ett avtal som kan ligga till grund för framtidstro och trygghet i fiskerinäringen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var ett mycket märkligt anförande som utskottets ordförande nyss höll. Försedd med citat från våra gäster argumenterade han här för en linje som jag tycker inte återfinns i utskottets betänkande. Jag har uppfattat utskottsmajoriteten så, att man anser att de förhandlingar som nu pågår gäller tidpunkten för en utflyttning. Men utskottets ordförande tror uppenbarligen att de förhandlingar som pågår gäller om Sverige skall flytta ut fiskegränserna eller ej. Det är utomordentligt skrämmande.

Vi måste anpassa oss till den utveckling som skett internationellt när det gäller fiskefrågor. Vi kan inte enbart eftersträva ett hyfsat umgänge – det skall vi naturligtvis göra i alla sammanhang. Men vi befinner oss i ett läge där det finns risk för förhållningar, som kan bli ödesdigra för vårt fiske. Vi menar att Sverige i detta läge måste handla som andra länder har gjort. Vi har inte lyckats få gehör för den principiella linje som Sverige haft på Havsrättskonferensen, nämligen att försöka finna former för ett umgänge mellan nationerna som gör det möjligt att bedriva ett friare fiske efter överenskommelse nationerna emellan om hur vi skall vårda bestånden, osv.

Andra länder har bestämt sig för att flytta ut sina fiskegränser för att få vården om bestånden effektiv och för att värna om sina egna möjligheter att fiska. Det är i den situationen som vi i dag befinner oss när det gäller Östersjön. Och då talar utskottets ordförande om någon liten detalj, om vilken det kan råda oenighet. Och så avslöjar han att han tror att departementet håller på och förhandlar med motparten om, huruvida man över huvud taget skall flytta ut fiskegränsen. Jag hoppas att jordbruksministern i sitt anförande talar om för utskottets ordförande vad förhandlingarna går ut på, så att vi i varje fall kan skingra oron i Sveriges riksdag för att det är på det sättet förhandlingarna bedrivs.

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade för ovanlighetens skull ordagrant skrivit mitt anförande, och därför tror jag inte det finns någon mer än herr Lundkvist som tycker sig ha anledning att göra den tolkning av det som han gjort här.

Jag har i huvudsak diskuterat den betydelse av ordet *omedelbart*, som herr Lundkvist använder men som jag anser vara felaktig. Den betydelsen har också använts i reservationen. Begagnar man "omedelbart" är det otvivelaktigt en fråga om tid; det kan inte råda något tvivel om det!

Om herr Lundkvist med sitt senaste anförande avser att säga att han ändå menar allvar med att hålla fast vid ordet *omedelbart*, har han inte ens tagit till vara den chans jag gav honom, nämligen att förklara att det inte var riktigt så allvarligt menat.

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alltså tidsaspekten som oroar oss. Men jag föredrar nu att avvakta jordbruksministerns redogörelse för hur *han* ser på förhandlingsläget innan jag fortsätter den här diskussionen, eftersom jag föreställer mig att det kan finnas delade meningar mellan jordbruksministern och utskottets ordförande om vad det egentligen är som pågår.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Under senare år har som bekant många kuststater i allt större utsträckning gjort anspråk på ensamrätt till de tillgångar som finns i havet utanför deras kuster. I Nordatlanten var det Island som började den långa rad av fiskegränsutflyttningar till 200 nautiska mil som vi har fått bevittna. Fr. o. m. den 1 januari 1977 har Norge etablerat en ekonomisk zon runt hela sin fastlandskust. EG-staterna har också från samma tidpunkt gemensamt utvidgat sina fiskegränser i Nordsjön och Nordatlanten till 200 nautiska mil. Även på många andra håll i världen har stater fattat beslut om inrättande av zoner om 200 nautiska mil. Bland dessa stater kan nämnas Canada, USA och Sovjetunionen.

På svensk sida har det tidigare ansetts att fisket i princip skall vara fritt för alla stater utom i området allra närmast intill kusten och att nödvändiga begränsningar till skydd för bestånden skall beslutas av regionala fiskerikommissioner. Det kan emellertid nu konstateras att den internationella utvecklingen har sprungit ifrån denna traditionella svenska uppfattning.

Det är ganska naturligt att fiskarna i framför allt Bohuslän känner stor bitterhet över denna utveckling, som hotar att beröva dem deras levebröd. För att säkra ett fortsatt svenskt fiske i Nordsjön har därför avtal ingåtts med Norge och med EG. Avtalet med Norge har tidigare behandlats här i kammaren och avtalet med EG kommer upp till behandling under nästa riksmöte. För att tillvarata vitala svenska fiskeintressen har regeringen vidare beslutat föreslå riksdagen att anta ett

lagförslag med bemyndigande att utvidga den svenska fiskezonen. Bemyndigandet avser hela Sveriges kust, alltså såväl Östersjön och Kattegatt som Skagerak. Den främsta fördelen med en utvidgad svensk fiskezon är naturligtvis att Sverige härigenom får en större andel av fisket, framför allt i Östersjön.

En svensk utvidgad fiskezon till den s. k. mittlinjen i förhållande till främmande stat innebär att betydande områden tillförs den nuvarande svenska fiskezonen. Genom en utvidgning ökas utvecklingsmöjligheterna för det svenska fisket. I Östersjön innebär detta att våra fångster av främst sill och torsk skulle kunna öka väsentligt. Det är därför möjligt att i viss utsträckning finna kompensation i Östersjön för en eventuell minskning av det svenska fisket i Nordsjön. En utvidgning av den svenska fiskezonen skulle också innebära att Sveriges förhandlingsposition stärks när det gäller att trygga svenska fiskares möjligheter till fiske i Nordsjön. Detta beror på att vårt avtal med EG går ut på att åstadkomma balans mellan parternas fiskerättigheter. EG:s fiske, dvs. i huvudsak det danska fisket i våra vatten, skall alltså motsvara det svenska fisket på EG-staternas vatten.

En annan omständighet som gör att vi bör utvidga den svenska fiskezonen är att fiskbestånden runt våra kuster nu löper allvarlig risk att bli överfiskade. I Skagerak och Kattegatt är sill- och skarpsillbestånden hårt beskattade. I Östersjön visar sillen en vikande tendens, och den biologiska expertisen är enig om att torsken är överbeskattad. I en svensk zon skulle det finnas goda möjligheter att reglera uttaget till vad som är försvarbart från biologisk synpunkt. Samtidigt krävs det även i framtiden ett nära samarbete med våra grannstater i syfte att hindra att vissa fiskbestånd, som rör sig över zongränserna, blir alltför hårt beskattade.

Fiskenäringen är en viktig komponent i regeringens ansträngningar att med hjälp av en aktiv närings- och lokaliseringspolitik skapa en levande kustbygd. En utvidgning av den svenska fiskezonen får ses som ett steg från regeringens sida att stärka fiskerinäringen. Nästa steg kommer när fiskerikommittén är färdig med sin uppgift, som jag hoppas under hösten.

Jag kan i dag konstatera att det här i kammaren finns en bred majoritet för att den svenska fiskezonen skall utvidgas.

Jag vill inte för kammarens ledamöter dölja att en utvidgning av den svenska fiskezonen aktualiserar vissa ännu olösta frågor. Sveriges geografiska läge är inte sådant att vi någonstans kan lägga ut en zon på 200 nautiska mil. Runt alla våra kuster stöter vi på en grannstat innan vi når ut till dessa 200 mil. En avgränsning måste således ske.

I Skagerak har Norge redan lagt ut en ekonomisk zon. Från norsk sida ansågs då den tidigare överenskomna kontinentalsockelgränsen utgöra yttergräns också för den ekonomiska zonen. Den svenska regeringen har accepterat denna princip varför gränsdragningen gentemot Norge är helt klar. När det gäller gränsdragningen gentemot Danmark i Skagerak har regeringen till danskarna överlämnat ett konkret förslag till avgräns-

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

ning som de ännu inte tagit ställning till.

Då det gäller Kattegatt har vi en svår nöt att knäcka. När vi tidigare förhandlat om avgränsningen av kontinentalsockeln har enighet inte kunnat nås på grund av att parterna varit oense om var gränsen skall dras mellan det svenska fastlandet och de danska öarna Läsö, Anholt och Hesselö. Då den utvidgade fiskezonen skall avgränsas möter vi helt säkert samma problem. Jag vill dock framhålla att det inte är speciellt brådskande att få gränsfrågan avklarad i Kattegatt. Redan nu har både Danmark och Sverige fiskezoner där om 12 nautiska mil. Mellan zonerna finns bara ett smalt havsområde som ytterligare skulle kunna komma under dansk eller svensk fiskejurisdiktion.

När det gäller södra Östersjön har det vid kontinentalsockelförhandlingarna inte heller varit möjligt att nå enighet om gränsdragningen runt Bornholm. Samma problem kan väntas uppkomma vid avgränsningen av fiskezoner. Enligt min uppfattning är det inte möjligt att f. n. komma fram till ett avtal om gränsdragningen i detta område. Överläggningarna kommer dock att fortsätta.

Beträffande mellersta Östersjön var det vid de senaste kontinentalsockelförhandlingarna inte möjligt att komma fram till något resultat. Oenigheten berodde på att man inte var överens om hur gränsen skulle dras vare sig vid Gotland eller vid Bogskären, som är en finsk ögrupp söder om Åland. När regeringen i början av mars till riksdagen överlämnade propositionen om utvidgning av den svenska fiskezonen, inbjöds samtidigt Sovjetunionen, Tyska demokratiska republiken och Polen till Stockholm för att diskutera de frågor som uppkommer vid en utflyttning av fiskegränsen. Hit hör avgränsningsfrågorna, som är av särskild betydelse i förhållande till Sovjetunionen och Polen. Hit hör också frågan om de eventuella fiskerättigheter som de här tre staterna skulle ha innanför den utvidgade svenska fiskegränsen. Med Danmark och Finland togs samtidigt vissa underhandskontakter.

Överläggningarna med de tre inbjudna staterna ägde sedan rum i Stockholm under slutet av april och början av maj i år med delegationer på tjänstemannanivå. Från främst sovjetisk men även från de andra ländernas sida förklarades att man helst såg att fisket reglerades inom ramen för fiskerikonventionen för Östersjön i stället för genom utvidgning av fiskegränserna. Överläggningar med Sovjetunionen har sedan kunnat fortsättas under det besök som Sovjetunionens fiskeriminister f. n. avlägger i Sverige. Vi har då haft tillfälle att bl. a. diskutera gränsproblematiken. Jag har därvid tyckt mig kunna konstatera en uppriktig önskan hos våra sovjetiska grannar att komma fram till en rimlig lösning av de aktuella problemen.

Den svenska regeringens uppfattning är att fiskerikommisionen för Östersjön har en fortsatt viktig roll att spela. Vilka uppgifter denna kommission skall ha i framtiden bör kunna diskuteras vid kommissionens ordinarie möte i september i år. Jag räknar med att Sverige därvid skall kunna lämna ett konstruktivt förslag till hur kommissionen i det nya

läget skall kunna utnyttjas för att tillgodose medlemsstaternas önskan om en fortsatt god vård av fiskbestånden i Östersjön.

Vad slutligen gäller avgränsningen i Bottenviken, Bottenhavet och Ålands hav finns redan en överenskommen linje, som delar upp kontinentalsockeln. Från svensk sida har föreslagits att kontinentalsockelgränsen också skall gälla som gräns för fiskezonen. Den finska regeringen har ännu inte hunnit ta ställning till detta förslag, men jag tror att vi snart får en reaktion från finländsk sida.

Det finns alltså åtskilliga problem förknippade med en utvidgning av den svenska fiskezonen. Svårigheterna får dock inte hindra oss att genomföra utvidgningen så snabbt som möjligt till gagn för det svenska fisket. Men regeringen önskar att en utvidgning skall ske i samförstånd med berörda stater. Vi har redan kommit i gång med våra diskussioner. De intryck jag fått av framför allt diskussionerna med Sovjetunionen denna vecka stärker mig i min uppfattning att vi skall kunna resonera oss fram till lösningar av de problem som uppkommer i samband med en utvidgning av den svenska fiskezonen.

Att under sådana förhållanden, som oppositionen hävdar, *omedelbart* utvidga fiskezonen vore oklokt. Ett sådant förfarande skulle också strida emot den princip som traditionellt varit vägledande för vårt handlande på det utrikespolitiska området: principen att mellanstatliga problem i första hand skall lösas vid förhandlingsbordet. Samtidigt är det givetvis svårt att ange en exakt tidpunkt när en utvidgning kan ske. Jag kan emellertid försäkra att regeringen inte kommer att försitta någon tid utan fattar beslut om en utvidgning så snart förutsättningarna härför föreligger. Detta innebär självfallet inte att någon annan stat kan förhindra en svensk utvidgning. När en utvidgning skall ske bestäms suveränt av den svenska regeringen, om riksdagen i dag ger regeringen sin fullmakt.

Jag beklagar därför att utskottet inte har kunnat enas i denna viktiga fråga. Men jag konstaterar att trots reservationen är utskottet enigt i den nu viktiga frågan om utflyttning av fiskegränserna.

Reservationen ser jag mera som en demonstration. Jag ser den enbart som en markering av socialdemokraterna att till varje pris opponera mot regeringens förslag. Hittar man då ingenting i själva sakfrågan, så får man hitta på något annat för att göra sin markering. Det är en opposition för oppositionens egen skull – och det är naturligtvis ert val att ställa er i en sådan situation.

Om jag skulle ha fel i detta, då innebär reservationen en socialdemokratisk kursförändring i frågor som rör våra grannländer och vår omvärld. Den innebär då en ny utrikespolitisk kurs.

Jag vågar göra detta påstående med hänvisning till hur försiktigt socialdemokraterna själva i regeringsställning alltid har agerat i liknande frågor.

Jag erinrar om att den 25 maj 1973 lade den dåvarande socialdemokratiska regeringen fram ett förslag om en utvidgning av den svenska fiskezonen i Östersjön från fyra till tolv nautiska mil. Förslaget, som

antogs av riksdagen, innehöll liksom vårt nuvarande förslag ett bemyndigande för regeringen att utvidga den svenska fiskezonen. Den socialdemokratiska regeringen utnyttjade bemyndigandet på så sätt att den i samband med utvidgningen lät de länders fiskare som traditionellt fiskat i den svenska fiskezonen fortsätta fiska under en tvåårig övergångsperiod. Avtal slöts också med Danmark, Finland och Polen om ömsesidiga fiske rättigheter i varandras zoner.

Den dåvarande socialdemokratiska regeringen agerade alltså mycket försiktigt vid den relativt okontroversiella utvidgningen från fyra till tolv nautiska mil. Denna försiktighet, herr talman, står i bjärt kontrast till det förslag som nu har framförts i den socialdemokratiska reservationen, vilken jag beklagar.

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Låt mig först få konstatera att jordbruksministern här har slagit fast att det i varje fall är regeringens uppfattning att man skall flytta ut fiskegränsen. Därmed har han alltså skingrat det missförstånd som jordbruksutskottets ordförande kunde ha skapat på den punkten.

Sedan tycker jag kanske att jordbruksministern skulle vara litet försiktig när han säger att den redovisning vi ger av problemen och det yrkande vi har skulle vittna om en ny utrikespolitisk kurs. Det är ändå så att både utskottet och – det är jag övertygad om – jordbruksministern är medvetna om att detta kan bli den väg som Sverige måste tillgripa för att över huvud taget klara skyddet av fisket i Östersjön och värden av bestånden. Det är den väg som andra berörda parter har tillgripit.

Jag har också haft tillfälle att vara närvarande vid ett sådant tillfälle som utskottets ordförande återopade, och jag fick då uppleva hur vederbörande part ansåg det vara fullt naturligt att man vid sitt eget vattenområde gjorde den här utflyttningen för att slå vakt om fiskebestånden och sina egna rättigheter. Det har hänt någonting sedan sist, herr jordbruksminister. Det har gått fort i detta avseende, och vi har nu fått en rad av sådana här utflyttningar. Jag vill för egen del konstatera att detta är den möjlighet vi har att effektivt medverka i skyddet av fiskbeståndet i Östersjön, men också att skaffa oss en förhandlingsposition när det gäller att trygga svenska fiskares möjligheter till fiske i andra staters fiskezoner och i de havsområden som omger Sverige.

Vi menar alltså att beslut om utflyttning av fiskegränserna och tidpunkten härför måste tas. I samband därmed bör överläggningar föras med berörda nationer om konsekvenserna av en sådan åtgärd från svensk sida. Syftet i dessa överläggningar skall givetvis vara att åstadkomma rimliga avvägningar mellan olika länders intressen i Östersjön. Det är så de andra länderna har agerat.

Men jag är rädd för att vi får ett annat agerande. Om jordbruksministern skall vänta på en överenskommelse med de här berörda länderna om en utflyttning av de svenska fiskegränserna i Östersjön, då är jag rädd för att vi har kommit så långt i förhandlingar och tidsutdräkt i det här

sammanhanget att det svenska fiskets intressen kan vara bortspelade. Det är dessa farhågor som är det seriösa motivet för vårt yrkande.

Om jag vore i jordbruksministerns ställe skulle jag nog inte beklaga att jag får oppositionens stöd för möjligheterna att handla, utan tvärtom vara glad över ett sådant stöd.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Herr Lundkvist säger att det har hänt någonting sedan sist. Ja, det är vad jag har försökt tala om för herr Lundkvist. Vad som har hänt är att ni nu intar en annan attityd i förhållande till våra grannstater och vår omvärld än ni gjorde tidigare. Jag vill föra resonemang och diskussioner, men herr Lundkvist tycker inte att man skall göra det utan att man omedelbart skall låta riksdagen besluta att lägga ut den här gränsen. Det är där våra uppfattningar skiljer sig, men jag är självfallet glad över stödet i själva sakfrågan.

Herr Lundkvist borde nog också komma ihåg att inget annat land, som har utvidgat sina fiskegränser till 200 nautiska mil, har haft en så komplicerad gränssituation i förhållande till andra stater som Sverige. Jag tycker att det i den situationen är rimligt att vi på sedvanligt sätt möts till diskussioner och förhandlingar.

Men jag slår fast att det är regeringens avsikt att lägga ut en fiskezon till en mittenlinje, och jag vill också slå fast att vi därefter kommer att påbörja diskussioner, kanske långvariga sådana, om hur den slutliga gränsdragningen skall ske.

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var precis vad jag tycker att jordbruksministern skulle göra, nämligen slå fast att vi måste flytta ut gränserna och tidpunkten för en sådan utflyttning, och sedan ta de överläggningar som blir nödvändiga för att klara avgränsningsproblemen. Det har ju t. o. m. i propositionen anvisats att det finns möjligheter att gå en sådan väg, och vi menar att man borde göra det nu, så att man inte drar på sig risken för en förhaling.

När vi talar om "omedelbart", så är det vårt sätt att markera tidsaspektens betydelse för att motverka förhalingar. De få veckor som regeringen kan behöva för att klara mera formella frågor i de här sammanhangen ligger naturligtvis också inom ramen för vårt tidsmått. Vi begär på den punkten inga orimligheter. Men vi är rädda för att vi skall råka ut för en förhaling.

Jordbruksministern framställde vårt agerande här som om det inte skulle vara seriöst motiverat utan bara ett uttryck för en lust att opponera. Vi vill värna om den svenska fiskerinäringen. Den omsorgen har vi så många gånger givit uttryck för och fått erkännande för även av jordbruksministern, att jag tycker han kunde låta bli att resonera så i dag.

Men även om det skulle uppfattas som ett bifall till den socialdemokratiska ståndpunkten, så tveka inte att för det svenska fiskets skull

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

handla i den här viktiga frågan!

Jordbruksministern har den socialdemokratiska oppositionens helhjärtade stöd för en omedelbar utflyttning av fiskegränserna. Fiskarnas organisationer kräver den här åtgärden. Och de borgerliga ledamöterna i jordbruksutskottet har i varje fall enligt utskottsbetänkandet ingenting att erinra mot att jordbruksministern handlar i enlighet med de önskemål som vi socialdemokrater och fiskarna fört fram.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Nu börjar herr Lundkvist och jag komma överens. Herr Lundkvist säger: Ja, visst talar vi om "omedelbar utflyttning" i reservationen, men det skall inte tas så allvarligt – vi menar inte omedelbart nu, utan det kan bli någon annan gång. Det är ju vad jag sagt också – att vi skall lägga ut den här fiskegränsen och göra det vid lämplig tidpunkt.

Jag är helt övertygad om att herr Lundkvist håller med mig när jag säger att det hör till vanligt umgängessätt att vänskapligt sinnade nationer emellan föra samtal och diskussioner innan man vidtar en sådan här åtgärd, och det är det vi gör. Sedan kommer vi att fullfölja vad vi sagt i propositionen.

Herr förste vice talmannen anmälde att herr Lundkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr BERNDTSON (vpk):

Herr talman! Situationen för den svenska fiskenäringens utövare har länge varit besvärlig. Hårt och riskfyllt arbete har gett mager utdelning. Situationen har ytterligare försämrats genom att fångstområden undandragits när flera länder flyttat ut sina fiskegränser. Genom att Norge och EG-staterna flyttade ut sina fiskegränser i Nordsjön till 200 nautiska mil blev läget mycket besvärligt. Åtgärder för att skydda det svenska fiskets intresse i Östersjön fick stor aktualitet.

FN:s havsrättskonferens har behandlat men inte antagit ett förslag till en konvention som skulle ge kuststaterna rätt till fisket i en ekonomisk zon om högst 200 nautiska mil från kusten. Vad som varit förslag vid havsrättskonferensen men som inte beslutats håller nu på att förverkligas på annat sätt. Flera stater har nämligen inrättat zoner om 200 nautiska mil. Detta gäller som sagt EG-staterna och Norge men också Sovjetunionen, som i vissa områden utvidgat fiskezonen. Även andra länder har fattat liknande beslut, och flera torde följa efter.

Framför allt följderna av de utvidgade fiskezonerna i Nordsjön gör Sveriges fiskares riksförbunds framställning om att utvidga den svenska fiskezonen i Östersjön efter den s. k. mittlinjepprincipen starkt motiverad. Propositionen 118 har dessa faktiska förhållanden som utgångspunkt.

I jordbruksutskottet har de borgerliga partierna intagit en ståndpunkt och socialdemokraterna en annan. Jag tror dock att det vore en överdrift

att påstå att majoritetsskrivning och reservation redovisar djupgående skillnader. Det framgick väl också av diskussionen mellan den nuvarande och förutvarande jordbruksministern här i dag. Frågan är om inte sidbytet efter valet spelar en viss roll. De borgerliga, liksom tidigare socialdemokraterna i regeringsställning, talar gärna om förhandlingslösningar. Socialdemokraterna, liksom tidigare de borgerliga i opposition, talar om snabbare åtgärder. Positionerna kunde nog ha varit omvända i ett annat politiskt läge.

Majoriteten i jordbruksutskottet säger sig inte ha något emot att den svenska fiskezonen utvidgas till den s. k. mittlinjen i förhållande till främmande stat. Man tillstyrker propositionens förslag att regeringen skall bemyndigas att bestämma den närmare omfattningen av en utvidgad fiskezon. Vidare bör regeringen mot bakgrund av överläggningar med andra stater ta ställning till när och i vilken omfattning utvidgningen bör ske. De socialdemokratiska reservanterna anser däremot att en utflyttning av fiskegränsen i Östersjön till mittlinjen bör ske omedelbart för att man skall undvika att svenska fiskarintressen allvarligt skadas.

Det är alltid angeläget att förhandlingar förs i frågor av detta slag. Det hade givetvis också varit önskvärt att FN:s havsrättskonferens kommit fram till en lösning av frågan. I stället har enskilda stater vidtagit åtgärder. Nu befinner vi oss emellertid, genom EG-staternas och Norges utvidgning av fiskegränserna i Nordsjön, i en mycket besvärlig situation för den svenska fiskenäringen. Snabba åtgärder för att skydda svenska fiskeintressen i Östersjön har därigenom framtvingats. Detta, herr talman, talar för reservationen mot utskottsmajoritetens skrivning i jordbruksutskottets betänkande.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Efter att ha åhört herr Lundkvists anförande, i vilket han redogjorde för den socialdemokratiska ståndpunkten till det föreliggande regeringsförslaget om att flytta ut Sveriges fiskegräns från tolv nautiska mil till den s. k. mittlinjen, kan det te sig överflödigt att ta till orda i denna debatt.

Att jag ändå har begärt ordet har sin grund i det förhållandet att jordbruksutskottet har infordrat yttrande från utrikesutskottet över propositionen och den socialdemokratiska motionen i ärendet. Som herr Lundkvist erinrade om har utrikesutskottet i sitt yttrande från utrikespolitiska utgångspunkter icke funnit anledning invända mot en utvidgning av den svenska fiskezonen till mittlinjen eller annan överenskommen gränslinje – detta oaktat FN:s tredje havsrättskonferens som behandlar denna fråga och som ännu icke avslutats. Man erinrar i utrikesutskottets yttrande om att Island, EG-staterna, Norge, Canada och USA har flyttat ut sina fiskegränser upp till 200 nautiska mils bredd i Nordsjön och Nordatlanten. Även Sovjetunionen har flyttat ut fiskegränserna inom betydande delar av sina kustområden, bl. a. i Barents hav.

Utskottet delar justitieministerns mening att det finns starka skäl för

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

att utvidga de svenska fiskezonerna i såväl Östersjön som Skagerak och Kattegatt. Man konstaterar och understryker i betänkandet att såväl propositionen som motionen motiveras av omsorg om de svenska fiskeintressena som blivit lidande av motsvarande utvidgningsåtgärder från andra staters sida i Nordsjön.

Som herr Lundkvist framhöll finns det uppenbar risk för att de länder som efter hand tvingas ut från Nordsjön kommer att söka kompensera sig i Östersjön. Möjligheterna att reglera fiskeuttaget i Östersjön genom frivilliga åtaganden kan tyvärr icke betraktas som särskilt ljusa, trots de förhandlingar som jordbruksministern nu har tagit upp.

Till utrikesutskottets yttrande har de socialdemokratiska ledamöterna anmält en avvikande mening som i stort sammanfaller med den till jordbruksutskottets betänkande fogade socialdemokratiska reservationen, dvs. att riksdagen, som föreslogs i den socialdemokratiska motionen 845, bör hemställa hos regeringen att omedelbart föranstalta om en utflyttning av fiskegränserna i Östersjön. Vi har svårt att förstå att inte utskottsmajoriteten har kunnat ansluta sig till att ge denna mening regeringen till känna. Den sammanfaller, som herr Lundkvist erinrade om, med de svenska fiskarnas krav.

Låt mig i detta sammanhang, icke minst med tanke på jordbruksministerns uttalande om att den socialdemokratiska reservationen närmast skulle ses som en demonstration, erinra om att riksdagen så sent som den 16 december i fjol behandlade och biföll en socialdemokratisk motion om prövning av frågan om en utvidgning av Sveriges territorialhav från nuvarande fyra till tolv nautiska mils bredd. Jag har inte för avsikt att närmare belysa frågan vid denna tidpunkt. Låt mig endast konstatera att utrikesutskottet i stor enighet som sin mening framhöll: "Varken en utvidgning av territorialhavet till tolv sjömilars bredd eller av de ekonomiska zonerna upp till 200 sjömil kunde — — — längre anses strida mot internationell rätt sedan havsrätten de facto ändrats dels genom de principer som utvecklats vid havsrättskonferensen, dels genom många kuststaters ensidigt företagna eller planerade utvidgningar."

Detta står att läsa i utrikesutskottets yttrande med anledning av den föreliggande propositionen och motionen. Det förelåg, som kammarens ledamöter erinrar sig, enighet inom utskottet, och om jag minns rätt förelåg det också enighet i denna kammare om anslutning till detta utrikesutskottets ställningstagande. Det vill jag också ha sagt som replik till herr Larsson i Borrby.

Jag har därför svårt att se varför man inte kan ge regeringen till känna en enhällig mening om en omedelbar utflyttning av fiskegränserna i Östersjön. Som jag ser saken borde det vara en styrka för jordbruksministern i de nu pågående förhandlingarna, om riksdagen enhälligt uttalade sin mening i frågan.

Från socialdemokratiskt håll vill vi i varje fall inte vara med om en förhållning av frågan utan hoppas att jordbruksministern skall handla med största skyndsamhet.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen av herr Lundkvist m. fl.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Herr Adamsson måste väl ändå ha missuppfattat det här. Vad jag sagt beträffande utflyttningen från fyra till tolv nautiska mil är att regeringen begärde riksdagens bemyndigande att få göra denna utvidgning vid ett lämpligt tillfälle. Härom var utskott och riksdag eniga. I det sammanhanget fanns det inget krav på en omedelbar utflyttning. Skillnaden är alltså, herr Adamsson, att när vi nu diskuterar en utflyttning till 200 nautiska mil eller till en mittgräns, begär socialdemokraterna inte bara ett bemyndigande för regeringen utan också att utflyttningen skall ske utan dröjsmål. Det är därom vi diskuterar.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag erinrade om utskottets uttalande med anledning av jordbruksministerns påstående att ett sådant handlande skulle innebära en ny linje och ett nytt ställningstagande i utrikespolitiska sammanhang. Den rent principiella synen gav ändå utrikesutskottet uttryck för i det betänkande som avgavs i samband med den socialdemokratiska motionen i höstas.

Herr jordbruksministern DAHLGREN:

Herr talman! Nej, herr Adamsson. Det fanns vid det tillfället inget krav på en omedelbar utflyttning. Det är skillnaden.

Herr ÅBERG (fp):

Herr talman! Debatten har ju varit ganska klarläggande. I varje fall upplevde jag diskussionen mellan jordbruksministern och Svante Lundkvist på det sättet. Svante Lundkvist sade också ordagrant att utskott och reservanter är ense om de starka motiven. Detta har även framgått av diskussionen och är att notera med tillfredsställelse. Med hänsyn härtill är reservationen kanske onödig, men nu finns den och därför har vi att ta ställning till de här två sakerna: utskottets förslag och reservationen.

Jag vill säga några ord i frågan, eftersom jag ju har varit med och initierat den inom fiskets organisationer. När Sveriges fiskares riksförbund inlämnade en skrivelse till den dåvarande regeringen och begärde utflyttning var motiven just de som ganska grundligt redovisats i både utskottsbetänkandet och jordbruksministerns anförande. Därför skall jag inte gå in på dem nu. Vi är alla ense om att de motiven finns.

Det har sagts här – Svante Lundkvist uttryckte det så – att socialdemokraterna vill stödja fiskarnas krav. Jag upplever det så att även utskottet vill göra det. Vid behandlingen i utrikesutskottet ställde jag mig därför bakom det yttrande som utrikesutskottet avgav till jordbruksutskottet.

Jag vill påminna om att den här frågan först väcktes och diskuterades

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

vid årskongressen med Sveriges fiskares riksförbund i Simrishamn i augusti förra året. Då var dåvarande statssekreteraren i jordbruksdepartementet närvarande. När vi tog upp frågan där manade han till en viss försiktighet. Jag antecknade litet av vad han sade. När det gäller fiskegränserna bör vi se tiden an, var ett uttalande som han gjorde. Vidare sade han ungefär följande. Eftersom vi har en lång kust mot Östersjön har vi naturligtvis också förutsättningar att använda det vapen som det är att lägga ut fiskegränser, men utöver den principiella ovilja vi har mot detta finns det rent praktiska svårigheter i Östersjön.

Det var jag som förde den här debatten med statssekreteraren, och jag höll med honom på den punkten och sade att vi förstår att det finns svårigheter, men att det är fiskarnas sak att begära utflyttningar av fiskegränserna för att få bästa möjliga förutsättningar för sitt fiske. Sedan är det statsmakternas sak att göra de utrikespolitiska bedömningarna. Det var den socialdemokratiska statssekreteraren och vi inom fiskets organisationer, som jag då företrädde, helt överens om vid det tillfället. Jag står fortfarande fast vid den ståndpunkten, att det är i detta sammanhang som de utrikespolitiska bedömningarna skall göras.

I den diskussion som förts här tycker jag att reservanterna och utskottets företrädare kommit varandra så nära som det över huvud taget är möjligt. Vi inom fiskets organisationer ser fram emot en snar utflyttning. Jag skall inte använda samma uttryck som man gjort tidigare här, men så snart ske kan hoppas vi att en utflyttning kommer till stånd.

Till herr Larsson i Borby vill jag säga att jag blev litet skrämmd när han refererade till sin granne på andra sidan Östersjön, som hade talat om att mäta sju gånger och sedan skära. Vi kommer inte från fiskets organisationer att nöja oss med att man mäter alltför länge, utan vi kommer att se till att den nuvarande regeringen – på samma sätt som den tidigare – hålls underrättad om fiskets krav. Vad det kan innebära att "mäta sju gånger" vågar jag inte säga någonting om, men om det betyder långdragna förhandlingar vill jag varna för att gå på den linjen.

Jag vill sluta med att säga att jag är helt klar över att det är riktigt som herr Lundkvist anför, att vi är ense om de starka motiven. Det är just i den känslan som jag yrkar bifall till utskottets hemställan. Jag har blivit lugnad av jordbruksministerns anförande, av vilket det klart framgick att det inte är fråga om en långdragen förhållning.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde ordet därför att ingenting skall gå snett i den s. k. historieskrivningen.

Georg Åberg återopade ett uttalande som förre statssekreteraren Ulf Lönnqvist hade gjort vid ett möte i september i Simrishamn, där han hade varnat för att gå på en linje som innebar omedelbar utflyttning

av fiskegränserna och anfört att man skulle se tiden an. Herr Åberg vet lika väl som jag att vi då stod inför den s. k. Warszawakonferensen, där vi hade lagt upp en linje enligt vilken vi skulle kunna komma fram på andra vägar. Jag har redovisat den i mitt första anförande. Sedan visade det sig emellertid att den linjen inte var framkomlig. Därför står vi där vi står i dag, och jag förmodar att i varje fall Georg Åberg och jag är överens om att det som nu återstår som enda möjlighet är en utflyttning av fiskegränsen.

Herr Åberg säger att han anser att vår reservation är litet onödig. Jag är förvånad över att herr Åberg som företrädare för fiskarna kan nöja sig med en skrivning där det sägs att man i anledning av fiskarnas framställning inte i princip har något att invända emot en utflyttning av fiskegränsen i Östersjön.

Georg Åberg har många gånger sagt till mig att fiskarna, lika energiskt som de gjorde mot den socialdemokratiska regeringen, skall försöka utöva påtryckningar på den borgerliga regeringen när det gäller för fisket livsviktiga frågor. Jag måste nog konstatera att den skrivning som herr Åberg är beredd att ställa sig bakom är något av det beskedligaste i fråga om påtryckning som jag någonsin i mitt politiska liv har upplevt.

Herr ÅBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! När det gäller den diskussion som fördes i Simrishamn hoppas jag att det klart framgick att vi där var överens om hur vi skulle handla. Så långt jag nu kan fatta är det sätt på vilket den nuvarande regeringen handlar helt i stil med vad den dåvarande socialdemokratiska statssekreteraren uttalade. Det är riktigt att uttalandet gjordes inför ett möte med Warszawakonferensen. Det var en av motiveringarna till att vi från fiskets sida tryckte på. Vi menade nämligen att ett sådant uttalande skulle ge oss råg i ryggen vid förhandlingarna, och det har också använts i vissa andra sammanhang.

Jag tycker att det är litet egendomligt att herr Lundkvist tydligen går ifrån vad han tidigare var inne på i sin diskussion med jordbruksministern. Där tyckte jag att de kom varandra ganska nära. Nu betecknar han jordbruksutskottets betänkande som ett mycket svagt aktstycke. Vi vet att det går att leta fram svagare och starkare formuleringar i ett utskottsbetänkande, men vi har tagit fasta på de försäkringar vi har fått här om att det inte skulle bli några onödiga fördröjningar.

Sen vill jag säga en sak till. Sovjet har nämnts vid flera tillfällen i dag. Det är inte bara Sovjet som vi har att ta hänsyn till när det gäller fisket i Östersjön. En handling som av vissa andra länder kan uppfattas som aggressiv kan äventyra vårt eget fiske. Det vill inga fiskare vara med om. Jag tror, herr Lundkvist, att jag vågar påstå att jag vet var fiskarna står i de här frågorna – därför att jag sitter som ordförande i Sveriges fiskares riksförbund, där vi mycket ofta diskuterar de här problemen.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Herr LUNDKVIST (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror säkert att herr Åberg vet var fiskarna står, och jag hoppas att fiskarna inte skall behöva betvivla var herr Åberg står i den här frågan. Han uttrycker sig, tycker jag, mycket försiktigt när det gäller att markera vad som egentligen är hans innersta ståndpunkt. Jag vidhåller att detta utskottsbetänkande på den punkt där man talar om att man inget har att invända mot utflyttning av fiskegränsen är ett mycket svagt aktstycke. Vid jordbruksministerns och mitt samtal tog sig jordbruksministern i sista omgången friheten att tolka vad jag tolkade in i "omedelbar" till att vara något slags obestämd tid. Jag hoppas att herr Åberg inte upplevde det som ett medgivande från vår sida att vi hade övergett vår tidigare ståndpunkt. Vi står naturligtvis fortfarande kvar vid den bestämda markeringen att frågan måste handläggas så, att vi kan komma bort från risken för förhållningar, som i grunden kan skada det svenska fisket.

Herr ÅBERG (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är litet förvånad över att herr Lundkvist beskyller mig för att vara svag och passiv i detta sammanhang, när jag klart och tydligt sade att jag kan garantera att fiskets organisationer där jag själv är med icke kommer att finna sig i en förhållning utan kommer att hålla denna regering "varm" liksom vi skulle ha gjort med vilken annan regering som helst.

Herr JOHNSON i Mölndal (c):

Herr talman! För att något klarlägga utskottets inställning till denna fråga vill jag läsa högt några rader ur betänkandet:

"Utskottet, som noterar att överläggningar i ämnet har påbörjats med berörda stater, förutsätter att regeringen med kraft fullföljer redan inledda förhandlingar och övriga initiativ i syfte att så snart som möjligt genomföra den åsyftade fiskezonsutvidgningen. Som utrikesutskottet anför är det angeläget att förhandlingsarbetet bedrivs med all den kraft och skyndsamhet som omständigheterna medger. Skulle förhandlingarna visa sig icke leda till önskat resultat torde ett ensidigt beslut om en utvidgad fiskezon få vidtas."

De svenska yrkesfiskarna har sedan urminnes tider betraktat havets frihet som en självklarhet, och möjligheterna att med båtar av varierande storlek fånga fisk och skaldjur av olika slag på de mest skiftande fängstområden har under generationer varit en styrka för det svenska havsfisket.

När emellertid omständigheterna har förändrats katastrofalt genom att Norge, EG-staterna, Island m. fl. länder har utvidgat sina fiskegränser till 200 nautiska mil, är det naturligt att de svenska yrkesfiskarna också har ändrat uppfattning i frågan om havets frihet.

Mot bakgrund av de överläggningar med andra stater som regeringen har tagit initiativ till efter framställning från fiskets organisationer och

av den allmänna utvecklingen på fiskets område bör enligt mitt förmenande regeringen ta ställning till när och i vilken omfattning utflyttningen skall ske för att på bästa sätt tillgodose det svenska fiskets intressen.

Inom fiskets organisationer är man givetvis angelägen om att den föreslagna utvidgningen av fiskezonen sker så snabbt som möjligt, men i enlighet med Sveriges traditionella inställning i liknande sammanhang och med tanke på de svåra avvägningar som är förknippade med denna utflyttning är det angeläget att eftersträva att en utvidgning av fiskegränserna så långt som möjligt vidtas i samförstånd med berörda strandstater.

Detta är en ömtålig fråga, och jag tycker det är olämpligt att under pågående samtal med berörda länder i detta sammanhang gå in på olika detaljer, i all synnerhet som vi har begränsad tid till vårt förfogande.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Havens frihet var ett uttryck som förr i tiden användes med stolthet. Men situationen har förändrats, och det är i stället en kamp om vem som skall äga eller i varje fall disponera haven – det gäller territorialvatten, det gäller fiskegränser, det gäller rätten att utnyttja rikedomar i haven i form av olja, mineraler o. d.

Sverige har, trots att det till stor del är omgivet av vatten, inte gynnsamma villkor för att utnyttja omkringliggande hav. Vi har relativt korta avstånd till länder på andra sidan vattnet, vilka givetvis gör anspråk på att få så stor nytta av havet som möjligt.

Det råder inga delade meningar om att Sverige skall utvidga sin fiskezon. Det står i propositionen, det har betygats av talesmän för reserverna – den saken är alltså klar. Vad det gäller är sättet för genomförandet. Då är det en förvånande attityd som socialdemokraterna har intagit.

Om riksdagen bifaller propositionen har det ju därigenom uttalats att fiskezonerna skall utvidgas. Nu har socialdemokraterna i motionen ett yrkande och i reservationen ett annorlunda yrkande. I motionens kläm hemställs "att riksdagen beslutar om en utvidgning av den svenska fiskezonen i Östersjön till s. k. mittlinje". På ett ställe i motiveringen säger man: "Vi kräver därför från socialdemokratiskt håll att riksdagen omgående fattar beslut om att den svenska fiskezonen i Östersjön skall vidgas till s. k. mittlinje."

I reservationen är man litet försiktigare. Där föreslår man följande skrivning:

"Utskottet anser för sin del att – i överensstämmelse med vad som anförs i motionen 845 – – – en omedelbar utflyttning av fiskegränsen i Östersjön till mittlinje är nödvändig för att man skall kunna undvika att svenska fiskarintressen allvarligt skadas." Detta föreslås riksdagen ge regeringen till känna.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Utvidgning av den svenska fiskezonen

I det avsnitt av utrikesutskottets yttrande i frågan, där socialdemokraterna anmält avvikande mening, säger man att riksdagen "bör hemställa hos regeringen att omedelbart föranstalta om en utflyttning av fiskegränserna i Östersjön".

Ja, vi sysslar ju med fiske här, men det blir väl mest ålump man tänker på när man ser dessa tre olika skrivningar från socialdemokraternas sida. Det måste vara en blåögd optimism om man tror att man utan vidare kan besluta att utvidga fiskegränserna och då tänka att andra länder, som kommer att beröras, antingen skulle acceptera det eller också börja göra ingripanden. Jag tycker inte att det är någon särskilt klok diplomati mot välsinnade länder omkring oss att besluta på ett sådant sätt.

Jag erinrar om att vi förde långa och segslitna förhandlingar med Norge, innan vi kom fram till ett resultat på det här området. Självfallet måste vi föra sådana förhandlingar också med andra länder, och det är detta regeringen tagit fasta på. Det är förvånande att socialdemokraterna, när vi rent av befinner oss i förhandlingar, föreslår att riksdagen helt hastigt skall besluta att utvidga fiskegränsen. Det skall alltså ske omedelbart!

När det talas om utvidgning till mittlinje frågar jag mig f. ö.: Vad är mittlinjen? Alla vet att det råder delade meningar om detta. Vad är mittlinjen utanför Gotland? Vilka mindre öar och skär och vilka linjer skall man ta hänsyn till egentligen? Det är ett lättvindigt beslut som socialdemokraterna vill föreslå.

Jag kan inte finna annat än att det är känslighet i frågor som denna, och då bör man inte, när frågan diskuteras och när det förhandlas, gå in på detta sätt. Man får ett starkt intryck av att det rör sig om en elefants inhop i en porslinsbutik. Det talas om att riksdagen omedelbart skall fatta beslut, och socialdemokraterna tänker inte på vilka förhandlingar som bör föras.

Den socialdemokratiska motionen är oförsiktigt skriven. Reservationen är onödig. Jag yrkar avslag på båda och bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag bara konstaterar att herr förste vice talmannen inte förstått ett dugg av vad vi har resonerat om här. Vi har konstaterat att här har skett en utveckling som innebär att en rad länder funnit det förenligt med sina intressen att flytta ut sina fiskegränser. I det sammanhanget har dessa länder tagit upp diskussioner med grannländerna om hur den nya fiskegränsen skulle komma att påverka deras förhållanden.

Det är precis samma agerande som vi rekommenderar regeringen, därför att vi tror att det är lika svårt att komma fram förhandlingsvägen här som det har visat sig vara i alla andra vatten, och vi är rädda för den långhalning som man kan råka ut för om man ger sig in i den typen av förhandlingar som nu herr vice talmannen rekommenderar.

Detta kan få räcka för mig som en kommentar till vad herr vice tal-

mannen sade. Det är alltså någonting som herr vice talmannen uppenbarligen inte har tänkt på när han byggt upp sin argumentation.

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Utvidgning av den
svenska fiskezonen*

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Det första jag sade i mitt anförande var att det förelåg enighet om att Sverige skall utvidga fiskegränserna. Sedan resonerade jag om vilken formen härför skulle vara. Jag ansåg att vad som föreslagits i utskottets betänkande var absolut korrekt. Därför kan man inte begripa vad som menas med den socialdemokratiska reservationen.

Det är all anledning att bifalla utskottets hemställan.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill bara sluta med att tillägga att jag å min sida förstår att herr vice talmannen Bengtson inte har begripit vad som står i den socialdemokratiska reservationen.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Om det är så att jag inte har förstått vad den socialdemokratiska reservationen innebär så är det inte mitt fel.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Lundkvist m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Lundkvist begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaran bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 35 mom. 2 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaran bifallit reservationen av herr Lundkvist m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarans ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Lundkvist begärde röst-räkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 160

Nej – 149

§ 7 Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkande

1976/77:46 angående uppskov till 1977/78 års riksmöte med behandlingen av vissa ärenden

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Samordnad
förvaltning av
statliga och kyrkliga
skogar, m. m.*

Finansutskottets betänkanden

1976/77:32 med anledning av propositionen 1976/77:125 med förslag om tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77 såvitt avser avskrivning av nya kapitalinvesteringar

1976/77:33 med anledning av i propositionerna 1976/77:100 och 1976/77:150 gjorda framställningar om anslag för budgetåret 1977/78 till avskrivning av nya kapitalinvesteringar

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

§ 8 Samordnad förvaltning av statliga och kyrkliga skogar, m. m.

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1976/77:48 med anledning av motioner om samordnad förvaltning av statliga och kyrkliga skogar, om medinflytande för vissa arrendatorer och om ändrade villkor för förvärv av kronotorp, m. m.

I detta betänkande behandlades motionerna

1975/76:376 av herr Wikner m. fl. (s),

1975/76:646 av herr Karlsson i Malung m. fl. (s), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen begärde åtgärder som syftade till en samordning av förvaltningen av statligt och kyrkligt ägda skogar för att främja ett effektivare utnyttjande av resurserna,

1975/76:1773 av herr Hermansson m. fl. (vpk), vari hemställdes att riksdagen hos regeringen skulle anhålla om att åtgärder vidtogs i syfte att garantera kronotorparna rätten att få friköpa tidigare arrenderad kronolägenhet för en symbolisk summa,

1975/76:1777 av herrar Håkansson i Rönneberga (c) och Gustavsson i Alvesta (c), vari hemställdes att riksdagen uttalade att arrendatorerna borde ges medinflytande vid behandlingen av frågor som berörde deras intresseområde i stiftsnämnder och i domänverkets nyttjanderättssektion, i enlighet med vad som anförts i motionen,

1975/76:1789 av fru Jonäng m. fl. (c),

1975/76:1817 av herrar Stjernström (c) och Åsling (c) samt

1975/76:1820 av herr Svanström (c).

Utskottet hemställde

1. beträffande samordnad förvaltning av statliga och kyrkliga skogar att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:646,

2. beträffande medinflytande för arrendatorer av statlig och kyrklig jord att riksdagen med bifall till motionen 1975/76:1777 som sin mening gav regeringen till känna vad utskottet anförde,

3. beträffande villkor för förvärv av kronotorp att riksdagen skulle avslå

- a) motionen 1975/76:1773,
- b) motionen 1975/76:1817,
- c) motionen 1975/76:1820,
- 4. beträffande överlåtelse av statlig skog till jordbrukare och skogsarbetare i Ljusdals kommun att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:1789,
- 5. beträffande subvention av viss elkraftsproduktion vid statliga arrendefastigheter i Norrland att riksdagen skulle avslå motionen 1975/76:376.

Reservation hade avgivits beträffande samordnad förvaltning av statliga och kyrkliga skogar av herrar Svanberg, Bengtsson i Landskrona och Blomkvist, fru Hansson samt herrar Högström, Jonsson i Husum och Sivert Andersson i Stockholm (samtliga s) som ansett att utskottet under 1 bort hemställa

att riksdagen med anledning av motionen 1975/76:646 som sin mening gav rogeringen till känna vad reservanternas anförde.

Herr JONSSON i Husum (s):

Herr talman! Till näringsutskottets betänkande 48 om samordnad förvaltning av statligt och kyrkligt ägda skogar är fogad en reservation, föranledd av en socialdemokratisk motion 1975/76:646 av herr Karlsson i Malung m. fl.

Reservationen tar upp att det allmänna, på samma sätt som de stora skogsbolagen och skogsägarna gjort, borde samordna sin skogsförvaltning för att av rationaliserings- och effektivitetsskäl kunna driva ett ur kyrkans och statens – ja, ett ur hela landets synpunkt – effektivt skogsbruk.

Vi har då tänkt oss att detta skulle ske genom att den kyrkliga skogsförvaltningen överförs till domänverket. Det kunde – som en möjlighet – lösas inom ramen för det utredningsarbete som pågår om den kyrkliga egendomen i anslutning till kyrka-stat-överläggningarna.

Men vi vill framhålla att reservationen inte på något sätt gäller ägareförhållandet eller hur avkastningen skall disponeras utan endast vem som skall sköta förvaltningen av skogarna.

Beträffande ägareförhållandet och avkastningen gäller vad vi sagt i vår partimotion, att svenska kyrkan i ett fritt läge bör få samma möjligheter som nu att utnyttja den kyrkliga egendomen.

Många fördelar kunde uppnås genom en samordning i en tid då det klart framgår att vi har brist på skogsråvara och då skogspriserna stigit till en nivå som gjort att skogsindustrin minskat sin konkurrenskraft i förhållande till bl. a. amerikansk och kanadensisk skogsindustri – som är våra stora konkurrenter på den europeiska marknaden.

Den kyrkliga skogen har i dag tolv sinsemellan oberoende stiftsnämnder som sköter förvaltningen, vilket utgör ett allvarligt hinder för strukturrationaliseringar och ett effektivt skogsbruk.

I det moderna skogsbruket fordras skogsmaskiner, utrustning och ex-

pertis på ett helt annat sätt än tidigare. Att stiftsnämnderna med sina relativt sett små enheter skulle skaffa sig dessa resurser kan inte vara försvarbart.

Domänverket är rikstäckande och har resurserna, varför vi anser verket lämpligt för uppgiften. För de anställda i skogsbruket skulle den ökade förvaltningen för domänverket ge större trygghet.

Herr talman! Ytterligare argument skulle kunna anföras, men jag anser att de nämnda bör vara tillräckliga, särskilt vid ett sådant här tillfälle.

Men, skriver utskottsmajoriteten, socialdemokraterna har ju i sitt ställningstagande vid riksdagsbehandlingen av kyrka-stat-frågan särskilt markerat att den kyrkliga egendomen borde sammanföras till speciella stiftelser under kyrklig förvaltning, och nu kommer man och vill överföra förvaltningen till domänverket. Vi socialdemokrater finner inget motsägelsefullt i detta. Vad domänverket skall sköta är den rent praktiska delen ute på fältet – avverka skog vid lämplig tidpunkt, se till att återväxten sköts, se till att det blir vettiga arronderingar m. m. De speciella stiftelsernas huvuduppgifter skulle då vara att vara huvudman för egendomarna samt sköta förmögenhetsförvaltningen.

Det bör väl också erinras om att före 1932 var det domänverket som förvaltade kyrkofondens skogar. Skulle vårt förslag vinna godkännande i riksdagen, innebär det att vi återgår till tidigare praxis. Även i dag har domänverket förvaltningsuppgifter åt andra ägare, bl. a. renbetesfjällen för samefondens räkning samt vissa andra allmänna skogar.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar Karlsson i Malung, Andersson i Gävle och Mellqvist (samtliga s).

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Jag begränsar mitt anförande till att gälla den motion angående kronotorparnas villkor som jag väckt tillsammans med ett antal andra ledamöter. Där begärs att riksdagen hos regeringen skall hemställa om åtgärder i syfte att garantera kronotorparna rätten att få friköpa tidigare arrenderad kronolägenhet för en symbolisk summa. Om någon i kammaren till äventyrs skulle tycka att det ordas för mycket i denna fråga en dag när kammarens ledamöter så snabbt som möjligt vill ta adjö och packa, så vill jag tala om att motionen väcktes i januari förra året. Jag vill gärna tillägga att näringsutskottets kansli förefaller att ha gjort ett mycket grundligt och sakligt utredningsarbete.

Däremot delar jag inte utskottets slutsats att motionen "i det väsentliga" är tillgodosedd genom det utredningsuppdrag som regeringen i höstas givit åt domänverket. Jag är emellertid glad för näringsutskottets "understrykande av att det är väsentligt att den fråga som motionärerna har tagit upp får en positiv lösning". Riksdagen bör ge sitt bidrag till att denna förhoppning verkligen infrias genom att göra det uttalande

som vi föreslagit i motionen.

Som utskottet erinrar, har jag nyligen haft en interpellationsdebatt med industriminister Åsling om rätten att friköpa kronotorp. Jag skall självfallet inte upprepa allt jag sade där, men några fakta bör anföras till protokollet om kronotorparnas situation. Det är ingen stor folkgrupp, men den har en speciell historia.

I slutet av 1800-talet och under 1900-talets tre första årtionden bosatte sig några tusental familjer i statens skogar i de sex nordligaste länen. En kolonisationskampanj fördes över hela landet. Byggnader och mark att odla upp utlovades. Dessutom förespeglades man möjligheter till arbete åt domänverket.

Det fanns flera motiv bakom kolonisationsprojektet. Statsmakterna försökte begränsa emigrationen. Det fanns också en rädsla för radikalisering av de jordlösa och arbetslösa. Dessutom ville man skapa en arbetskraftsreserv i de nordligaste länen.

Vad kronotorparna och deras familjer fick var ett oerhört slit. Marken bestod ofta av myrmark och stenbackar. Byggnaderna var ibland bristfälliga. Utlovat lönearbete kunde inte alltid erhållas.

Som mest uppgick antalet kronotorp till omkring 2 600 vid 1920-talets slut. På 1950-talet började nedläggningen. Jordbruk och skogsbruk skulle rationaliseras. Den kapitalistiska strukturomvandlingen slog hårt också mot kronotorparna. Vid det senaste årsskiftet fanns det 533 kronotorp kvar.

Bland statsmakternas motiv för denna institution var det arbetskraftsbehovet som stod sig längst. Nu är också det borta. I domänverkets "anvisningar för kronotorp och äldre kronolägenheter i norra Sverige" från 1975 sägs det cyniskt att kronotorpen inte är av något värde, eftersom de inte längre har någon "betydelse för tryggheten av domänverkets arbetskraftsbehov".

Många kronotorpare vill friköpa sina gårdar. Samtidigt kräver de en rimlig ersättning för det arbete de nedlagt. Men friköp vägras i många fall. Under tioårsperioden 1966–1975 har 26 kronotorparfamiljer fått avslag på sina friköpsansökningar och 48 friköpsärenden hade ännu inte blivit föremål för slutgiltig handläggning.

Att döma av uppgifterna i en enkätundersökning som gjorts varierar avgångsvederlagen från 0 kr. upp till 30 000 kr. I genomsnitt tycks kronoarrendatorerna erhålla ca 10 000 kr. i avträdesersättning, konstateras i en undersökning. Vissa lämnade bidrag återkrävs av statsmakterna och ett förslitningsavdrag beräknas, baserat enligt praxis på 1,5 % per år. Bägge reglerna synes helt olämpliga. Kostnaderna för friköp varierar enligt enkätens uppgifter från 8 900 till 45 000 kr.

Det rimliga borde enligt vår uppfattning vara att de kronotorpare som vill friköpa sina torp skall ha rätt att göra detta till en summa av närmast symbolisk storlek. Det handlar inte om några stora arealer jämfört med statens samlade domäner. Det handlar heller inte om några stora nominella belopp, om staten skulle ge kronotorparna äganderätt till mark

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Samordnad
förvaltning av
statliga och kyrkliga
skogar, m. m.*

Lördagen den
4 juni 1977

*Samordnad
förvaltning av
statliga och kyrkliga
skogar, m. m.*

och byggnader. Därmed skulle man i någon mån ge kompensation för gångna års slit och mödor.

I boken Kronotorpens folk, utgiven 1975, skriver författaren Sven Lindqvist:

”Jag tycker det är otillständigt av det samhälle som en gång lockade ut dessa människor i skogarna att nu driva dem bort därifrån, om de eller deras efterlevande önskar stanna kvar. Jag tycker det är otillständigt att de som flyttar varken skall få arbetarens ersättning för det nedlagda arbetet eller markägarens rättighet att sälja marken. Jag tycker att behandlingen av kronotorparna är ett avskyvärt exempel på hur folkets äganderätt kan missbrukas av ämbetsmän och funktionärer, medan folkets valda representanter tänker på andra saker. Jag anser att Sveriges riksdag ofördröjligen bör gottgöra sina försummelser och erbjuda sig att lösa kronotorparnas problem på deras egna villkor.”

Den möjligheten har nu riksdagen genom att rösta för det uttalande vi begärt i vår motion. Jag yrkar bifall till motion 1777, väckt vid 1975/76 års riksmöte.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (c):

Herr talman! Jag skall endast behandla den vid utskottets betänkande fogade reservationen, och jag skall göra det med ett ganska förkortat anförande.

Motionärerna yrkar att en samordning av förvaltningen av statligt och kyrkligt ägda skogar skall införas för att främja ett effektivare utnyttjande av resurserna. Utskottet har avstyrkt motionen i ärendet och de socialdemokratiska ledamöterna av utskottet har reserverat sig till förmån för denna.

Motionen har varit remitterad till domänverket och stiftsnämnderna. Domänverket har tillstyrkt och menar att rationaliseringsvinster kan göras vid en samordning, medan stiftsnämnderna och Församlings- och pastoratsförbundet i stort sett vill ha kvar den hittillsvarande ordningen. Endast en stiftsnämnd har inte yttrat sig. Man kan naturligtvis säga att remissyttrandena från båda dessa remissinstanser är partsinlagor och att de talar var och en för sin verksamhet.

Kyrkan har ett ansenligt skogsinnehav. Enligt redovisade uppgifter skulle det uppgå till 337 000 ha. Men vare sig det är större eller mindre anser inte utskottet att det finns tillräckliga skäl för att nu genomföra en förvaltning av dessa som är gemensam med domänverkets. Utskottet vill inte föregripa resultatet av de överläggningar som förs i kyrka-stat-frågan genom att fatta några delbeslut angående kyrkans skog.

De rationaliseringseffekter som enligt motionärerna skulle bli resultatet av en samdrift med domänverket måste bli ganska ojämna i landet. I vissa län, där domänverket i stort sett inte har några ägoinnehav alls, har kyrkan spridda skogsdomäner.

För en tid sedan pläderade socialdemokraterna här i riksdagen för att

småsågarna ute i bygderna skulle tillföras mera timmer än som nu sker. Frågan är om inte stiftsnämnderna i det nuvarande systemet bidrar till småsågarnas virkestillgång när de avyttrar sina virkeskvantiteter. I ett remissyttrande från Växjö stift understryks att man där förser just småsågarna i bygden med skogsråvara.

Det finns som sagt inte skäl – eller i varje fall inte tillräckliga skäl – att under kyrka–stat-förhandlingarna genomföra en partiell reform för skötseln av kyrkans skog. Utskottet har t. o. m. uttalat att det vid detta tillfälle rent av är olämpligt.

När det gäller de övriga frågor som behandlas i betänkandet – bl. a. frågan om kronotorparna – är utskottet enigt, varför jag under denna vårsessions sista timme inte skall ta upp tiden med att tala om dessa frågor utan yrkar bifall till utskottets hemställan på alla punkter i näringsutskottets betänkande nr 48.

Herr JONSSON i Husum (s):

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge säger att ett beslut i enlighet med reservationen skulle oroa de känsliga kyrka–stat-överläggningarna. Vi socialdemokrater ser detta tvärtom som en möjlighet att lösa den här förvaltningsfrågan. Den särskilda samrådsgruppen och den arbetsgrupp som sysslar med de kyrkliga egendomarna kunde ju ta upp dessa frågor. På så sätt skulle man kunna åstadkomma en lösning. Därför finns det alla skäl för regeringen att ta initiativ till att lösa denna förvaltningsfråga.

Herr HERMANSSON (vpk):

Herr talman! Som jag nämnde i mitt förra anförande och som torde vara bekant för dem som velat sätta sig in i ärendet gäller de motioner som väckts rörande kronotorparnas problem en liten folkgrupp. Men jag anser det ändå otillständigt av riksdagen att ge de krav som framställts i motionerna den behandling de här har fått. Det är otillständigt att behandla denna folkgrupps problem som man gjort, när man först uppskjutit behandlingen av väckta motioner i ett och ett halvt år och näringsutskottets representant sedan, då man äntligen låter detta ärende komma fram till behandling, icke har ett ord att säga till den sakfråga som har tagits upp. Jag tycker icke man får behandla en folkgrupps problem här i landet på det sätt som man här har gjort.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Svanberg m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Jonsson i Husum begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Samordnad
förvaltning av
statliga och kyrkliga
skogar, m. m.*

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

*Samordnad
förvaltning av
statliga och kyrkliga
skogar, m. m.*

Den som vill att kammararen bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 1 röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammararen bifallit reservationen av herr Svanberg m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Jonsson i Husum begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 159
Nej – 149
Avstår – 1

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 3 a

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels motionen 1975/76:1773 av herr Hermansson m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hermansson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammararen bifaller näringsutskottets hemställan i betänkandet nr 48 mom. 3 a röstar ja,
den det ej vill röstar nej.
Vinner nej har kammararen bifallit motionen 1975/76:1773.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammararens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hermansson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja – 287
Nej – 14
Avstår – 7

Mom. 3 b och c samt mom. 4 och 5

Kammararen biföll vad utskottet i dessa moment hemställt.

§ 9 Föredrogs

Skatteutskottets betänkande

1976/77:54 angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden till riksmötet 1977/78

Sedan kammararen bifallit utskottets framställning om att ärendet skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölles vad utskottet i övrigt hemställt i detta betänkande.

§ 10 Anslag till oförutsedda utgifter

Nr 151

Lördagen den
4 juni 1977

Anslag till oförutsedda utgifter

Föredrogs finansutskottets betänkande 1976/77:34 med anledning av i propositionerna 1976/77:100 och 1976/77:150 framlagt förslag om anslag till oförutsedda utgifter för budgetåret 1977/78 jämte motion.

Utskottet hade hemställt att förevarande betänkande skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning.

Denna hemställan bifölls.

Herr FELDT (s):

Herr talman! Till finansutskottets betänkande nr 34 finns fogad en socialdemokratisk reservation. Detsamma gäller nästa punkt på dagordningen, finansutskottets betänkande nr 35. Dessa båda reservationer är föranledda av att i vårt alternativ till den ekonomiska politiken ingår dels att vi avvisar planen att indexreglera skatteskalorna från och med 1978, dels att vi föreslår en förstärkning av finanspolitiken genom en höjning av teleavgifterna. Båda dessa frågor har nu avgjorts genom de beslut riksdagen fattade i går, då man godtog kompletteringspropositionens riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetpolitiken. Vi socialdemokrater har inte ändrat uppfattning i sak, men vi finner en ny votering i dessa båda frågor meningslös. Därför har vi inget yrkande i anledning av finansutskottets betänkanden 34 och 35.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11 Föredrogs

Finansutskottets betänkanden

1976/77:35 angående investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1977/78 jämte motion

1976/77:36 angående inkomster på statsbudgeten för budgetåret 1977/78, m. m.

1976/77:37 angående tilläggsbudget II och tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1976/77

1976/77:38 angående statsbudget för budgetåret 1977/78

Sedan kammaren bifallit utskottets framställningar om att ärendena skulle företas till avgörande efter endast en bordläggning, bifölls vad utskottet i övrigt hemställt i dessa betänkanden.

Lördagen den
4 juni 1977

*Meddelande om
riksmötet 1977/78,
m. m.*

*Riksmötets
avslutning*

§ 12 Meddelande om riksmötet 1977/78, m. m.

Herr TALMANNEN:

De kammarens protokoll som återstår ojusterade vid innevarande riksmötes slut framläggs till godkännande fredagen den 17 juni kl. 12.00 och torsdagen den 30 juni kl. 12.00.

Till kammarens ledamöter har utdelats statistik rörande riksdagsarbetet under riksdagarna 1971–1974 samt riksmötena 1975/76 och 1976/77.

Riksmötet 1977/78 börjar tisdagen den 4 oktober 1977 kl. 11.00.

§ 13 Riksmötets avslutning

Herr TALMANNEN:

Ärade kammarledamöter! Inför avslutningen av 1976/77 års riksmöte tackar jag Er alla för intresserad och betydelsefulla insatser i riksdagsarbetet och för visat förtroende. Till vice talmännen riktar jag ett tack för gott samarbete. Jag framför också kammarens tack till vår sekreterare för ett synnerligen väl utfört arbete. Likaså vill jag ge uttryck för kammarens tacksamhet till kanslipersonalen, stenografkåren och all övrig personal för deras förnämliga arbetsinsatser.

Jag tillönskar ledamöter och personal en skön och angenäm sommar.

Herr SVEN ANDERSSON i Stockholm:

Då Ni, herr talman, i dag är förhindrad att fullgöra Era åligganden såsom ålderspresident, dvs. att å kammarledamöternas vägnar tacka herr talmannen, ankommer det på mig att göra det.

Vi tackar Er för att Ni med sådan oväld och skicklighet leder riksmötets förhandlingar. Vi riktar också vårt tack till herrar vice talmän, kammarens sekreterare och all vår erfarna och kunniga personal.

Ni önskade oss en skön sommar. Vi tackar för den vänligheten och vi kvitterar med att önska Er och Er familj en härlig semester på Kilsbergens skogiga höjder.

Trevlig sommar, herr talman!

Herr talmannen förklarade härefter riksmötet 1976/77 avslutat.

§ 14 Kammarerna åtskildes kl. 14.48.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert